

Kunskapssammanställning and- och måsfåglar

Denna PM innehåller en sammanställning av kunskapsläget för ett urval av i Sverige häckande and- och måsfågelarter, indelade i två prioritetsgrupper:

- Prio 1: bläsand, skedand, stjärtand, årtä, kricka, vigg, alfågel, småskrake, svärta och sjöorre
- Prio 2: fiskmå, skrattmå, havstrut och gråtrut

Dokumentet redovisar fakta kring populationsstorlekar under häckningssäsongen och vintersäsongen, populationstrender, jakt, predation samt andra faktorer som kan ha effekter på populationsnivå. Syftet är också att identifiera kunskapsluckor. Fokus ligger på Sverige men eftersom samtliga arter (åtminstone till viss del) är flyttfåglar ges också en internationell utblick. Författarna ansvarar själva för innehåll, slutsatser och eventuella rekommendationer i dokumentet.

Denna skrift bör citeras: "Löfgren, O., Green, M, & Haas, F. 2026. Kunskapssammanställning and- och måsfåglar."

Innehåll

1. POPULATIONSSKATTNINGAR OCH TRENDER	4
Populationer och trender i Sverige	4
Svensk Fågeltaxerings övervakningsprogram	5
Populationer och trender utanför Sverige	6
Övrig information	7
2. HÄCKNINGSGRÄNS OCH VUXENÖVERLEVAD	8
Fluktuationer i tillgång på föda	8
Vuxenöverlevnad på lokal populationsnivå	8
Proportion skjutna ungfåglar bland änder	9
3. FAKTORER MED POTENTIELLA EFFEKTER PÅ POPULATIONSGRÖDOR	10
Bifångst vid fiske	10
Predation	10
Jakt i Sverige	11
Jakt i Norden (Island ej inkluderat)	12
Jakt i övriga Europa	13
Klimatförändringar	14
Sjukdomar (fågelinfluensa – AIV)	15
Oljeutsläpp	18
Båttrafik	18
Konkurrens med fisk	18
Vindkraft	18
Våtmarksrestaurering	19
4. ARTER	20
Bläsand <i>Mareca penelope</i>	20
Skedand <i>Spatula clypeata</i>	30
Stjärtand <i>Anas acuta</i>	38
Ärtand <i>Spatula querquedula</i>	46
Kricka <i>Anas crecca</i>	51
Vigg <i>Aythya fuligula</i>	60
Alfågel <i>Clangula hyemalis</i>	68
Småskrake <i>Mergus serrator</i>	77
Svärta <i>Melanitta fusca</i>	84
Sjöorre <i>Melanitta nigra</i>	91
Fiskmåsar <i>Larus canus</i>	98
Skrattmåsar <i>Chroicocephalus (Larus) ridibundus</i>	105
Havstrut <i>Larus marinus</i>	112
Gråtrut <i>Larus argentatus</i>	119
Referenser	126

2025-12-12

1. Populationsskattningar och trender

Populationer och trender i Sverige

Svensk Fågeltaxering (SFT) bedriver systematisk övervakning av svensk fågelfauna (Green et al., 2025). Övervakningen sker genom stickprovsanalyser där data samlats in genom olika övervakningsprogram som är designade för att täcka och representera hela Sverige. De av SFT:s program som är aktuella för övervakning av arterna i denna rapport är standardrutterna, sommarpunktrutterna, vinterpunktrutterna, sjöfågelrutterna, kustfågelrutorna samt sjöfågelräkningarna i september och januari. Vilka data som är användbara för att ta fram trender beror på art och hur ofta arten förekommer inom respektive övervakningsprogram.

Eftersom data består av stickprover så är det förväntat att antalen av en viss art inom ett och samma övervakningsprogram varierar från ett år till ett annat, särskilt för data som är insamlade under häcktid. Styrkan i dessa datatidsserier är i första hand att det går att se långsiktiga populationstrender (Green et al., 2025). Genom de metoder som används (inte minst under vinter och höst, se nedan) så går det dock även att, till en viss gräns, analysera kortidsvariationer i populationsstorlek – särskilt för de arter som inräknas i stora antal.

Ottosson et al. (2025) tagit fram populationsskattningar för alla Sveriges häckande arter på nationell och regional (län/landskap) nivå. Populationsskattningarna bygger tidigare skattningar från Ottosson et al. (2012) som i sin tur togs fram genom analys av en stor mängd inventeringsdata, framför allt yttäckande inventeringar som ger mått på arternas förekomsttättheter. De äldre populationsskattningarna har i den nya versionen uppdaterats baserat på populationstrender från SFT:s övervakningsprogram, samt genom diskussioner med en panel av experter och regionala rapportkommittéer (som validerar och sammanställer fågelrapporter regionalt).

Siffrorna för vinterbestånden kommer från inrapporteringen till Artikel 12 som nyligen (oktober 2025) skickades in och som därför i skrivande stund ännu inte är allmänt tillgängliga.

Utbredningskartor för svenska häckfåglar är framtagna av SFT i samband med rapportering till Artikel 12 och baseras på samtliga tillgängliga datakällor för fynd av häckande fåglar i Sverige: spontan rapportering till artportalen.se, data från SFT:s standardrutter och data från vissa artspecifika inventeringsprogram.

Utbredningskartorna för de övervintrande populationerna i dokumentet är baserade på de senaste årens vinterfågelräkningar av sjöfåglar i januari, som koordineras av Svensk Fågeltaxering. Undantaget är måsarna och trutarna eftersom de inte ingår i

januariinventeringarna. Vinterkartorna för dessa är istället baserade på rapporter från artportalen.se (Artdatabanken).

Svensk Fågeltaxerings övervakningsprogram

Detaljerad information om de enskilda delprogrammen är tillgängliga via Svensk Fågeltaxerings hemsida (<https://www.fageltaxering.lu.se>).

Punktrutterna under sommaren och vintern går ut på att fåglar observeras från punktpositioner längs en rutt. Observatören planerar själv rutten och stannar på 20 förbestämda positioner vid vilka alla hörda och sedda fåglar räknas under fem minuter. Punkterna är placerade med ett avstånd emellan för att undvika dubbelräkningar. Rutterna genomförs både under sommaren (1 gång) och vintern (upp till 5 gånger). Metoden har använts sedan 1975. Antalet rutter som genomförs varierar mellan år. Under 2024 genomfördes till exempel 186 punktrutter under sommaren och 232 punktrutter under huvudperioden för vintern omkring jul- och nyår (vintern 2023–2024).

Standardrutterna startades 1996 och går ut på att observatören vandrar långsamt och räknar fåglar (linjetaxering) under en 8 km lång sträcka längs ytterkanten på en 2 km × 2 km stor kvadrat. Vid kvadratens fyra hörn samt mitt emellan dessa, dvs. vid varje hela km, räknas fåglar under fem minuter (punkttaxering). Metoden utvecklades för att få en jämn geografisk spridning av representativa stickprov i landet. Över hela landet finns 716 standardrutter placerade, en rutt var 25:e km i både nord-sydled och väst-östled helt systematiskt utlagda och andelen som besöks varierar mellan åren. Under de senaste fem åren har ungefär 400 standardrutter inventerats per år.

De nationella övervakningsprogrammen för häckande sjöfåglar respektive kustfåglar startades 2015 och gör att det nu går att följa populationsförändringar hos vattenlevande arter (t.ex. årta och stjärtand) som knappt alls inräknas i de äldre övervakningsprogrammen under häckningstid. Sjöfågelrutterna bygger delvis på samma metod som de fria punktrutterna (dvs observatören planerar själv rutten) men placeras invid blöta miljöer (t.ex. sjöar, myrar och vattendrag). Antalet punkter per rutt kan variera från en upp till 20, de allra flesta består av en punkt. En mindre del av sjöfågelrutterna utgörs av slingor (linjetaxering). Kustfågelrutorna är 200 systematiskt utslumpade 2 × 2 km stora rutor i skärgårdsmiljö som inventeras med båt vid ett tillfälle per år under försommaren. Utlägget av rutor baseras på öar. Under 2024 inventerades 460 sjöfågelrutter och 193 av 200 kustfågelrutor.

Sjöfågelräkningarna i januari och september bygger på landbaserade räkningar av stationära sjöfåglar inom ett antal fördefinierade sjöfågelsektorer. Varje enskild sektor kan utgöras av en sjö, ett vattendrag eller ett avgränsat kustområde. Totalt finns ca 3000 sektorer längs kusterna och ungefär lika många sektorer i inlandet, men medan kustsektorernas totala antal är fast kan nya inlandssektorer definieras efter förslag från inventerare om lokalen sedan tidigare inte ingår i systemet. Eftersom huvudsyftet är att se förändringar över tid är det viktigt att lokalernas avgränsningar inte ändras mellan åren. I huvudsak räknas samma lokaler varje år.

Under midvinterinventeringen av sjöfåglar i januari för perioden 2019–2024 inventerades totalt 1563 unika sjöfågelsektorer, vilket ger en god täckning av de delar av södra Sverige där lejonparten av övervintrande änder håller till. Måsar och trutar ingår inte i januariräkningarna (trender för vinterpopulationerna för dessa är istället framförallt baserade på SFT:s vinterpunktrutter). Många av sektorerna besöks under januari varje eller vartannat år: 42.5% av sektorerna (däribland de överlägset fågelrikaste) besöktes minst fem av de sex åren 2019–2024 medan endast 25% besökts under ett enstaka år. Ungefär 960 sjöfågelsektorer inventeras i genomsnitt per år i januari. Jämfört med övervakningsprogrammen under häckningstid (t.ex. standardrutterna eller sommarpunktrutterna), där antalen observerade individer av en viss art utgör en bråkdel av det verkliga antalet par i landet, så observeras en stor del av det faktiska antalet övervintrare av aktuella arter under sjöfågelinventeringen i januari.

Sjöfågelinventeringarna i september – till skillnad från inventeringarna i januari – är inte finansierade genom den formella nationella miljöövervakningen och omfattar därför färre områden än inventeringen i januari. Totalt under de senaste sex åren (perioden 2019–2024) inventerades 355 sjöfågelsektorer i september och av dessa besöktes en tredjedel (de bästa lokalerna) varje eller vartannat år. Årligen inventeras ca 200 sektorer med ett något ökande antal under de senaste åren.

Den begränsade geografiska täckningen för septemberinventeringarna gör att dessa data inte kan användas för att göra totalskattningar av antalet fåglar som passerar genom eller rastar i Sverige under höstflyttningen. Antalen som rastar på en lokal vid en viss tidpunkt under sträcktid varierar beroende på faktorer som arternas flyttperioder och väderförhållanden som styr flyttningen. För att veta hur många fåglar som totalt passerar igenom eller rastar i Sverige under höstflyttningen måste man både ha flera/kontinuerliga inventeringar under säsongen samt uppgifter om omsättningen av rastande fåglar på lokalerna. Dessa data saknas. Däremot går det utmärkt att använda de siffrorna till att få en uppfattning om trender för antalen flyttfåglar under september, bland annat tack vare att ett flertal av landets viktigaste rastlokaler (t.ex. Hornborgasjön, Tåkern och Falsterbohalvön) ingår bland sektorerna som inventeras årligen.

Populationer och trender utanför Sverige

Förutom information om de svenska populationerna så presenteras information om arternas bestånd inom övriga nordiska länder (utom Island), inom EU samt uppskattningar av respektive arts biogeografiska flyway-population.

Information om populationsstorlekar och arternas trender i Finland kommer från deras Artikel 12-rapportering för perioden 2019–2024 (European Environment Agency, 2026). Norska populationsstorlekar kommer från Shimmings and Øien (2015) och utvecklingen hos de norska bestånden kommer från den norska rödlistan (Artsdatabanken, 2021). Danska populationsuppgifter kommer från (Vikstrøm et al., 2022) samt från DCE (2025) som bl.a. inkluderar Danmarks preliminära siffror för 2025 års rapportering till Artikel 12.

Populationsuppskattningar på EU-nivå kommer från summeringar av medlemsländernas rapporterade siffror från Artikel 12 och gäller för perioden 2013–2018 (European Environment Agency, 2025). I de fall där siffror anges för enskilda EU-länders populationer så gäller det de nyligen publicerade siffrorna för perioden 2019–2024 (European Environment Agency, 2026).

En flyway-population definieras som en geografiskt mer eller mindre välavgränsad del av världspopulationen som delar utbredning under häcknings- och vintertid samt flyttningsmönster. Exempel: Sveriges populationer av flera simänder (t.ex. bläsand) hör till flyway-populationer som häckar i Norden och västra Ryssland och som övervintrar längs kusterna i Västeuropa. Skattningar av storlekarna på de flyway-populationerna tas fram baserat på vinterräkningar (International Waterbird Census, IWC, Internationella midvinterinventeringen), som sker samordnat inom ett globalt övervakningsprogram som koordineras av Wetlands International (van Roomen et al., 2025; Wetlands International, 2025).

Vinter-trender på EU-nivå, baserat på de övervintrande populationerna, är framtagna av The International Waterbird Census (IWC) (IWC, 2025a, 2025b).

Häckningsutbredningar och förändringar av de häckande populationernas storlek på Europa-nivå är hämtade från European Breeding Bird Atlas 2 (hädanefter EBBA2; Keller et al., 2020).

Övrig information

Allmän information om arternas habitatpreferenser och ekologi är hämtade från Svensk fågelatlas (Svensson et al., 1999), EBBA2 (Keller et al., 2020) och Artdatabankens artfakta (t.ex. Artdatabanken 2025a).

2. Häckningsframgång och vuxenöverlevnad

Data saknas i stort sett för variationen i häckningsframgång på nationell nivå, trots att reproduktionen är en viktig indikator på statusen hos arternas populationer och miljö. Flera arter (t.ex. årta och stjärtand) är ovanliga, så riktad inventering behövs i de fallen. Häckningsresultat för en art räcker inte heller för att dra slutsatser om häckningsresultat hos andra arter som häckar i samma miljö. Studier visar att artspecifika egenskaper, som häckningstid och val av boets placering, gör att arter (som ejder, småskrake och svärta) kan ha olika häckningsresultat (mätt som antal bon och antal kläckta ägg), trots att de är närbesläktade och samhäckar i liknande habitat (Liljebäck et al., Unpublished data).

Inom det nationella övervakningsprogrammet av häckande kustfåglar inventeras sedan 2017, förutom de vuxna fåglarna, antalet ejderungar. I en tilläggsinventering som sker något senare under häckningssäsongen sker också en generell inventering av simfågelungar i ett urval inventeringsytor längs kusten, där antalet ungar och kullar registreras. Med denna metod får man inte fram antalet ungar per hona, vilket är det klassiska måttet på häckningsframgång. Dock ger det ett relativt mått på hur bra ungfågelproduktionen varit under en säsong. Ett motsvarande inventeringsprogram för limniska miljöer bör vara möjligt utveckla. Viss lokal sådan verksamhet har genomförts och pågår på vissa håll (exempelvis i Kvismaren samt i Vindelfjällen, Martin Green).

Fluktuationer i tillgång på föda

Variationer i tillgången på föda är också en viktig källa till variation i häckningsresultat (t.ex. Gunnarsson et al., 2004). För andungar är evertebrater en viktig proteinkälla under den första tiden (t.ex. Gardarsson & Einarsson, 1997; Dessborn et al., 2009). En studie av en lokal population av bläsand på Island visade att mellanårsvariationer i förekomst av fjädermyggor (*Chironomidae*) – en viktig födoresurs för adulta och särskilt unga fåglar – var positivt korrelerat med variationer och i antal producerade ungar (Gardarsson & Einarsson, 1997). Samma studie visade också att både unga och gamla fåglar återvänder till högre grad till fjolårets häckplats året efter att tillgången på fjädermyggor har varit på toppnivå.

Vuxenöverlevnad på lokal populationsnivå

Att studera genomsnittlig överlevnad bland adulta fåglar är svårt och kräver riktade studier med metoder som fångst/återfångst eller individmärkning. I ett projekt på

ön Hävringe i Sverige (där bl.a. Fredrik Haas från SFT är involverad; se Liljebäck et al., 2023) görs ett stort arbete med att följa de lokala populationerna av bland annat svärta och småskrake. Där kommer man i framtiden kunna säga något om vuxenöverlevnaden. Men i övrigt i Sverige saknas den typen av projekt.

Proportion skjutna ungfåglar bland änder

Häckningsframgång på bredare nivå har studerats med hjälp av proportionen av ungfåglar bland skjutna änder (t.ex. Holopainen et al., 2018).

En studie jämförde data på ungfågelproduktion i Finland med det totala antalet samt proportionen ungfåglar bland skjutna änder (bl.a. bläsand och kricka) i Danmark och Finland (Holopainen et al., 2018). Studierna visade att det totala antalet skjutna fåglar hade positiva samband med proportionen ungfåglar i Danmark – en förutsättning för hållbar jakt är att skörden är proportionerlig med häckningsframgången – men att det var svårt att hitta samband mellan andel ungfåglar i Danmark och data på häckningsframgång i Finland (Holopainen et al., 2018). En orsak till de svaga sambanden mellan andelen skjutna ungfåglar och fältbaserad information om häckningsframgång är den stora variationen i ursprung hos änder som ses i Norden under hösten–vintern och att en stor andel av de ungfåglar som skjuts är resultat från häckningar långt österut i utbredningsområdet.

En ny studie från Finland har visat att skjutna bläsänders dominerande ursprung ändras under jaktsäsongen i takt med att fåglar från den större häckande populationen österut i Ryssland anländer (Holopainen et al., 2024). Analyser av väteisotoper från skjutna bläsänders fjädrar visade att en tydlig förändring i isotopsammansättning skedde under september, vilket antyder att den totala mängde jaktbara bläsänder under den tiden går från att domineras av regionalt häckande till östligt häckande fåglar (Holopainen et al., 2024). Den typen av studier är inte del av någon rutinmässig övervakning, men resultaten ligger i linje med den allmänna uppfattningen om ursprunget hos den rastande och övervintrande populationen av arter som bläsand och kricka i norra Europa. Även i Sverige är det tydligt att fåglarna anländer i vågor: räkningar av sträckande och rastande bläsänder i Ottenby och Falsterbo under hösten visar att rörelserna börjar – med en tendens till en mindre topp – under andra halvan av augusti och kraftigt ökar kring mitten av september (Fig. 3).

Dödligheten anses generellt vara högre bland ungfåglar än bland adulta fåglar. För kricka har man jämfört proportionen ungfåglar bland skjutna änder i Finland, Danmark och Frankrike och kunde visa att andelen ungfåglar i avskjutningen minskar ju längre söderut man kommer, vilket tolkades som en lägre överlevnadsgrad för ungfåglar (ca 52.8%) än för adulta (94.2%) under höstflyttningen augusti–november (Guillemain et al., 2010).

3. Faktorer med potentiella effekter på populationsstorlekar

Bifångst vid fiske

Dykänder som övervintrar ute till havs, särskilt alfågel, dör regelbundet som bifångst vid industriellt fiske i Östersjön (Žydelis et al., 2009; Marchowski, 2021). En polsk studie uppskattade omfattningen av bifångst för olika fågelarter som övervintrar i södra Östersjön inom polskt territorialvatten (Marchowski, 2021). Den totala bifångsten under 2010-talet uppskattades till 21 300 fåglar och av dessa beräknades drygt 42% vara alfågel (9000 individer), ca 10% svärta (2000 individer) och 16% bergand (3500 individer) – nivåer som tydligt överskrider värden för vad som kan anses vara hållbart enligt mått framtagna av Birdlife international (Marchowski, 2021). Trots att dessa uppskattningar är relativt grova ger de ändå en fingervisning om problemets storlek, även om intensiteten på fisket i södra Östersjön har minskat under senare år (Marchowski, 2021).

Predation

Predation har stark påverkan på populationsdynamiken för markhäckande fågelarter. Relativt ny forskning indikerar att predation har en ökande betydelse för populationsdynamiken hos ejder (Öst et al., 2022). Hos änder drabbar predation framförallt ägg, ungar och adulta honor, eftersom honan ensam sköter ruvningen och vården av ungarna hos samtliga arter simänder och dykänder som häckar i Sverige. För många arter änder i nordvästra Europa – däribland de flesta som ingår i studien (t.ex. stjärtand, skedand, vigg, och bläsand) – består populationerna av adulta fåglar av en högre andel hanar än honor, vilket allmänt anses vara en effekt av högre dödlighet hos honor under häckningstiden (Wood et al., 2021). För några av arterna (t.ex. stjärtand, skedand och vigg) har andelen hanar ökat under perioden 1970–2020 (Wood et al., 2021). En lägre andel honor än hanar bland adulta fåglar är inte enbart ett resultat av predation, eftersom ett flertal arter (t.ex. bläsand, stjärtand, kricka och skedand) visar tendenser till en lägre andel honor även bland ungfåglar (Fox & Cristensen, 2018).

Studier i Norden (Finland och Danmark) har undersökt predationstrycket från olika predatorer med hjälp av artificiella bon (konstgjorda reden med gräsandsägg och andfjädrar) som placerades ut i habitat lämpliga för änder i både inlandet och kusten (Holopainen et al., 2020). Av totalt 333 utplacerade bon blev nära hälften (46%) utsatta för predation och de dominerande predatorerna var kråkfåglar (skata, kråka), räv, mård och mårdhund (Finland), men även arter som trana och brun

kärrhök ingick bland predatorerna i studien (Holopainen et al., 2020). Notera dock att predationstrycket på artificiella bon i princip alltid är högre än den på naturliga bon, även där trycket på naturliga bon är högt. Det ifrågasätts även ibland ifall artificiella bon verkligen alltid rövas av samma predatorer som naturliga bon.

På Öland är predation från kråkfåglar, räv och grävling bland de största hoten för markhäckande fåglar (t.ex. tofsvipa) som föredrar att häcka på de hävdade sjömarkerna (Ottvall, 2009; Länsstyrelsen i Kalmar, 2024). Havsörn – som har ökat kraftigt under de senaste decennierna – har visat sig kunna göra stor påverkan på skärgårdshäckande kolonier av sjöfåglar som t.ex. ejder (Ekroos et al., 2012).

Mink (*Neogale vison* – tidigare *Mustela vison* eller *Neovison vison*) är en invasiv art som utgör ett stort hot mot sjöfåglar i Östersjöregionen, särskilt på lokal nivå de kan drabba enskilda sjöfågelkolonier hårt (Nordström et al., 2002; Artdatabanken, 2025c). Studier från norra Upplands skärgård har visat att jakt på mink har positiva effekter på antal arter och antal par av sjöfågel, men att det inte räcker med en engångsinsats eftersom återrekryteringen av mink sker kontinuerligt från omgivningen (Roos & Amcoff, 2010). På Holmön utanför Umeå har man nyligen lyckats med att utrota mink helt sedan man påbörjade en intensiv bekämpning 2017 (SR Västerbotten, 2025). Några studier på responsen av sjöfågel efter minkbekämpningen är dock ännu inte publicerade, men redan syns positiva effekter, bl.a. i form av ökande siffror och mängd ungar av svärta (personlig kommentar P-A Åhlén, Svenska Jägareförbundet) (SVT Västerbotten, 2023). Dock är en hög täthet av mård fortfarande ett problem, särskilt för arter (som t.ex. svärta) som gärna bygger sitt bo i skogsbrynen (personlig kommentar P-A Åhlén).

Jakt i Sverige

Av de arter som ingår i rapporten (Prio 1 och Prio 2) så är sex arter med bland de 27 fågelarter som det bedrivs allmän jakt på i Sverige: bläsand, kricka, vigg, sjöorre, fiskmås och gråtrut. För dessa arter publiceras årligen totalskattningar av den nationella avskjutningen (t.ex. Bergqvist et al., 2025). För havstrut och skratmåss tillåts numera endast skyddsjakt där de bedöms utgöra skada eller olägenhet på odlingar och anläggningar eller på uppdrag av kommunala nämnder som ansvarar för miljö- och hälsoskydd (Jaktförordningen 1987:905).

Jaktstatistiken i Sverige baseras på frivillig rapportering. För jaktåret 2023/24 inkom rapporter från 8481 jaktlag, vilket motsvarar 35.4% av den totala jaktbara arealen i Sverige, och i snitt var rapporteringsgraden ca 30% under perioden 2012/13 – 2023/24 (Bergqvist et al., 2025). Även om avskjutningsrapportering i Sverige är frivillig – till skillnad från den rapporteringsplikt som råder i 72% av länderna i Europa – så förväntas de data som rapporteras in hålla hög kvalitet då man undviker problem med underrapportering från omotiverade jägare (Bergqvist et al., 2025). Den rapporterade avskjutningen matas in i (Bayesianska) statistiska modeller för att ge skattade värden (inklusive trolighetsintervall) på nationell nivå (Liljebäck et al., 2021; Bergqvist et al., 2025). Eftersom inga siffror kommer in från Sveriges kobbar och skär så är det möjligt att modellen ger en viss underskattning av de arter som jagas i skärgården (t.ex. vigg), men den avvikelser

2025-12-12

är troligtvis försumbart liten (personlig kommentar av Niklas Liljebäck och Göran Bergqvist, SJF).

Information om illegal jakt saknas i stort sett, men omfattningen tros vara mycket liten (personlig kommentar av Niklas Liljebäck och Göran Bergqvist, SJF).

Felskjutningar av fredade arter som kan förväxlas med jaktbara arter – t.ex. kan snatterand eller stjärtand tas för gräsand, och årtar tas för kricka – förekommer troligtvis men omfattningen bör (på sin höjd) spegla förhållandena i allmän förekomst (personlig kommentar av Niklas Liljebäck och Göran Bergqvist, SJF). Exempel: antalet häckande par av gräsand är 190 000 medan antalet par stjärtand är 390, antalet krickor är 82 000 par medan antalet årtar är 230 par (Ottosson et al., 2025). Under septemberinventeringarna räknas det i regel hundratals krickor per observerad årtar.

Skador från jakt ("crippling rate") på fåglar som skjuts men överlevt är vanligt hos många populationer av flockfåglar som jagas med hagel. T.ex. visade en studie av grågäss i Sverige att kring 21% av 176 fåglar (3 lokala populationer) bar på ett eller flera hagel (Månsson et al., 2025). I Danmark startades 1997 ett åtgärdsprogram för att minska skottskador och studier av häckande ejdrar har visat att det är ett problem som man har lyckats minska under de senaste decennierna (Holm & Haugaard, 2013). En studie i södra Stockholms skärgård undersökte förekomst av hagel hos totalt 205 levande sjöfåglar (113 ejdrar, 57 svärter och 35 småskrakar) utan att några hagel upptäcktes (Liljebäck et al., 2023).

För de sex arter som listas för allmän jakt (samt för havstrut där allmän jakt togs bort för några år sedan) presenteras siffror på avskjutningen på nationell nivå för perioden 2003/04 till 2023/24, som skattats oktober 2024 av Svenska Jägarförbundet viltövervakning. Ett jaktår pågår under perioden 1 juli – 30 juni, t.ex. avser jaktåret 2003/04 perioden 2003-07-01 till och med 2004-06-30, men eftersom arterna i rapporten endast jagas under hösten så benämns jaktåren med det inledande året (dvs 2003 avser jaktåret 2003/04).

Trender: skärgårdsjakten av dykänder (ejder, alfågel, sjöorre, knipa, vigg och skrakar) var förr i tiden en viktig jaktform längs de svenska kusterna men försvann i stort sett helt under 1980/90-talen, med följd att dykänder som håller till i havsbandet under senhöst och vinter knappt jagas alls längre (Bergqvist et al., 2015). Vad det beror på är oklart, men troligt är att det skett någon form av kulturförändring bland den svenska jägarkåren samt att ökande klövviltstammar gör att trycket på att förvalta dessa leder till en minskning av bland annat sjöfågelsjakt (personlig kommentar av Niklas Liljebäck och Göran Bergqvist, SJF).

Jakt i Norden (Island ej inkluderat)

Förutom Sverige publicerar också övriga länder i Norden – Danmark, Finland och Norge – lättillgängliga data för den årliga avskjutningen. Samtliga nordiska länder har ungefär samma jakttider som Sverige för änder, numera även Åland efter det att vårjakt inte längre beviljas.

Inom alla nordiska länder är statistik tillgängliga på artnivå för samtliga jaktbara änder förutom småskrake (som endast jagas i Norge men som där slås ihop med storskrake i den offentliga statistiken), medan måsfåglarna är grupperade i statistiken från Finland samt saknas i statistiken från Norge. För samtliga arter redovisas tillgängliga siffror för avskjutningen i Danmark, Finland (ej Åland) och Norge (ej Svalbard) under perioden 2019–2024 (se t.ex. Tabell 1).

I Danmark publiceras statistik för avskjutningen i form av årliga rapporter (t.ex. Christensen et al., 2024). Inrapporteringen av avskjutningen i Danmark var frivillig fram tills jaktsången 2014/2015 – då man övergick till att utdela straffavgifter till de som inte rapporterade in sina siffror i samband med den årliga licensansökan – efter vilket andelen svar ökade från 60–70% till över 95% (Christensen et al., 2024).

I Norge är statistik för avskjutningen tillgängliga via webb-databas (SSB, 2025). Liksom i Danmark begär man att inrapporteringen sker i samband med den årliga ansökan av jaktlicens och sedan 2000/2001 är det belagt med avgift att utelämna rapportering (SSB, 2025).

I Finland (ej Åland) är statistik för avskjutningen tillgänglig via webb-databas (Luke, 2025). År 2020 infördes anmälningsskyldighet för jakt på samtliga av de jaktbara arter som ingår i studien (utom kricka): bläsand, stjärtand, årtä, skedand, vigg, alfågel och småskrake. Jägare uppmanas även att rikta jakten på talrika arter (t.ex kricka) istället för minskande arter som stjärtand, bläsand, årtä och vigg (Finlands viltcentral, 2024). För arterna där anmälningsplikt föreligger ger, enligt Luke (2025), siffrorna som publicerats från 2020 och framåt en tillförlitlig bild av antalet individer som skjuts årligen men dessa ska inte jämföras med siffrorna som publicerats före 2020. Siffror på avskjutningen från Finland presenteras här därför enbart från år 2020. För kricka baseras siffrorna för avskjutningen på data från frivilliga enkäter som skickas till ett urval på 7500 jägare (ca 60% svarsfrekvens) och som sedan uppräknas för att gälla på nationell nivå.

På Åland samlas det inte in någon statistik över fågeljakten på artnivå, men David Ståhlman (Jakt- och viltenheten, Ålands landskapsregering) beskriver höstjakten av änder på Åland enligt följande: knipa bedöms vara den absolut vanligaste andarten och står troligen för mer än hälften av all avskjutning. Därefter följer vigg och gräsand, som båda jagas i relativt stor omfattning, men vilken av dem som är vanligast varierar mellan olika områden och år. Tillsammans står dessa tre arter, tillsammans med storskrake som jagas i liten utsträckning, sannolikt för över 95 procent av all sim- och dykandsjakt på Åland. Arter som alfågel och småskrake är helt fredade på Åland. Kricka är en ny art på listan över jaktbart vilt på Åland och därför finns ingen etablerad tradition att jaga kricka. Bläsand jagas, om alls, i mycket små mängder.

Jakt i övriga Europa

För flera arter i rapporten (bl.a. bläsand och kricka) ligger flyway-populationens viktigaste övervintringsområden i Nordväst- och Väst-europeiska länder som

Tyskland, Nederländerna, Belgien, Frankrike och Storbritannien (van Roomen et al., 2025; Wetlands International, 2025). Flera av dessa länder publicerar inte aktuell statistik för avskjutningen (åtminstone inte på artnivå) trots att den totala avskjutningen av fåglar är högre än i t.ex. Sverige (Hirschfeld et al., 2019; Åhl et al., 2020). Enligt en studie av Guillemain et al. (2016) var de fem länderna inom Europa med störst avskjutning av änder under jaktsäsongen 2013/2014 i tur och ordning (antal skjutna änder inom parentes): Frankrike (ca 2 050 000), Storbritannien (ca 1 000 000), Danmark (ca 600 000 varav 450 000 gräsänder), Finland (ca 450 000 varav 282 000 gräsänder) och Tyskland (ca 360 000).

Flera av länderna i Nordväst- och Västeuropa tillåter dock endast jakt på ett begränsat antal fågelarter: i Nederländerna är jakt endast tillåten på fasan, gräsand, ringduva, hare och kanin (Netherlands Enterprise Agency (RVO), 2025) och i Belgiens lista över jaktbara arter ingår endast bläsand och kricka av arterna som är med i denna rapport (FACE, 2025). Men varken Storbritannien och Tyskland publicerar data för avskjutningen på art-nivå trots att listan med jaktbara arter är jämförbar med t.ex. Sverige (Hirschfeld et al., 2019).

I Frankrike gjordes en nationell skattning av avskjutningen för jaktåret 2013–2014 (Guillemain et al., 2016) och det är fortfarande den enda skattningen på art-nivå som gjorts för landet. Siffrorna på avskjutningen av änder i Frankrike är generellt väldigt mycket högre än siffrorna för de nordiska länderna (inte minst Sverige), men för samtliga aktuella arter gäller att ju längre söderut man kommer, desto större överlapp får man mellan ”vår” flyway-population (fåglar som häckar i Norden och västra Sibirien) och stora populationer som häckar i östra Europa och Sibirien (van Roomen et al., 2025; Wetlands International, 2025).

Klimatförändringar

Vinterpopulationerna hos många andarter har under de senaste decennierna fått en alltmer nordostlig tyngdpunkt på utbredningen, dvs vinterpopulationerna i nordöstra Europa (Östersjön) ökar medan de minskar i sydvästra Europa (Frankrike och Storbritannien) och verkar oförändrade i de individ-tätaste övervintringsområdena i Västeuropa (Tyskland och Nederländerna) (Lehikoinen et al., 2013). Denna förskjutning av vinterutbredningen sammanfaller med en stark temperaturökning under vintern i den nordostliga övervintringsområdena (Lehikoinen et al., 2013; Fox et al., 2016).

Skiftet mot mer nordostliga övervintringsområden vid milda vintrar är tydligare för arter som föredrar grunda vatten (t.ex. simänder som bläsand och kricka) än för arter som håller till på djupare vatten (t.ex. tunga dykänder som ejder), möjligtvis eftersom grundare vatten snabbare fryser under kallperioder (Pavón-Jordán et al., 2019).

Studier där hela artsammansättningen av sjöfågel i ett urval av områden i norra Europa analyserades med hjälp av temperaturindex – där värden för enskilda arters temperaturpreferenser räknas samman som ett medelvärde – har visat att förändringar i artsammansättning under de senaste decennierna kan karaktäriseras

som ökningsarter med preferenser för högre temperaturer (Gaget et al., 2021; Gaget et al., 2022).

I Europa är årtan en art vars häckningsområde förskjutits norrut, med minskningar i södra Europa och ökningsarter i norra Europa, under de senaste decennierna (mellan EBBA1 som är baserade på data från 1980/1990-talen och EBBA2 som är baserad på data från 2013–2017).

Klimatet kan också ha betydelse för när häckningen inleds och/eller på en arts häckningsframgång. Till exempel: bläsänders vårflyttning från övervintringsplatser till häckningsplatser följer noggrant vårens utveckling och faktumet att flyttningen så nära matchar vegetationens och vädrets årliga utveckling gör att ett förändrat klimat kan antas påverka bläsändernas flyttningsmönster eller häckningsframgång (van Toor et al., 2021). En tidigareläggning av våren gör också att häckningssäsongen blir längre, med en potentiellt positiv effekt, men studier visar att relationen mellan tidigare datum för islossning och häckningsframgång hos bläsand är komplicerad och att en varmare vår påverkar bl.a. vattenväxternas utveckling på ett sätt som kan ha negativa effekter på habitatkvaliteten (Pöysä & Paasivaara, 2021).

Sjukdomar (fågelinfluensa – AIV)

Sjukdomar som orsakar dödlighet med effekter på populationsnivå (lokalt/regionalt/globalt) gäller i huvudsak fågelinfluensa, även om andra sjukdomsutbrott (t.ex. bakterier, botulism) kan ge effekter på lokal nivå (personlig kommentar av Caroline Bröjer och Malin Grant, SVA).

Fågelinfluensa (aviär influensa/avian influenza virus – AI eller AIV) är en typ av influensa A-virus som förekommer hos många arter (inklusive däggdjur), men där särskilt vattenlevande fåglar anses vara den naturliga reservoaren (Olsen et al., 2006). Viruset har hög mutationsbenägenhet och subtyper på viruset benämns efter vilken kombination av hemagglutinin (HA) och nukleoprotein (NA) som ingår (t.ex. H5N1) samt efter vilken genetisk grupp ("klad") de tillhör (t.ex. 2.3.4.4b) (SVA, 2025). Man skiljer mellan lågpåtaglig fågelinfluensa (LPAI eller LPAIV) och högpåtaglig fågelinfluensa (HPAI eller HPAIV). Medan LPAIV är vanligt förekommande bland många arter av vilda fåglar och kan cirkulera utan att orsaka sjukdomsutbrott, är varianter av HPAIV ("H5Nx") de som orsakar hög dödlighet hos både vilda och tama fåglar (SVA, 2025).

HPAIV upptäcktes ursprungligen i tamfågelindustrin i Sydostasien där mer vanligt förekommande LPAIV muterats, sedan letade sig viruset ut till vilda fåglar som sprider det under deras flyttning (Kuiken & Cromie, 2022).

Spridning och massutbrott

Första gången HPAIV (H5N1) upptäcktes i Sverige var 2006 hos två viggår (SVA, 2025). Risken för spridning och utbrott av fågelinfluensa är större för fåglar som uppträder i täta grupper åtminstone under någon period av året, antingen på lokal för häckning, ruggning, rastning eller övervintring (Olsen et al., 2006), vilket gäller

samtliga arter som ingår i denna studie. Sjöfåglar och andra vattenlevande fåglar som ofta uppträder i blandflockar med andra arter, samt rovfåglar som äter smittade fåglar, tillhör de artgrupper som oftast testar positivt för HPAIV (Pearce-Higgins et al., 2025; Plaza et al., 2025).

Till skillnad från till exempel måsfåglar, där utbrott ofta orsakar hög dödlighet, så kan änder vara bärare och spridare av HPAIV utan att det leder till massutbrott med särskilt hög dödlighet (personlig kommentar av Caroline Bröjer och Malin Grant, SVA). Andarter som kricka, årta och skedand som häckar i västra Sibirien – dvs fåglar som inte osannolikt passerar Sverige under hösten/vintern – bär inte sällan på olika varianter av AIV (Sharshov et al., 2017). Immunitet mot LPAIV kan möjligen leda till en viss motståndskraft mot HPAIV. Hos andpopulationer där LPAIV är vanligt förekommande och som utvecklat en hög grad av immunitet mot LPAIV kan HPAIV fort sprida sig och bli den dominanta formen av AIV, men utan att orsaka hög dödlighet (Stallknecht et al., 2024a; Stallknecht et al., 2024b).

Hösten 2025 har givit det starkaste utbrottet av HPAIV i Europa sedan 2016, med särskilt märkbar spridning och dödlighet hos tranor och med många utbrott hos tamfågelbesättningar (Authority et al., 2025). Nedan följer ytterligare några exempel på sentida utbrott.

Utbrott i Storbritannien 2020–2021 orsakade betydande populationsminskningar av storlabb, havssula, kentsk tärna och fisktärna, men också ökad dödlighet för bl.a. gråtrut och havstrut (Tremlett et al., 2024).

Utbrott i Storbritannien 2023 i en stor blandkoloni av måsar och tärnor orsakades av smittade skratmåsar och resulterade i massdöd av fisktärna och (framförallt ungar av) skratmåsar (Coffey & Verspoor, 2025).

Utbrott i Polen 2023 slog hårt mot särskilt fiskmåsar, fisktärna, kentsk tärna och svarthuvad måsar, men drabbade även bl.a. gråtrut (Przymencki et al., 2024). Samma år bedömdes kring 22.2% av Polens population av skratmåsar ha slagits ut av HPAI, där dödligheten var högre i större kolonier (Indykiewicz et al., 2025).

Även i Sverige 2023 orsakade H5N1 massdöd hos skratmåsar: i Kalmar län drabbades fem stora skratmåskolonier med 20-faldigt ökad dödlighet hos adulta fåglar och >99% dödlighet hos ungar som följde (ännu ej publicerat, men presenterades som poster av Ostolani et al., 2024). Även kentska tärnor i Sverige drabbades hårt av H5N1 under 2022 och 2023, vilket lett till tydligt minskade populationer på nationell nivå (Olofsson et al., 2025).

Serologiska studier (analyser av förekomst av antikroppar) visar att det finns tendenser till att utbrott av HPAIV kan leda till en viss immunitet hos populationen som drabbats. T.ex. var mängden antikroppar mot HPAIV högre hos sjöfåglar (t.ex. ejder och trutar) i Kanada en tid efter ett HPAIV-utbrott (McLaughlin et al., 2025). Samma tendens till lokal immunitet sågs även hos skratmåsar som drabbades under 2023 i Kalmar, då individer som fångades året därpå fortfarande bar på antikroppar (Ostolani et al., 2024).

Övervakning av fågelinfluensa

Stora utbrott av HPAIV som orsakar populationseffekter är att vänta men är svåra att förutse, varför övervakning av sjukdomsspridning och åtgärder (t.ex. insamlande av döda fåglar) vid utbrott är viktiga (Kuiken & Cromie, 2022). Man skiljer mellan passiv och aktiv övervakning av fågelinfluensa: passiv övervakning innebär provtagning av insamlade sjuka eller döda fåglar medan aktiv övervakning innebär insamling och testning av data där det saknas tecken på eller misstankar om sjukdom och där syftet är att övervaka spridning och utbrott.

Aktiv övervakning sker dels genom att provtagning av infångade friska änder, men det finns även andra datainsamlingsmetoder. Studier som testat potentialen av att övervaka AIV med hjälp av miljöprover (t.ex. vattenprover) insamlade i fält visade att virusmängden är för låg för att kunna jämföras med datakvaliteten från passiv övervakning (provtagning av individuella änder), trots olika metoder att anrika viruspartiklar genom filtrering (Ahrens Ann et al., 2023). Provtagning av änder som skjutits under andjakt är en aktiv övervakningsmetod som testats i Storbritannien (Shemmings-Payne et al., 2024) och som används i t.ex. Italien (Gobbo et al., 2021).

Genom passiv övervakning kan man se hur stor andel av insamlade sjuka eller döda fåglar som varit positiva för HPAI. European Food Safety Authority (EFSA) publicerar kvartalsvis rapporter på läget för fågelinfluensa inom Europa, där det ingår presentation av fynd bland vilda fåglar (se t.ex. EFSA, 2025). Av fåglar som samlats in och testats inom EU under perioden 2005–2022 visade 5 av 12 årtor (41.7%), 14 av 89 skedänder (15.7%), 258 av 1403 bläsänder (18.4%), 5 av 115 stjärtänder (4.3%), 118 av 2104 krickor (5.6%) och 352 av 1207 viggas positiva test för HPAI (Reinartz et al., 2024).

I Sverige består den rutinemässiga övervakningen av fågelinfluensa huvudsakligen av passiv övervakning (personlig kommentar av Caroline Bröjer och Malin Grant, SVA). Sjuka eller döda fåglar rapporteras till SVA som samlar in och gör provtagning för att fastställa om fågelinfluensa är orsaken till fågelns skick. Inom EU är det rapportplikt av sjukdomsfall och data från medlemsländer samlas in av EFSA, som regelbundet sammanställer läget i EU genom kvartalsrapporter (t.ex. EFSA, 2025) och årsrapporter (t.ex. Abrahantes et al., 2025). Passiv övervakning (rapportering och provtagning av döda fåglar) kan dock antas vara bristfälligt för att upptäcka och kartlägga spridning av fågelinfluensa eftersom flyttande simänder (t.ex. bläsand) anses bidra stort till spridningen av HPAIV, samtidigt som sjukdomen sällan drabbar änder med den grad av dödlighet som gör att utbrotten upptäcks och uppmärksammas.

Ett program för aktiv övervakning av fågelinfluensa har saknats i Sverige under senare år, medan det är vanligt bland andra EU-länder (personlig kommentar av Caroline Bröjer och Malin Grant, SVA). Under 2023 (ett stort utbrottsår med många fynd av döda fåglar) testades totalt 33 244 fåglar inom EU genom passiv övervakning, medan 8212 fåglar testades genom aktiv övervakning (Abrahantes et al., 2025). För tillfället (perioden 2024–2027) har vi dock aktiv övervakning i Sverige genom the EFSA-koordinerade projektet Sentinel Wild Bird, som bedriver aktiv övervakning av HPAIV på ett antal noder spridda över Europa (Waldenström et al., 2022). Det största bidraget i Norden kommer från andfånga i Ottenby på

Öland. Data publiceras månadsvis och är lättillgängliga, dock är projektet planerat att löpa under perioden 2024–2027 vilket innebär att data hittills endast finns för de senaste åren.

Oljeutsläpp

Oljeutsläpp drabbar alla sjöfåglar som häckar längs kusterna, men kan särskilt drabba arter som övervintrar i stora koncentrationer i södra delen av Östersjön, som alfågel och svärta (Dagys & Hearn, 2018; Larsson & Tydén, 2005). Under kalla vintrar händer det att kärnområden för övervintrande svärtor i de södra delarna av Östersjön (t.ex. Rigabukten) blir istäckta och att svärtorna koncentreras till färre och mindre ytor, vilket gör dem extra känsliga för oljespill och liknande händelser (Dagys & Hearn, 2018).

Båttrafik

Fritidsbåtstrafik i skärgården kan orsaka störningar för häckande änder och drabbar värst arter som svärta, som häckar sent på säsongen då båttrafiken är som intensivast (Dagys & Hearn, 2018).

Konkurrens med fisk

Eftersom många änder, särskilt ungarna under den första tiden efter kläckningen, är beroende av vattenlevande invertebrater så konkurrerar de om födan med fisk. Introduktion av fisk i tidigare fiskfria vatten minskar födotillgången i form av insekter och andra evertrebrater och försämrar habitatkvalitén för änder (Nummi et al., 2016). Olika typer av änder drabbas olika beroende på födosöksstrategi: dykänder som födosöker på öppet vatten konkurrerar mer med fisk jämfört med simänder som födosöker i tät vattenvegetation och på översvåmningsmarker (Nummi et al., 2016). Utplantering av fisk i fjällsjöar anses vara ett hot mot den i Sverige häckande populationen av alfågel, som föredrar fisktomma vatten där tillgången på föda är större (Artdatabanken, 2025a).

Vindkraft

Vindkraftsparker till havs kan ha negativ påverkan på sjöfågel. Det har bland annat visats att flyttande sjöfåglar generellt undviker vindkraftsparker genom att ändra flygriktningen (Rydell et al., 2017). Ett annat exempel är alfågeln, en art där en betydande andel av världspopulationen övervintrar till havs i södra Östersjön och som är särskilt koncentrerade till grunda bankar som kan vara attraktiva för att bygga vindkraftverk. Studier från Danmark jämförde antal övervintrande alfglar före och efter vindkraftsbyggnad och konstaterade att fortfarande efter 16–18 år så har antalet alfglar inte återkommit till nivåerna innan bygget (Petersen et al., 2018). Det bör dock tilläggas att dessa studier är gjorda på den äldre typen av vindkraftsparker med relativt korta (ca 200–500 m) avstånd mellan turbinerna. Nya parker, med större enskilda verk, har betydligt större avstånd mellan turbinerna

(1.5–2 km) och det är i dagsläget okänt hur exempelvis alfåglar uppför sig i anslutning till sådana parker.

Våtmarksrestaurering

I Naturvårdsverkets slutrapport för Våtmarker i odlingslandskapet konstateras av våtmarksrestaurering och nyskapande av våtmarker i jordbrukslandskapet har en generell positiv effekt för våtmarksfåglar, särskilt om våtmarkerna har en varierad habitatstruktur, dvs aggregat av pölar eller större vattenytor med öar snarare än homogena öppna vattenytor (Pärt, 2020). Bland arter som gynnades nämns ovanligare arter som skedand och årta.

Även studier från Kina visar att våtmarksrestaureringar kan ha positiva effekter för arter som bläsand och årta, särskilt om våtmarkerna har en mosaikartad habitatstruktur med hög konnektivitet snarare än karaktären av en isolerad homogen vattenyta med skarpa gränser (He et al., 2023).

I Danmark är restaurerade våtmarker den viktigaste häckningsmiljön för skrattnås, som har en preferens för näringsrika slättsjöar (Christensen et al., 2022). Skrattnåskolonier är vidare en viktig förutsättning för andra arter (t.ex. doppingar och dykänder) som bland annat utnyttjar måsarna som skydd mot predatorer.

4. Arter

Bläsand *Mareca penelope*

Förekomst		Rödlistning	
Sverige häckande (par)	17 000 (13 900 – 20 300)	Sverige (2020)	VU A2b
Sverige vinter (ind.)	23 000 (18 000 – 30 000)	EU28 (2020)	VU A2bcde+3bcde+4bcde
EU häckande (par)	41 600 – 70 100	Europa (2020)	LC
Flyway population (ind.)	1 300 000 – 1 600 000	Globalt (2020)	LC

Bläsand är en medelstor simand som häckar i diverse typer av vatten som mindre sjöar, vattendrag och på vegetationsrika skär längs kusten. Den föredrar vatten med rik undervegetation samt långgrunda stränder. Går ofta upp på land för att beta gräs men äter också flytande vegetation. Bläsand har en preferens för sjöar där täta bestånd av sjöfräken (*Equisetum fluviatilis*) och andra vattenväxter utgör viktiga mikrohabitat, särskilt för ungarna som kan söka föda (t.ex. insektslarver) och skydd (Pöysä et al., 2017). Boet placeras på marken gömt i hög vegetation och där lägger honan 7–10 ägg som ruvas i ca tre veckor.

FÖREKOMST I SVERIGE OCH EUROPA

Bläsand uppträder i stora antal under flyttperioderna och övervintrar i södra Sverige, medan den häckande populationen är koncentrerad till den norra delen av landet (Fig. 1). Över 90% av de ca 17 000 (13 900–20 300) häckande paren finns i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län (Ottosson et al., 2025).

I Europa har bläsand en nordlig utbredning. Nästan hela beståndet av de fåglar som häckar inom EU (41 600–70 100 par enligt siffror från Artikel 12 för perioden 2013–2018) finns i Finland (ca 30 800 par) och Sverige (European Environment Agency, 2025). I Norge häckar 5000–15 000 par (Shimmings & Øien, 2015). I Danmark häckar bläsand inte alls. Wetlands international uppskattar den biogeografiska flyway-populationen – fåglar som häckar nordöstra Europa till västra Sibirien och övervintrar i nordvästra Europa (Fig. 2) – till 1 300 000–1 600 000 individer (van Roomen et al., 2025). Av dessa häckar merparten i Ryssland.

Höststräcket av bläsänder till södra Sverige börjar i slutet av augusti och har en tydlig topp kring mitten på september, visar räkningar från flyttfågellokalerna Ottenby och Falsterbohalvön (Fig. 3). Nya studier från Finland stärker den allmänna uppfattningen att fåglar under den tidiga höstflyttningen kommer från närliggande häckningsområden medan de större inflödena senare på säsongen utgörs av fåglar som häckar längre österut i Ryssland (Holopainen et al., 2024). Eftersom Finland ligger strax österut längs samma flyttningsrutt kan den plötsliga ökningen av sträckande och rastande änder från mitten på september tolkas som tidpunkten då häckande fåglar långt österifrån anländer till Sverige (Fig. 3).

Antalet övervintrande bläsänder i Sverige uppskattas till ca 23 000 (18 000–30 000) individer, av dessa bör merparten bestå av fåglar som häckar långt österut. Vinterbeståndet håller till i grunda havsvikar i södra Sverige, främst i sydvästra Skåne (Fig. 4). I Danmark räknades 105 000 respektive 169 500 bläsänder under de rikstäckande räkningarna av vinterbestånden 2020 och 2023. Tyngdpunkten av flyway-populationens övervintring ligger i västra Europa i länder som Belgien, Nederländerna, Storbritannien och Frankrike (Fox et al., 2016).

TRENDER

SFT:s standardruttr (sedan år 1998) och sommarpunktrutter (sedan år 1983) visar på en statistiskt säker långsiktig minskning av antalet bläsänder under häckningstid i Sverige (Fig. 5). Kortsiktigt verkar minskningen dock ha avstannat och under den senaste 10 års-perioden har det häckande beståndet varit stabilt (Fig. 5). En liknande långsiktig minskning av antalet bläsänder har även skett i Finland (Lehikoinen et al., 2016; Pöysä et al., 2017). Till skillnad från i Sverige så bedöms den finska häckande beståndet fortsätta minska även kortsiktigt (2013–2024) enligt de senaste siffrorna från Artikel 12.

Eftersom bläsand är en talrik art som under längre tid har visat vikande populationstrender i norra Europa så finns det en hel del forskning om utvecklingen och tänkbara orsaker (Fox et al., 2016; Pöysä et al., 2017; Pöysä & Paasivaara, 2021). En minskande andel ungfåglar bland skjutna bläsänder i Danmark och Storbritannien indikerar försämrade häckningsframgång (Pöysä & Väänänen, 2018). En förklaring kan vara en utbredd försämring av habitatkvaliteten under de senaste decennierna: en finsk studie har visat att minskningen av antalet häckande bläsandspar delvis kan förklaras av dramatiskt minskad täckningsgrad av fräken längs sjöstränder under de senaste decennierna (Pöysä et al., 2017). Vad den minskningen av sjöfräken beror på är däremot inte klarlagt, ej heller om samma slags habitatförändring skett i Sverige eller andra länder.

Medan bläsand minskar som häckfågel så ökar den som övervintrare i Sverige (Fig. 6). En vanlig förklaring är att mildare vintrar orsakat en allmän nordlig förskjutning av flyway-populationens övervintringsområde: antalet övervintrande individer ökar i den norra och östliga utbredningen (Norden, Tyskland och Schweiz), medan de minskar i den sydliga och västliga utbredningen (t.ex. Spanien och Irland) och är stabila inom den centrala utbredningen (t.ex. Belgien, Nederländerna, Storbritannien och Frankrike) (Fox et al., 2016).

På en grövre geografisk skala ses inte samma minskning som den i det nordiska häckande beståndet: det totala antalet bläsänder inom vår flyway-population uppskattas ha legat på en mer eller mindre stabil nivå sedan millennieskiftet och minskningen av det häckande beståndet inom det utbredningsområdet som helhet (inklusive Ryssland) bedöms inte vara lika stark. Bläsand är därför i nuläget inte rödlistad på Europa-nivå, till skillnad från Sverige och EU där bläsanden är rödlistad med statusen Sårbar (VU).

JAKT

Bläsand får jagas under perioden 21.8–30.11 i större delen av södra Sverige. I Gotlands län, Blekinge län och Skåne län gäller 21.8–31.12. I Norrland gäller 25.8–30.11 utom i gränsälvsområdet i Norrbotten, där gäller 20.8 (kl.11.00) till 30.11.

Under 2000-talet har avskjutningen legat kring 1000–1500 individer med en viss ökning under den senaste femårsperioden (Fig. 7). Betydligt fler skjuts i Danmark, under perioden 2019–2024 sköts ca 50 000 bläsänder per säsong (Tabell 1). I Finland skjuts också något fler än i Sverige, ungefär mellan 2000 och 3000 per säsong, med en något minskande trend (Fig. 7). Under säsongen 2013–2014 sköts 159 265 (124 198–194 332) bläsänder i Frankrike.

FIGURER BLÄSAND (FIG. 1–FIG. 7; TABELL 1)

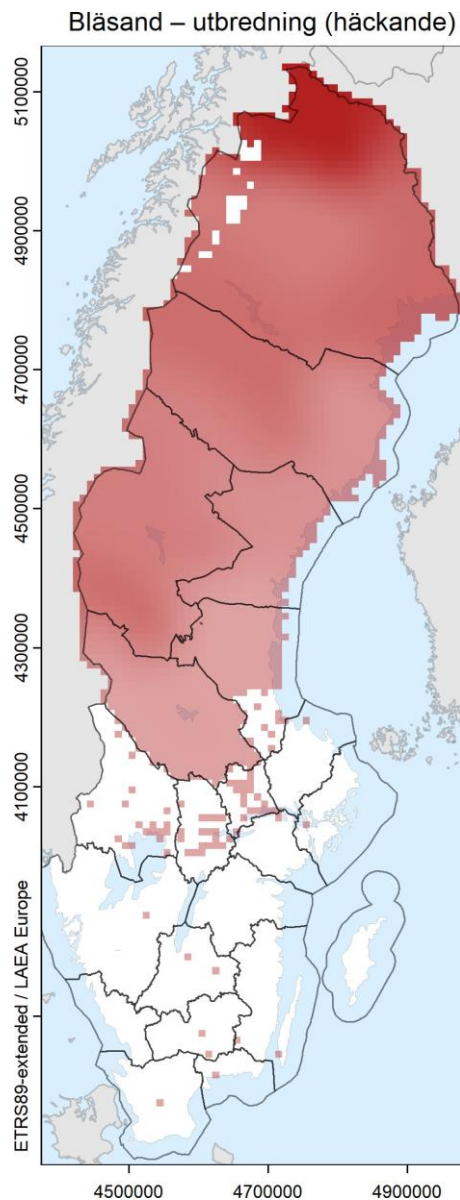
Figur: utbredningskarta häckning

Fig. 1. Häckningsutbredningen för bläsand i Sverige under tidsperioden 2013–2024. Artspecifika kartor för svenska häckfåglar i upplösningen 10×10 km togs fram i samband med Sveriges rapportering till EU-kommission enligt Artikel 12 i Fågeldirektivet 2025 och baseras på data från Svensk Fågeltaxerings (SFT) standarddrutts och spontanrapportering till artportal.se (Artdatabanken). Rödfärgade celler representerar häckningsområde, variation i ljus–mörk nyans indikerar lägre–högre täthet av häckande par enligt Ottosson et al. (2025). Länsgränser i svart.

2025-12-12

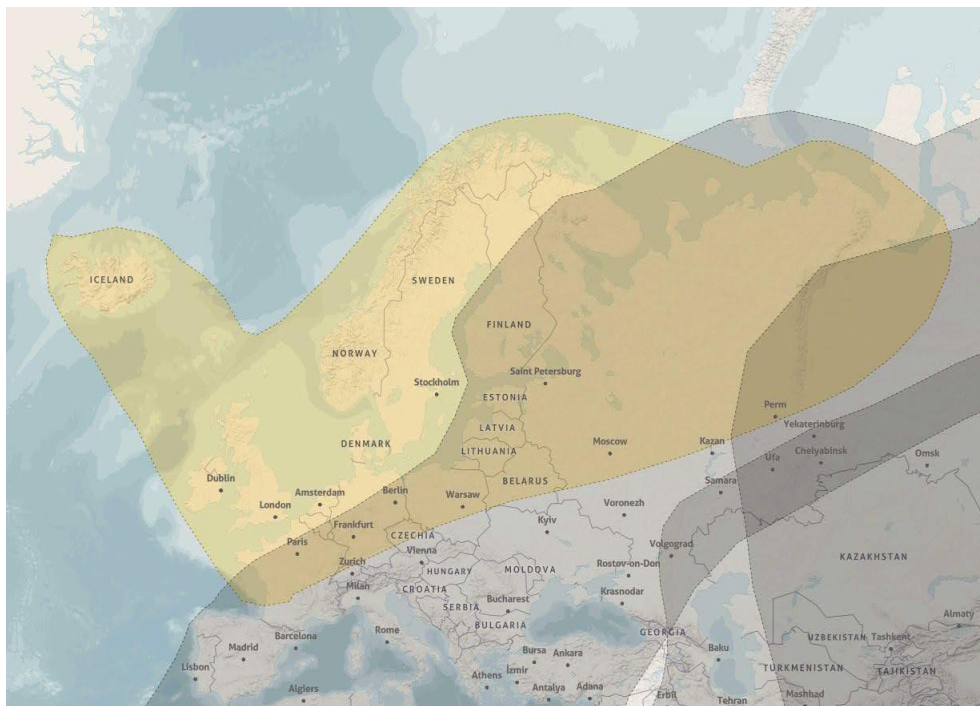
Figur: utbredningskarta flyway

Fig. 2. Utbredningen (gult) för den bioregionala flyway-populationen av bläsnä som svenskhäckande fåglar är en del av. Grå områden representerar andra (och delvis överlappande) flyway-populationer som definieras av andra utbredningar och flyttmönster. Anpassad från Wetlands International (2025).

2025-12-12

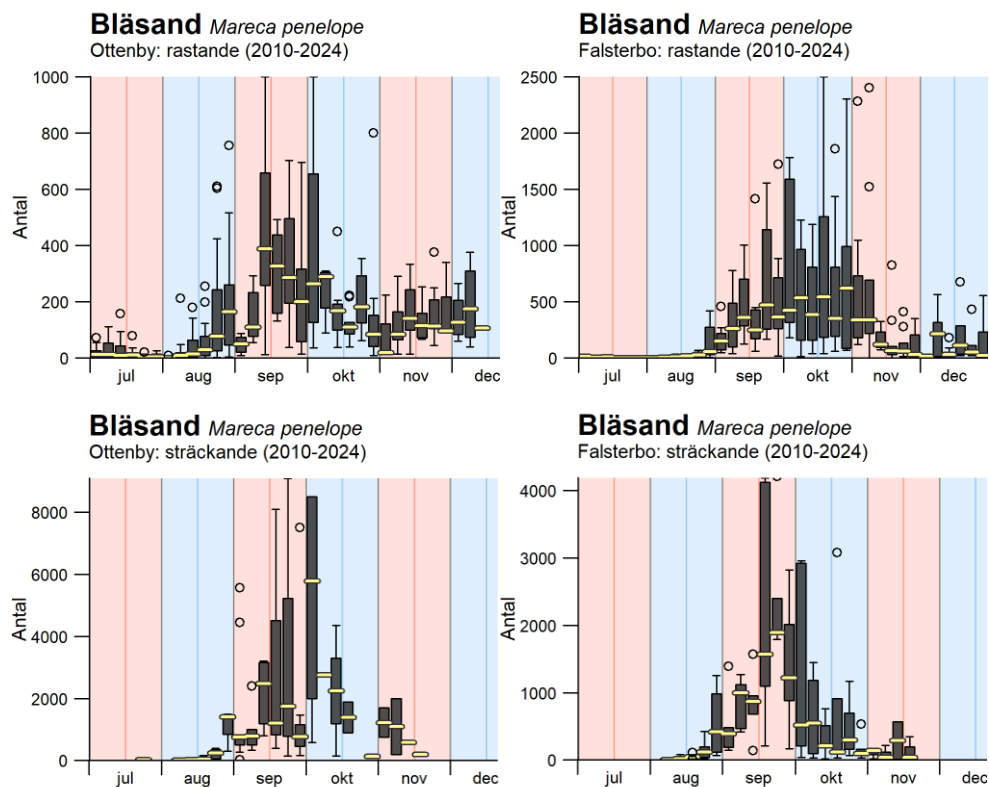
Figur: rastande och sträckande fåglar

Fig. 3. Tidsmönster i antalet inräknade bläsänder under rastning och sträck vid Ottenby (Öland) och Falsterbo (Skåne) under höstarna 2010–2024 fördelat på femdagarsperioder. Variationen mellan år inom femdagarsperioderna visas av boxdiagram (kvartiler) där medianen visas som gula streck och extremvärden som ofyllda prickar.

2025-12-12

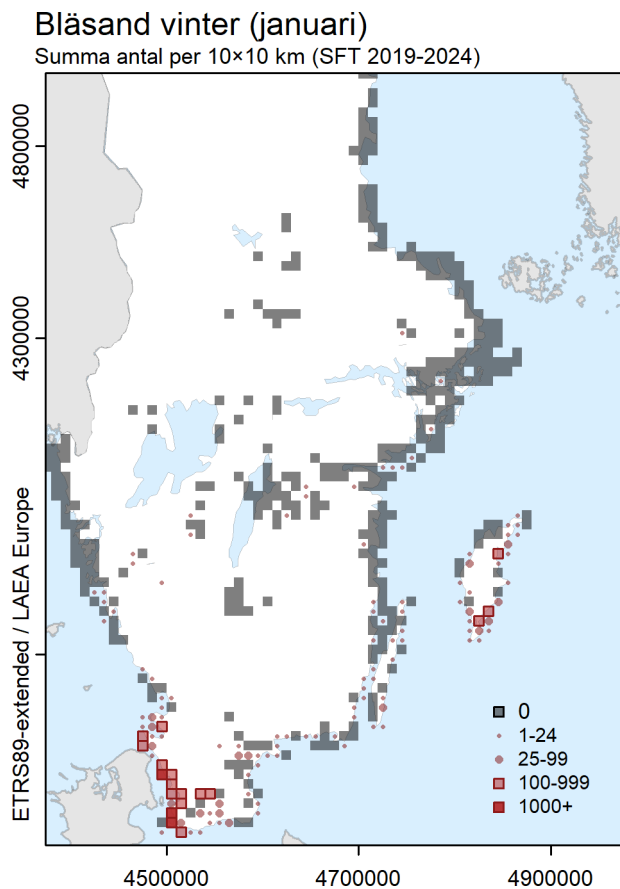
Figur: utbredningskarta vinter

Fig. 4. Vinterutbredningen för bläsänder i Sverige baserad på SFTs januariräkningar av sjöfågel under perioden 2019–2024. Förekomsten visas förenklat i ett (10×10 km) rutnät. Olika nyanser av rött visar förekomst av bläsand, ju mörkare desto fler individer. Grå rutor är sådana som besökts i januari under perioden utan att arten observerats i dessa.

2025-12-12

Figur: trend häckningstid

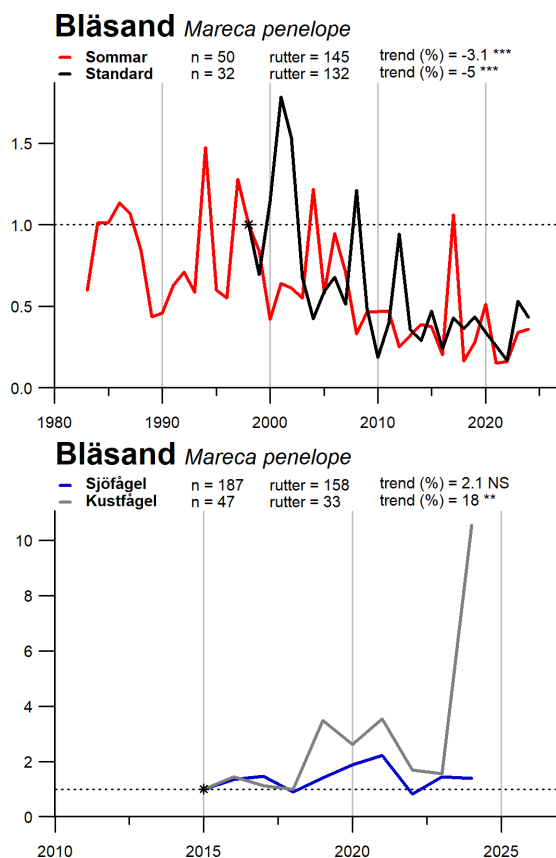

Fig. 5. Populationstrender för bläsand under häckningstid baserat på data från Svensk Fågeltaxering. Översta panelen visar sommarpunkt- (röd) och standardrutterna (svart), nedre panelen visar sjöfågelrutterna (blå) och kustfågelrutterna (grå). Trendkurvorna visar variationen i beståndsindex. TRIM-index speglar antalet inräknade fågelindivider och förändring i index visar procentuell förändring av fågelantal. Exempel: en ökning av index från 1 till 1.5 från ett år till ett annat innebär att 50% fler individer registrerats under det andra året. Över graferna visas medelantalet fåglar observerade per år ("n"), antalet unika rutter där arten observerats under alla år ("rutter"), samt populationens genomsnittliga procentuella förändring över år ("trend"). Den årliga förändringstakten följs av tecken som visar trendens statistiska säkerhet (NS = ingen statistiskt säker förändring", $P > 0.05$; * $P < 0.05$; ** $P < 0.01$; *** $P < 0.001$).

2025-12-12

Figur: trend höst/vinter

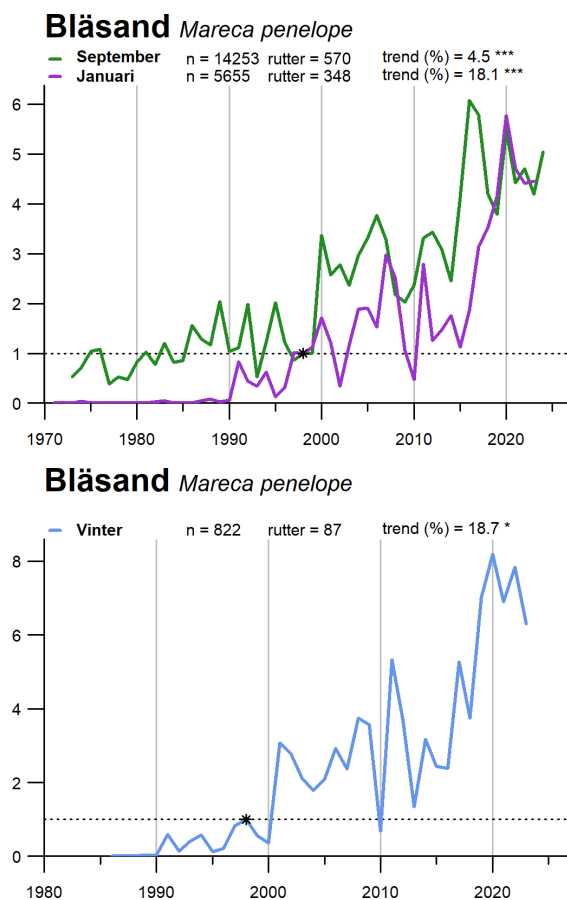

Fig. 7. Populationstrender för bläsand under höst (september) och vinter (januari), baserat på data från Svensk Fågeltaxering. Översta panelen visar sjöfågelräkningarna i september (grön) och januari (lila), undre panelen visar vinterpunkttrutterna (blå). Se Fig. 5 för ytterligare förklaringar.

2025-12-12

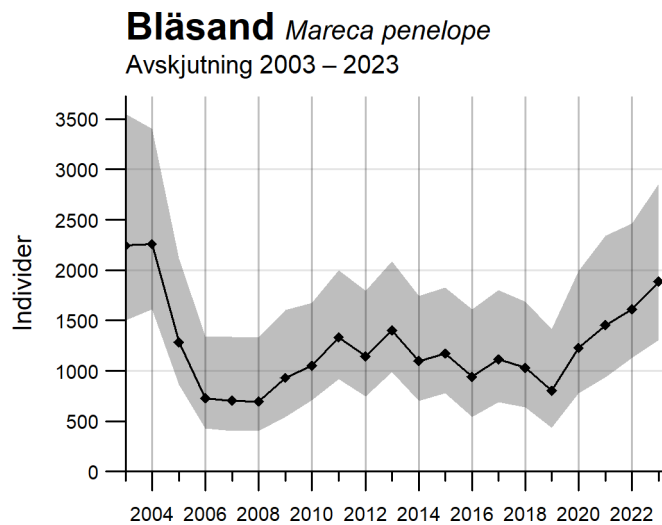
Figur: avskjutning

Fig. 6. Skattning av antalet skjutna bläsänder i Sverige per år under perioden 2003–2023, baserat på data från Svenska Jägarförbundet. Den svarta linjen med punkter anger det beräknade värdet av antalet skjutna fåglar per år, den grå ytan visar 95% kredibilitetsintervall för värdet.

Tabell: avskjutning Norden

Tabell 1. Sammanställning av de senaste årens avskjutning inom Norden, baserat på respektive lands offentliga jaktstatistik. I Norges siffror ingår inte Svalbard. I Finlands siffror ingår inte Åland.

År	Sverige	Finland	Danmark	Norge
2019	802		40 519	1 190
2020	1 229	4 034	58 945	1 160
2021	1 453	3 389	49 645	1 420
2022	1 613	2 948	47 179	800
2023	1 885	2 872	52 484	530
2024		2 514	53 440	

Skedand *Spatula clypeata*

Förekomst		Rödlistning	
Sverige häckande (par)	1800 (1200 – 2400)	Sverige (2020)	NT A2bc
Sverige vinter (ind.)	100 (50 – 150)	EU28 (2020)	NT A2bcde+3bcde+4bcde
EU häckande (par)	24 100 – 34 500	Europa (2020)	LC
Flyway population (ind.)	70 000 – 80 000	Globalt (2020)	LC

Skedand är en medelstor simand som häckar i närheten av grunda, näringsrika sjöar och dammar som är rika på undervattensvegetation och flytblad. Den häckar även ute i skärgårdarna. Skedand har en preferens för översvämmade strandängar och mader. Specialiserad födosökare som silar ytvattnet med sin skedformade näbb, som har finare lameller än de flesta andra simänderna. Födan består av smådjur (små kräftdjur, insekter och larver) och växtdelar. Anländer till häckplatserna från mitten på april till början av maj och inleder häckningen efter ca två veckor. Likt andra simänder är boet gömt i hög vegetation och där lägger honan 7–12 ägg som ruvas i 22–27 dygn. Ungarna kläcks under maj–juni och är flygga efter 6–7 veckor.

FÖREKOMST I SVERIGE OCH EUROPA

Skedand häckar sparsamt men spritt i södra Sverige – med en östlig tyngdpunkt – och längs Norrlandskusten (Fig. 8). Den häckande populationen uppskattas till ca 1800 (1200–1800) par. Liksom för flera andra simänder ökar antalen i Norden österut: i Norge häckar endast kring 20–100 par, i Danmark ca 700 par och i Finland runt 8800 par.

I Europa häckar skedand spritt. Inom EU häckar totalt 24 100–34 500 par (enligt siffror från Artikel 12 för perioden 2013–2018) med relativt stora populationer i länder som Nederländerna (5900–7700 par), Frankrike (1000–4800 par) och Tyskland (1500–1800 par). Det svenska beståndet hör i huvudsak till den flyway-population som häckar norra och nordvästra Europa och övervintrar i nordvästra och centrala Europa (ca 70 000–80 000 individer), men fåglar i centrala Europa (och södra Sverige) tillhör viss del till en betydligt större flyway-population (450 000–600 000 individer) som häckar östra Europa och Sibirien och som övervintrar på Iberiska halvön, Nord- och Västafrika (Fig. 9) (Wetlands International, 2025).

Under hösten anländer fåglar österifrån under andra halvan av augusti och september (Fig. 10) och kan under framförallt september vara relativt talrik med flockar om hundratals individer på bra rastlokaler (t.ex. Hornborgasjön eller grunda havsvikar i sydvästra Skåne och på Öland och Gotland). Som övervintrare är skedand sparsam i Sverige, endast ca 50–150 individer, huvudsakligen i sydvästra Skåne (Fig. 11). Även i Danmark är skedand fåtalig under vintern (DCE, 2025). Merparten av flyway-populationen som häckar i norra Europa övervintrar i Frankrike, Storbritannien och Nederländerna (IWC, 2025b).

TRENDER

Trots att skedand i nuläget är rödlistad i Sverige med statusen nära hotad (NT) så indikerar SFT:s övervakningsprogram under häckningstid att skedandspopulationen är stabil både ur ett korttidsperspektiv (12 år) och långtidsperspektiv (45 år) (Fig. 12). I Finland betraktas också häckbeståndet som kortsiktigt (2013–2024) stabilt, samt ökande på lång (1989–2023) sikt. I Danmark bedöms det häckande beståndet av skedand vara minskande. Som rastande under höstflyttningen visar skedand en tydligt positiv trend i Sverige sedan ungefär 2010 (Fig. 13).

Brist på habitat i av hög kvalitet i form av hävdade (betade) strandängar vid grunda bottnar är ett hot mot skedand (Artdatabanken, 2025d). Dock häckar skedand i stort sett alla i slags våtmarker och är en av de arter som visar tydligt positiv respons vid våtmarksrestaureringar (Pärt, 2020). I Europa är skedand en art där beståndet fluktuerar mellan åren och häckningsframgången är positivt associerat med regnrika vintrar och efterföljande översvämningar som ökar födotillgången under den inledande häckningstiden (EBBA2).

JAKT (FREDAD I SVERIGE)

Skedand är fredad i Sverige sedan 2001. Under åren innan (1996–2000) sköts ca 250 individer årligen. Även i Norge är skedand fredad. I Danmark och Finland är den däremot jaktbar: i Danmark skjuts årligen (2019–2024) upp till 2000 individer medan man i Finland årligen (2020–2023) skjuter runt 400 individer (Tabell 2). I Frankrike sköts 113 213 (86 437–139 989) skedänder under säsongen 2013–2014.

FIGURER SKEDAND (FIG. 8–FIG. 13; TABELL 2)

Figur: utbredningskarta häckning

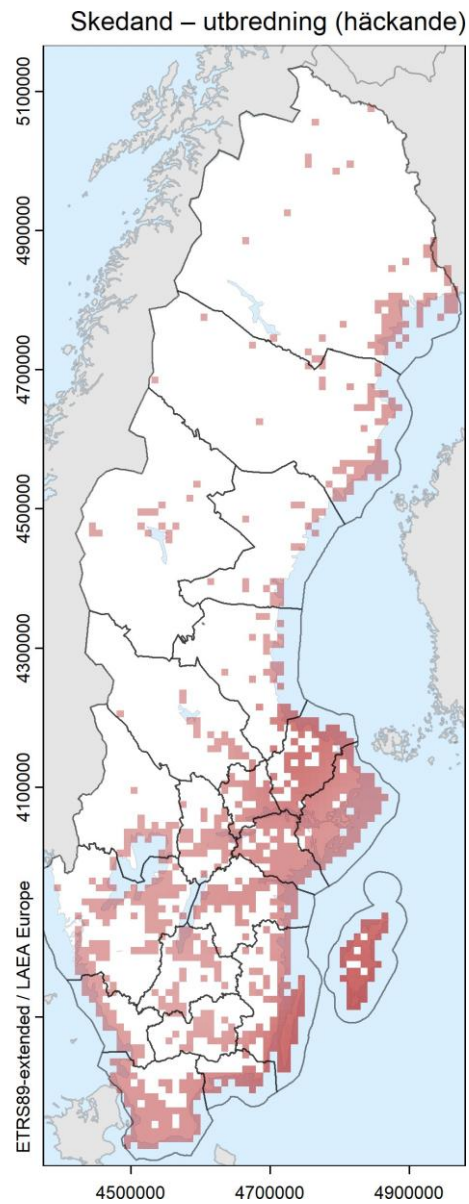

Fig. 8. Häckningsutbredningen för skedand i Sverige under tidsperioden 2013–2024. Se Fig. 1 för ytterligare detaljer.

2025-12-12

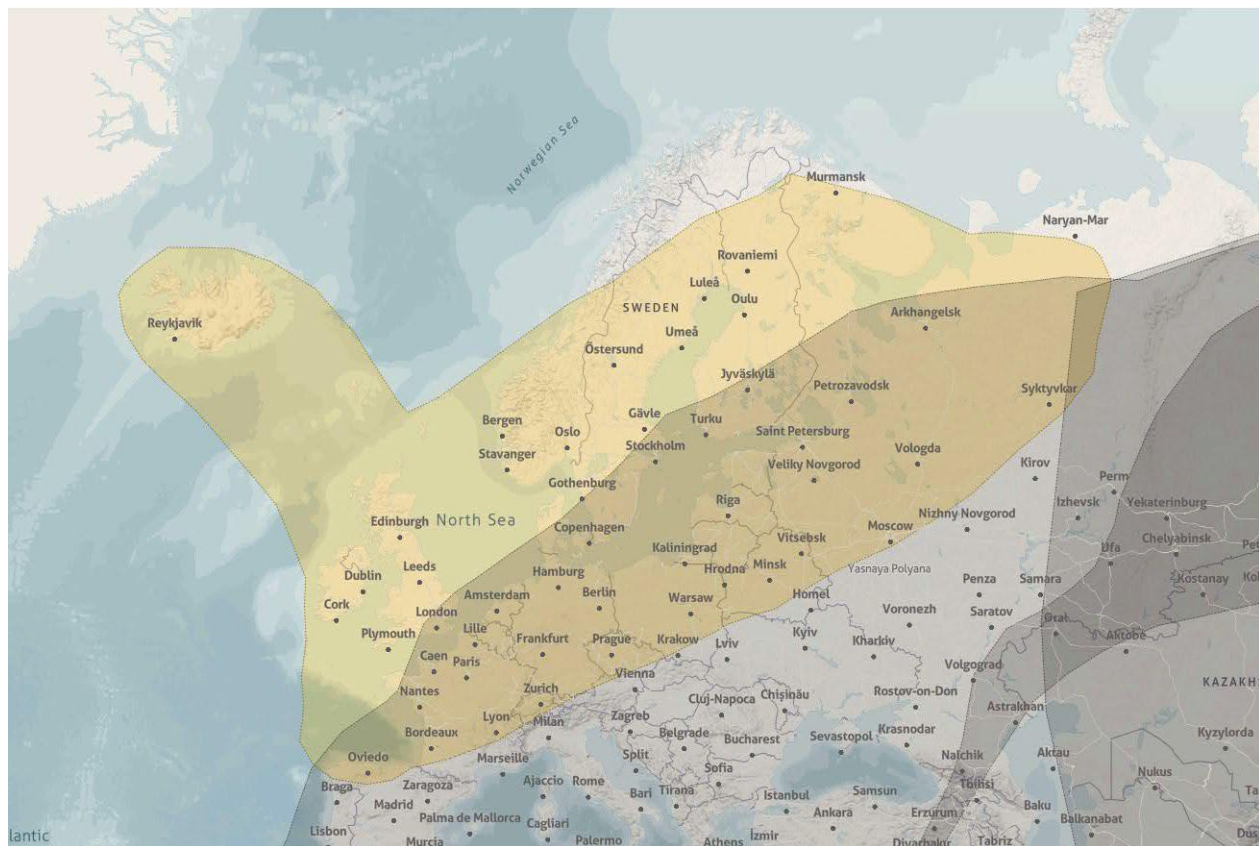
Figur: Utbredningskarta flyway

Fig. 9. Utbredningen (gult) för den bioregionala flyway-populationen av skedand som svenskhäckande fåglar är en del av. Grå områden representerar andra (och delvis överlappande) flyway-populationer som definieras av andra utbredningar och flyttningsmönster. Notera att sydöstra Sverige överlappar polygonen som representerar en mycket större flyway-population som häckar i östra Europa och Sibirien. Anpassad från Wetlands International (2025).

2025-12-12

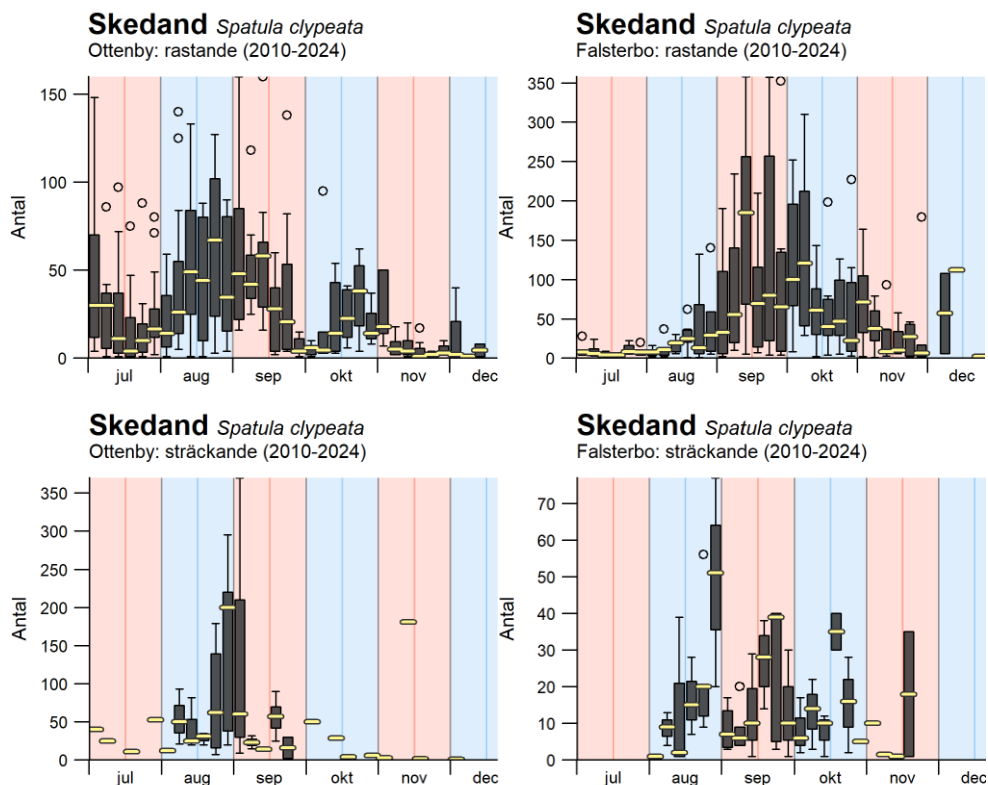
Figur: rastande och sträckande fåglar

Fig. 10. Tidsmönster i antalet inräknade skedänder under rastning och sträck vid Ottenby (Öland) och Falsterbo (Skåne) under höstarna 2010–2024 fördelat på femdagarsperioder. Variationen mellan år inom femdagarsperioderna visas av boxdiagram (kvantiler) där medianen visas som gula streck och extremvärden som ofyllda prickar.

2025-12-12

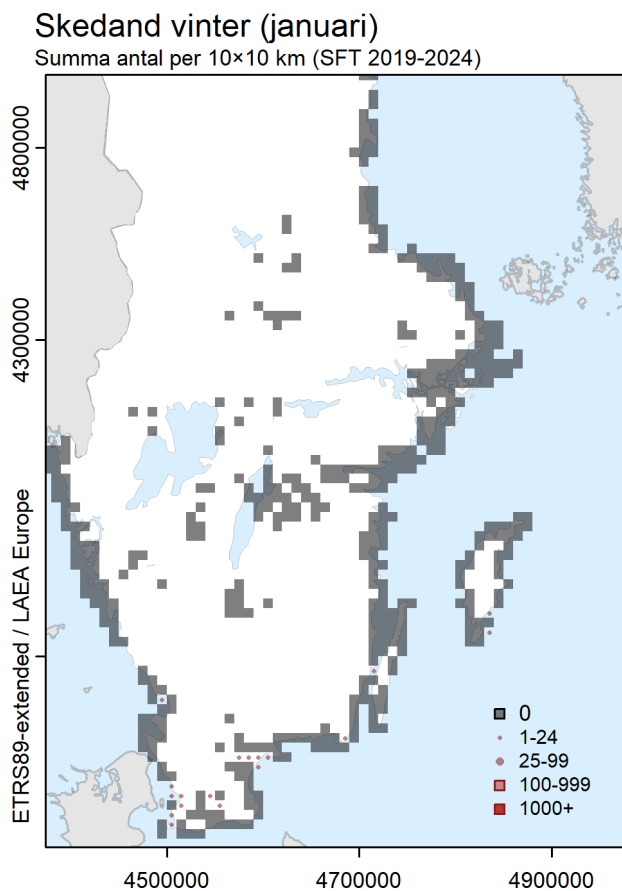
Figur: utbredningskarta vinter

Fig. 11. Vinterutbredningen för skedänder i Sverige baserad på SFTs januariräkningar av sjöfågel under perioden 2019–2024. Förekomsten visas förenklat i ett (10×10 km) rutnät. Olika nyanser av rött visar förekomst, ju mörkare desto fler individer. Grå rutor är sådana som besökts i januari under perioden utan att arten observerats i dessa.

2025-12-12

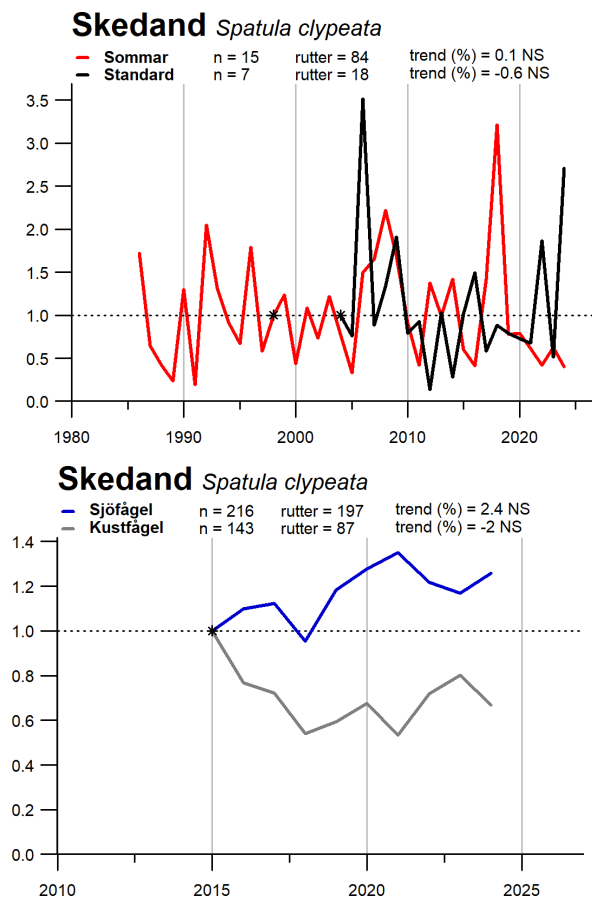
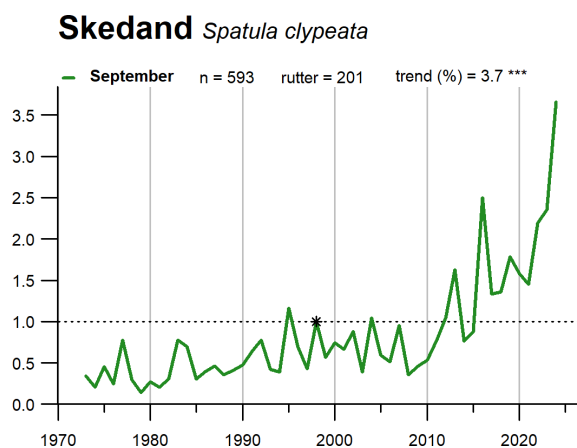
Figur: trend häckningstid

Fig. 12. Populationstrender för skedand under häckningstid baserat på data från Svensk Fågeltaxering. Översta panelen visar sommarpunkt- (röd) och standardrutterna (svart), nedre panelen visar sjöfågelrutterna (blå) och kustfågelrutterna (grå). Se Fig. 5 för ytterligare detaljer.

Figur: trend höst

2025-12-12

Fig. 13. Populationstrender för skedand under höst (september), baserat på data från Svensk Fågeltaxerings sjöfågelräkningar i september. Se Fig. 5 för ytterligare förklaringar.

Tabell: Avskjutning Norden

Tabell 2. Sammanställning av de senaste årens avskjutning inom Norden, baserat på respektive lands offentliga jaktstatistik. I Norges siffror ingår inte Svalbard. I Finlands siffror ingår inte Åland.

År	Sverige	Finland	Danmark	Norge
2019			1 977	
2020		406	1 991	
2021		436	1 827	
2022		419	1 679	
2023		431	2 064	
2024		186	1 877	

Stjärtand *Anas acuta*

Förekomst		Rödlistning	
Sverige häckande (par)	390 (260 – 520)	Sverige (2020)	VU A2b
Sverige vinter (ind.)	300 (100 – 600)	EU28 (2020)	EN A2bcde+3bcde+4bcde
EU häckande (par)	4500 – 18 800	Europa (2020)	VU A2bcde+3bcde+4bcde
Flyway population (ind.)	74 000	Globalt (2020)	LC

Stjärtand är en medelstor simand som i kärnområdet i Norrlands inland häckar vid näringsfattiga sjöar och på myrar. De väldigt få paren i södra Sverige samt längs kusten föredrar näringsrika sjöar, grunda vikar, laguner och hävdade strandängar. Födan består av växtdelar samt smådjur som den tippandes söker efter på botten. Honan ruvar 7–11 ägg i ca tre veckor, därefter tar det ca sju veckor innan ungarna är flygga.

FÖREKOMST I SVERIGE OCH EUROPA

Stjärtand är en ovanlig häckfågel med ca 390 (260–520) par i Sverige.

Kärnområdet för det häckande beståndet är myrmarker med små vattenytor nedom fjällkedjan (>90% av beståndet häckar i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län). Mindre förekomster finns längs Norrlandskusten, på Gotland och på Öland, i övrigt är arten mycket sällsynt som häckare och förekommer endast med enstaka spridda par (Fig. 14).

I Europa har stjärtand en nordlig utbredning. Beståndet inom EU består i stort sett av Finlands och Sveriges sammanlagda häckande bestånd. För perioden 2013–2018 uppskattades EU:s totala bestånd till 4500–18 800 par – ett stort spann som berodde på att Finlands siffror för den perioden hade stor osäkerhet. Finlands senast rapporterade siffror till Artikel 12 (perioden 2019–2024) (är 9550 (8800–11 600) häckande par, vilket innebär att den totala populationen inom EU numera bör ligga på ca 9000–12 000 par. I Norge häckar 215–550 par. Wetlands international uppskattar den biogeografiska flyway-populationen – fåglar som häckar i norra Europa och bort till västra Sibirien och övervintrar i nordvästra Europa – till 74 000 individer (Fig. 15).

Höststräcket av fåglar från nordost till södra Sverige börjar under slutet av augusti och är som mest intensivt under september (Fig. 16). Under hösten kan ansamlingar om hundratals stjärtänder ses i fågelrika slättsjöar (t.ex. Hornborgasjön, Tåkern och Hjälstaviken) och i grunda havsvikar i södra Sverige (t.ex. vid Ottenby och i södra Öresund).

Det övervintrande beståndet är litet (100–600 individer) och koncentrerat till sydvästra Skåne, även om enstaka individer håller till framförallt längs kusterna från Halland till och med Kalmar län och Gotland (Fig. 17). Merparten av flyway-populationen som häckar i norra Europa övervintrar i Danmark, Tyskland, Nederländerna, Frankrike och Storbritannien (IWC, 2025b).

TRENDER

Eftersom stjärtand är en ovanlig häckfågel så är den svår att fånga upp genom SFT:s övervakningsprogram. Den allmänna uppfattningen är att stjärtand minskar som häckfågel i Sverige och Norden och data från sjöfågelrutterna ger visst stöd för den bilden (Fig. 18). Även i Finland minskar den häckande populationen långsiktigt (1989–2023), medan den bedöms vara kortsiktigt stabil (2013–2024).

Däremot har stjärtand ökat i Sverige både som rastande under hösten och som övervintrande (Fig. 19). Särskilt kraftig procentuellt sett har ökningen av antalet övervintrare varit från att knappt ha övervintrat alls innan 2000-talet. Antalsmässigt är dock ökningen av höstrastare betydligt större. Varmare vintrar är en rimlig orsak till de ökande övervintrarna och man ser tydligt att stjärtänderna lämnade Sverige under de kalla vintrarna 2002/2003 och 2010/2011 (Fig. 19). Även i övervintringsområdet i Nordvästeuropa ökar vinterpopulationen sedan ett par decennier (IWC, 2025a, 2025b), vilket skulle kunna innebära att en ökande andel av stjärtänder tillhörande den östligare flyway-populationen (som häckar i Nordöstra Europa och västra Sibirien och övervintrar i Medelhavet och Västafrika) nu övervintrar längre norrut. Svårare att förklara är ökningen av antalet höstrastare i Sverige, men vi kan konstatera att samtliga simänder förutom gräsand (och kanske inte heller för den förhållandevis sällsynta årtan) har ökat i antal som höstrastare i Sverige under 2000-talet.

JAKT (FREDAD I SVERIGE)

I Sverige är stjärtand fredad sedan 2001. I Danmark jagas den fortfarande, med 5000 skjutna individer årligen (Tabell 3). Även i Finland skjuts varje år ca 500–1000 stjärtänder (Tabell 3). I Norge är stjärtand fredad sedan 2021. I Frankrike sköts ungefär 41 349 (27 355–55 344) stjärtänder under säsongen 2013–2014.

2025-12-12

FIGURER STJÄRTAND (FIG. 14–FIG. 19; TABELL 3)

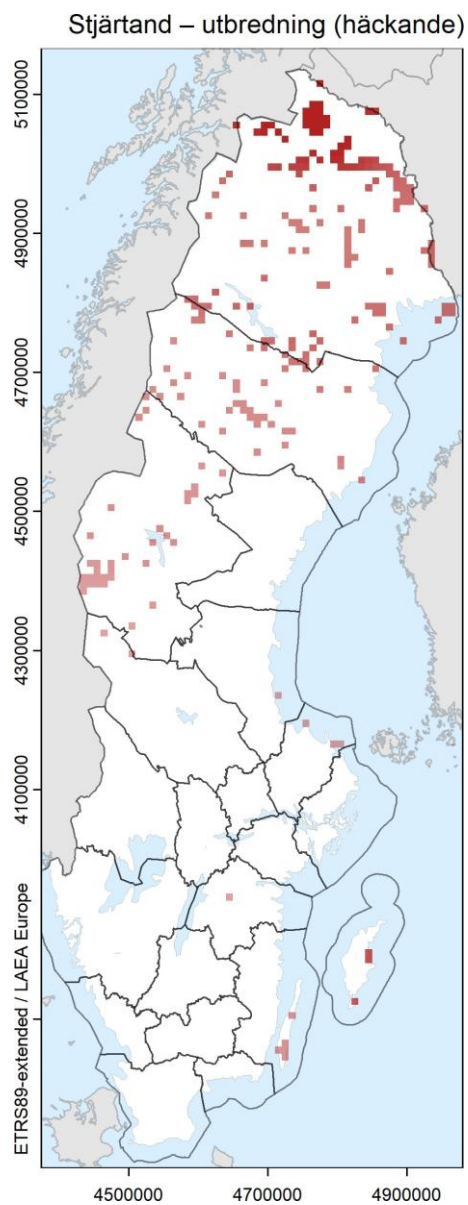
Figur: utbredningskarta häckning

Fig. 14. Häckningsutbredningen för stjärtand i Sverige under tidsperioden 2013–2024. Se Fig. 1 för ytterligare detaljer.

2025-12-12

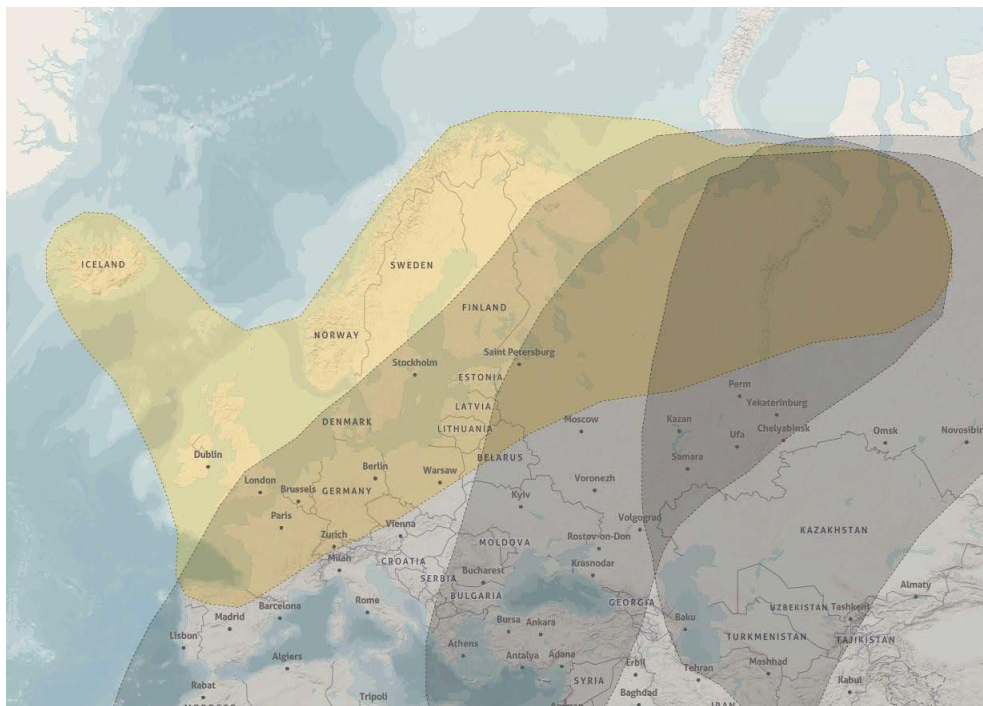
Figur: Utbredningskarta flyway

Fig. 15. Utbredningen (gult) för den bioregionala flyway-populationen av stjärtand som svenskhäckande fåglar är en del av. Grå områden representerar andra (och delvis överlappande) flyway-populationer som definieras av andra utbredningar och flyttmönster. Anpassad från Wetlands International (2025).

2025-12-12

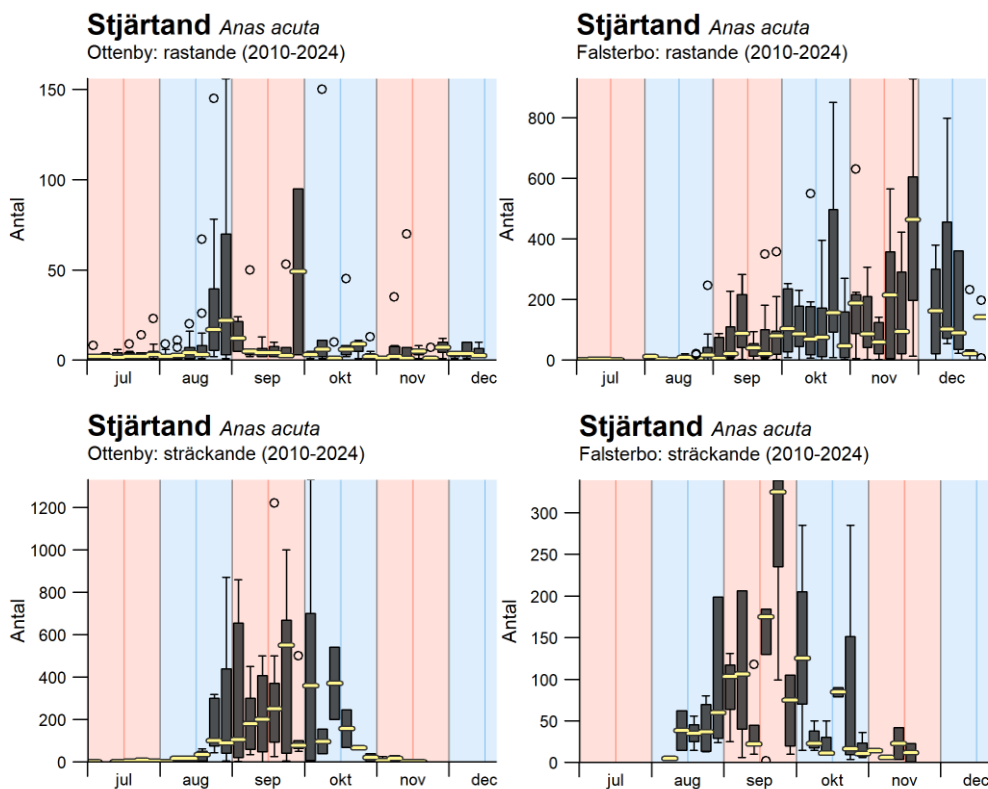
Figur: rastande och sträckande fåglar

Fig. 16. Tidsmönster i antalet inräknade stjärtänder under rastning och sträck vid Ottenby (Öland) och Falsterbo (Skåne) under höstarna 2010–2024 fördelat på femdagarsperioder. Variationen mellan år inom femdagarsperioderna visas av boxdiagram (kvantiler) där medianen visas som gula streck och extremvärden som ofyllda prickar.

2025-12-12

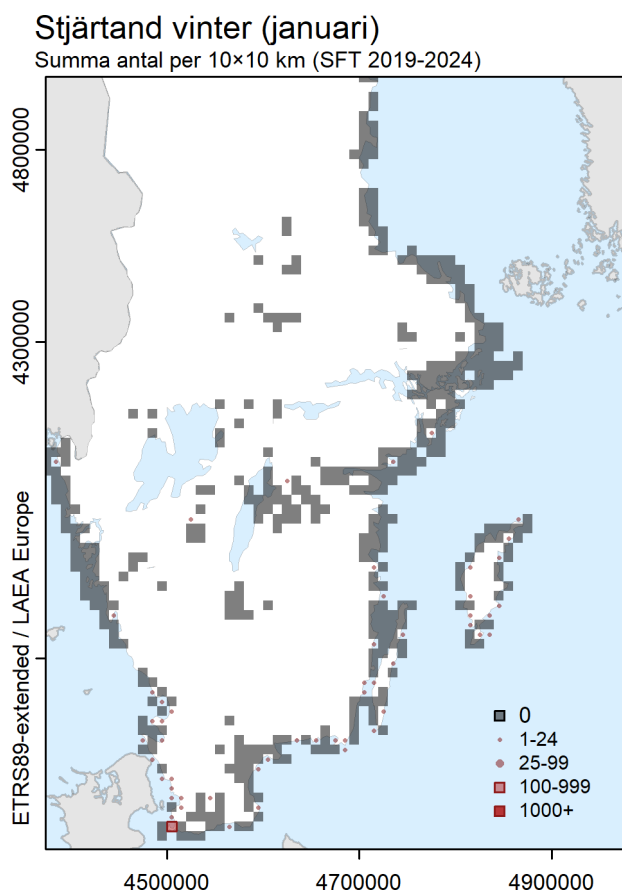
Figur: utbredningskarta vinter

Fig. 17. Vinterutbredningen för stjärtänder i Sverige baserad på SFTs januariräkningar av sjöfågel under perioden 2019–2024. Förekomsten visas förenklat i ett (10×10 km) rutnät. Olika nyanser av rött visar förekomst, ju mörkare desto fler individer. Grå rutor är sådana som besökts i januari under perioden utan att arten observerats i dessa.

2025-12-12

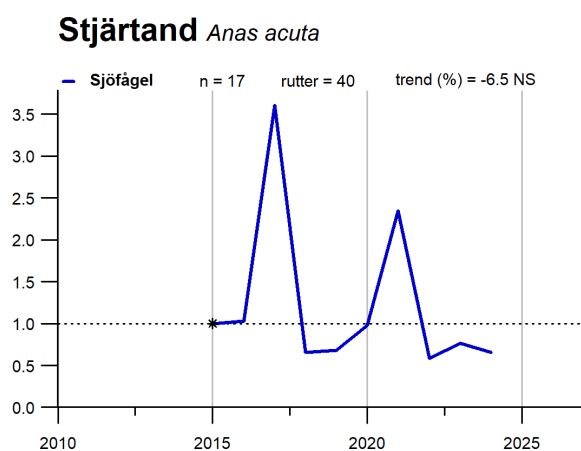
Figur: trend häckningstid

Fig. 18. Populationstrender för stjärtand under häckningstid baserat på data från Svensk Fågeltaxerings sjöfågelrutter. Se Fig. 5 för ytterligare detaljer.

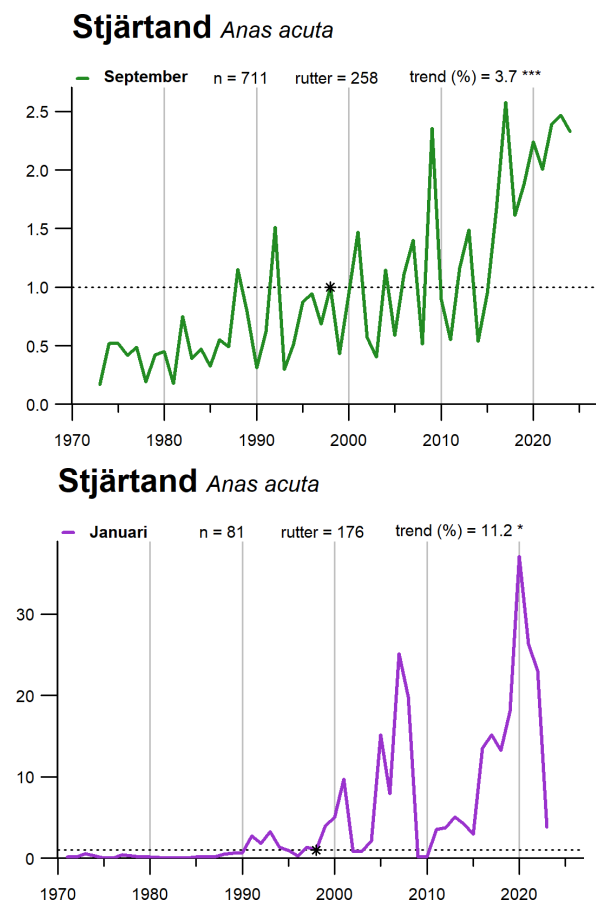
Figur: trend höst/vinter

Fig. 19. Populationstrender för stjärtand under höst (september) och vinter (januari), baserat på data från Svensk Fågeltaxering. Översta panelen visar

2025-12-12

sjöfågelräkningarna i september (grön), undre panelen visar sjöfågelräkningarna i januari (lila). Se Fig. 5 för ytterligare förklaringar.

Tabell: Avskjutning Norden

Tabell 3. Sammanställning av de senaste årens avskjutning inom Norden, baserat på respektive lands offentliga jaktstatistik. I Norges siffror ingår inte Svalbard. I Finlands siffror ingår inte Åland.

År	Sverige	Finland	Danmark	Norge
2019			4 264	
2020		804	5 543	
2021		775	5 499	
2022		841	5 549	
2023		1 199	6 095	
2024		670	4 997	

Årta *Spatula querquedula*

Förekomst		Rödlistning	
Sverige häckande (par)	230 (110 – 350)	Sverige (2020)	EN C1
Sverige vinter (ind.)	Övervintrar inte i Sverige	EU28 (2020)	VU A2bcde+3bcde+4bcde
EU häckande (par)	9100 – 18 200	Europa (2020)	LC
Flyway population (ind.)	1 000 000 – 1 800 000	Globalt (2020)	LC

Årta är en liten simand med specifika habitatkrav. Den häckar mestadels vid halvstora, näringsrika sjöar med en heterogen miljö bestående av öppna grunda vattenytor, vassruggar och partier med rik under- och flytbladsvegetation. Årtan födosöker under våarna gärna på översvämmade strandängar, senare på säsongen ofta i vattenbrynet på betesmarker som trampats av betesdjur. Den är därför starkt associerad med välhävdade, grunda strandängar. Födan består huvudsakligen av växter. Honan ruvar de 8–11 äggen i ca tre veckor. Ungarna är flygga efter 5–6 veckor.

FÖREKOMST I SVERIGE OCH EUROPA

Årta är en relativt ovanlig häckfågel i vegetationsrika slättsjöar och långgrunda, hävdade strandängar. Den svenska häckande populationen uppskattas till ca 230 (110–350) par, med högre tätheter i de sydöstra delarna av Sverige (Fig. 20). Populationerna är sparsamma även i Danmark (ca 150 par) och Norge (10–20 par).

I Europa har årta en central till östlig utbredning. Inom EU uppskattas 9100–18 200 par häcka baserat på länders rapporterade siffror till Artikel 12 för perioden 2013–2018. Flera länder som ligger strax öster och söder om Sverige har större populationer (antal par inom parentes för perioden 2019–2024): Finland (420–960), Estland (300–400), Litauen (700–1500), Polen (1500–2800) och Tyskland (1100–1500). Över 90% av Europas population uppskattas häcka i S Ryssland, Ukraina och Belarus (EBBA2). Flyway-populationen är stor (1 000 000–1 800 000 individer) och har en utbredning som sträcker sig långt österut i Ryssland (Fig. 21).

Av den stora flyway-populationen som häckar längre österut ser vi relativt få i landet under sträcktider – troligtvis följer dessa en mer sydlig flygrutt än andra arter som också har stora populationer längre österut. Under sträcktid på hösten (aug–okt) ses sällan flockar om tio fåglar eller fler (baserat på rapporter på artportalen.se) och i de flesta fallen består dessa flockar i huvudsak av lokala familjegrupper. De flesta årtor som ses under flyttningen i Sverige är enstaka fåglar som uppträder tillsammans med krickor och bläsänder.

Årta är en tropikflyttare som inte övervintrar i Europa överhuvudtaget. Beståndet som häckar i norra och västliga Europa övervintrar i översvämningsområden söder om Sahel (Senegal, Nigeria och Tchad).

TRENDER

Årta är en art som visar stora populationsfluktuationer, troligtvis på grund av ökad dödlighet under torrperioder i övervintringsområdet, väderförhållanden under den långa flyttningen, samt (liksom för skedand) en väderberoende variation i häckningsframgång (EBBA2). Variationer i antal mellan år och låg numerär gör årta till en svårövervakad art på både nationell och regional nivå.

Av SFT:s övervakningsprogram är det endast data från sjöfågelrutterna som är användbara för att bedöma utvecklingen för årta i Sverige (Fig. 22). Trots att årta är en ovanlig (och därmed svårinventerad) häckfågel, som dessutom varierar en hel del mellan åren, så är den samlade bedömningen att populationen minskar något. I Sverige är årta sedan 2020 rödlistad som starkt hotad (EN) eftersom beståndet är litet med en negativ trend, samt att årta har höga krav på sin häckningsmiljö och att habitat av rätt kvalitet (hävdade strandängar) minskar (Artdatabanken, 2025b).

Även i Finland bedöms den häckande populationen minska både kortsiktigt (2013–2024) och långsiktigt (1989–2023).

I Europa visar årta en nordlig förskjutning i utbredningsområdet – minskningar i södra Europa och ökning i norra Europa – under de senaste decennierna (mellan EBBA1 som är baserade på data från 1980/1990-talen och EBBA2 som är baserad på data från 2013–2017). Denna förändring i utbredning är vad som kan förväntas av en varmare klimat (EBBA2). Flyway-populationen bedöms vara stabil eller möjligen minskande men data är osäkra: inventeringar av beståndet i övervintringsområdena är svåra eftersom fåglarna är rörliga regionalt i respons på torka (Wetlands International, 2025) (EBBA2).

JAKT (FREDAD I SVERIGE)

Årta jagas inte i Sverige sedan 1985, åren innan skattades den årliga avskjutningen till omkring 500 individer eller mer – notera dock att jaktstatistik från tiden innan mitten på 90-talet inte är helt tillförlitlig och att siffrorna generellt är överskattade (t.ex. Bergqvist et al., 2025). Fortfarande lär felskjutningar av årta förekomma på grund av förväxlingar med kricka. Omfattningen av felskjutna årtor finns det ingen information om men det är troligtvis ovanliga händelser som i värsta fall kan ligga i nivå med proportionerna av förekomsterna mellan årta och kricka under jakttiden (personlig kommentar av Niklas Liljebäck och Göran Bergqvist, SJF). Årta är under hela året en ovanlig fågel i Sverige, som mestadels ses ensamma tillsammans med krickor och under perioden då jakten på kricka är som intensivast ses endast få årtor i landet. De riktigt stora östligt häckande bestånden når knappt Sverige under höstflyttningen och eftersom de är tropikflyttare som flyttar tidigare än flera andra svenska simänder så är årta en sällsynt art i Sverige redan efter september.

I Finland och (främst sydöstra) Danmark – där större delar av den regionala populationen passerar under hösten jämfört med Sverige – skjuts årligen hundratal årtor (Tabell 4). I Frankrike sköts under säsongen 2013–2014 uppskattningsvis 38 977 (21 955–55 999) årtor. Det är höga siffror, men man ska ha i tanke att årta har en mycket stor flyway-population (större än t.ex. kricka) där en stor del passerar genom Frankrike under höstflyttningen till Västafrika.

FIGURER ÅRTA (FIG. 20–FIG. 22; TABELL 4)

Figur: utbredningskarta häckning

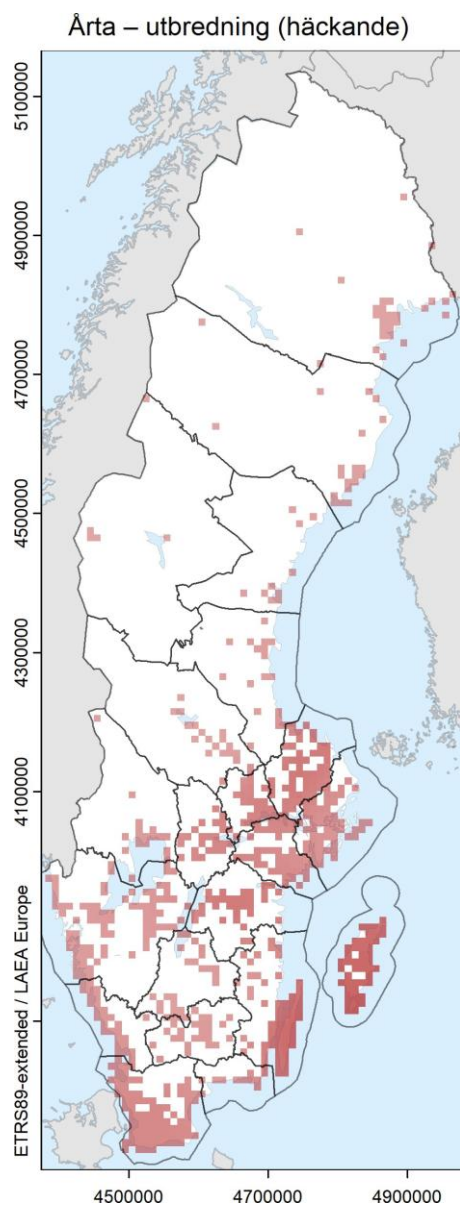

Fig. 20. Häckningsutbredningen för årta i Sverige under tidsperioden 2013–2024.
Se Fig. 1 för ytterligare detaljer.

2025-12-12

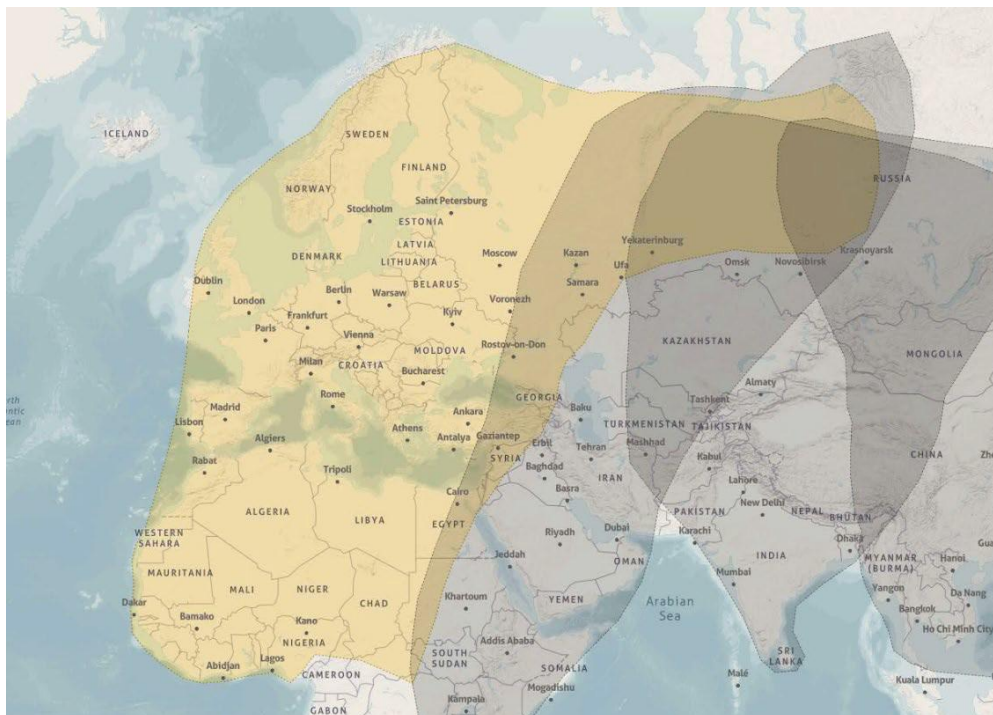
Figur: Utbredningskarta flyway

Fig. 21. Utbredningen (gult) för den bioregionala flyway-populationen av årta som svenskhäckande fåglar är en del av. Grå områden representerar andra (och delvis överlappande) flyway-populationer som definieras av andra utbredningar och flyttningsmönster. Anpassad från Wetlands International (2025).

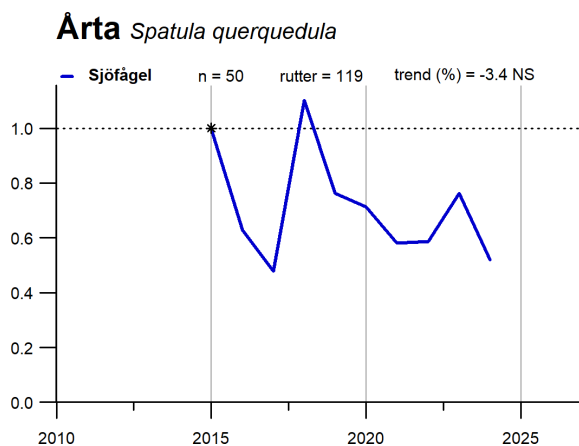
Figur: trend häckningstid

Fig. 22. Variation i beståndsindex under häckningstid baserat på sjöfågelrutterna från Svensk Fågeltaxering. Index visar variationen relativt ett basår (markerat *) med värdet 1. Exempel: en ökning från 1 till 1.5 innebär att 50% fler individer registrerats under det andra året. Över grafen visas medelantalet fåglar observerade per år ("n"), antalet unika rutter där arten observerats under alla år ("rutter"), samt populationens genomsnittliga procentuella förändring ("trend"). Trendvärdet följs

2025-12-12

av en indikation på trendens statistiska säkerhet (NS ”non-significant” $P > 0.05$; “*” $P < 0.05$; “**” $P < 0.01$; “***” $P < 0.001$).

Tabell: Avskjutning Norden

Tabell 4. Sammanställning av de senaste årens avskjutning inom Norden, baserat på respektive lands offentliga jaktstatistik. I Norges siffror ingår inte Svalbard. I Finlands siffror ingår inte Åland.

År	Sverige	Finland	Danmark	Norge
2019			325	
2020		821	313	
2021		647	278	
2022		514	220	
2023		342	256	
2024		299	166	

Kricka *Anas crecca*

Förekomst		Rödlistning	
Sverige häckande (par)	82 000 (62 200 – 101 000)	Sverige (2020)	VU A2b
Sverige vinter (ind.)	2800 (1500 – 3700)	EU28 (2020)	LC (minskande)
EU häckande (par)	234 000 – 367 000	Europa (2020)	LC
Flyway population (ind.)	670 000	Globalt (2020)	LC

Kricka är en liten simand med ganska generella habitatkrav som häckar i hela landet i små till stora, näringsrika och näringsfattiga sjöar (Fig. 23). Men det behövs inte mycket vatten för att krickor ska trivas, de kan även häcka i mindre vattensamlingar som gölar och diken eller små kärr inne i sluten skog. Bäverdämmen och liknande vattensamlingar är en favoritmiljö i Finland (Holopainen et al., 2014). I Sverige häckar den största andelen i mindre, näringsfattiga sjöar i skogslandskapet och myrmarker i Norrland: över 65% bedöms häcka i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län (Ottosson et al., 2025).

Födan består av växtdelar och insekter/larver som plockas i ytvattnet, men kan också äta smådjur genom att dyka. En viktig föda är fjädermyggor, särskilt som proteinkälla till ungarna, och tillgången på fjädermyggor är en av de viktigaste faktorerna som avgör habitatkvalitet och överlevnaden hos ungfåglar (Holopainen et al., 2014). Honan lägger 8–10 ägg som ruvas i tre veckor. Ungarna blir flygga efter ungefär sju veckor.

FÖREKOMST I SVERIGE OCH EUROPA

I Europa har kricka en nordlig utbredning. Det svenska beståndet uppskattas till 82 000 (62 200–101 000) par, vilket utgör ungefär en tredjedel av hela beståndet som häckar inom EU (234 000–367 000 par för perioden 2013–2018). Länder som Polen, Tyskland, Nederländerna och Storbritannien har en sammanlagd population på ca 9500–13 000 par. Resten av krickorna i EU häckar huvudsakligen i Finland som har en population på 175 700 (163 700–207 400) par enligt de senaste uppskattningarna (2019–2024). I Norge häckar ungefär 20 000–30 000 par och i Danmark endast 125 par. Den totala flyway-populationen – fåglar som häckar i norra Europa och övervintrar i västra och centrala Europa (Fig. 24) – uppskattas till ca 670 000 individer, vilket betyder att krickorna som häckar i Norden utgör huvuddelen av beståndet. Krickor som häckar längre österut (västra Sibirien) har i allmänhet en mer östlig/sydlig flyttbana och övervintringsområde (Fig. 24).

Räkningar under höststräcket från Ottenby visar att krickorna fyller på kontinuerligt under augusti (Fig. 25). Avsaknaden av en tydlig topp av rastande fåglar i Ottenby senare i september (jämfört med t.ex. bläsand) kan bero på att de stora östliga populationerna inte passerar Sverige och att merparten av krickorna kommer från Norden. Även på Falsterbohalvön ökar de rastande krickorna i slutet på augusti, men har därefter jämnt höga antal under hösten eftersom de generellt stannar längre och även övervintrar till högre grad i södra Skåne (Fig. 25)

Ungefär 2800 (1500–3700) individer övervintrar i södra Sverige med tyngdpunkten i Skåne (Fig. 26). Denna siffra är möjligen en underskattning då arten även under vintern kan förekomma i mindre vattendrag och i andra miljöer som inte täcks av januariinventeringarna. Kärnområdet för övervintrande krickor som häckar i Norden ligger i länder som Tyskland, Nederländerna, Belgien och Frankrike.

TRENDER

Det häckande beståndet i Sverige visar en svag negativ trend under 2000-talet enligt såväl standardrutterna, sommarpunktrutterna som sjöfågelrutterna (Fig. 27).

Under det senaste decenniet har dock populationen varit mer eller mindre stabil i landets södra halva, medan minskningarna fortsätter i norra Sverige, enligt SFT:s övervakningsprogram. Beståndet i Finland betraktas som svagt minskande.

Det övervintrande beståndet i Sverige – liksom för flertalet andra simänder – har ökat kraftigt under 2000-talet (Fig. 28). En större andel av krickorna inom flyway-populationen väljer alltså att stanna i Sverige under vintern istället för att fortsätta söderut till kärnområdet för övervintringen. Hur Sverige-häckande krickor fördelar sig bland övervintringsområdena är inte känt. Krickor som ringmärkts i Sverige har återfunnits över hela övervintringsområdet, men eftersom de ringmärkts på rastlokaler i Sverige (t.ex. Ottenby och Kvismaren) så är det omöjligt att veta deras ursprung. Den ökande trenden av övervintrare förklaras bäst som en effekt av mildare vintrar och liksom för t.ex. stjärtand syns en dipp för såväl vinterpunktrutterna och januariräkningarna under den kalla vintern 2010/2011 (Fig. 28).

På en grövre geografisk skala är trenden sedan slutet 1980-talet ett ökande antal höstrastare och övervintrare i norra Europa, vilket kan förklaras som att en ökande andel fåglar som häckar längre österut, som i västra Sibirien, övervintrar i Europa (EBBA2).

JAKT

Kricka är den simand som jagas mest i Sverige näst efter gräsand, med en årlig avskjutning kring 6000–8000 under de senaste 20 åren (Fig. 29). Jakttiderna är samma som för bläsand.

Trenden över tid är dock att jakttrycket minskar långsamt (Bergqvist et al. 2025). I Danmark och Finland jagas kricka desto intensivare, med en uppskattad avskjutning omkring 90 000 och 50 000 individer, respektive (Tabell 5). I Frankrike sköts 368 126 (310 910–425 342) krickor under säsongen 2013–2014, men liksom för flera andra arter har en fåglarna som passerar eller övervintrar i Frankrike än i till högre andel ett östligt ursprung jämfört med i övervintrarna i norra Europa.

FIGURER KRICKA (FIG. 23–FIG. 29; TABELL 5)

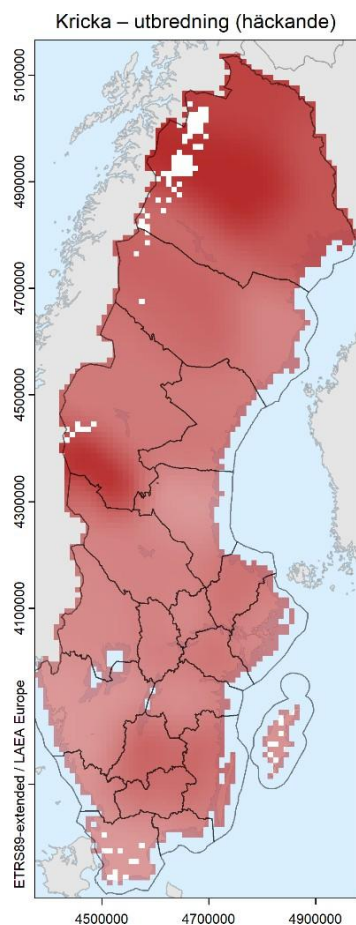
Figur: utbredningskarta häckning

Fig. 23. Häckningsutbredningen för kricka i Sverige under tidsperioden 2013–2024. Se Fig. 1 för ytterligare detaljer.

2025-12-12

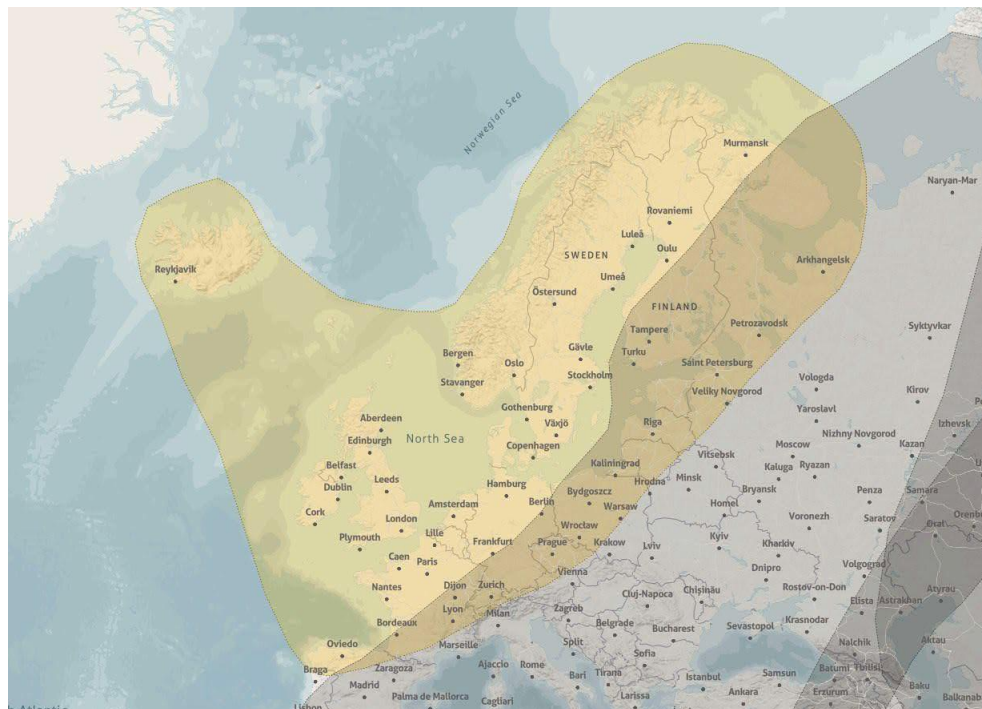
Figur: Utbredningskarta flyway

Fig. 24. Utbredningen (gult) för den bioregionala flyway-populationen av kricka som svenskhäckande fåglar är en del av. Grå områden representerar andra (och delvis överlappande) flyway-populationer som definieras av andra utbredningar och flyttningmönster. Anpassad från Wetlands International (2025).

2025-12-12

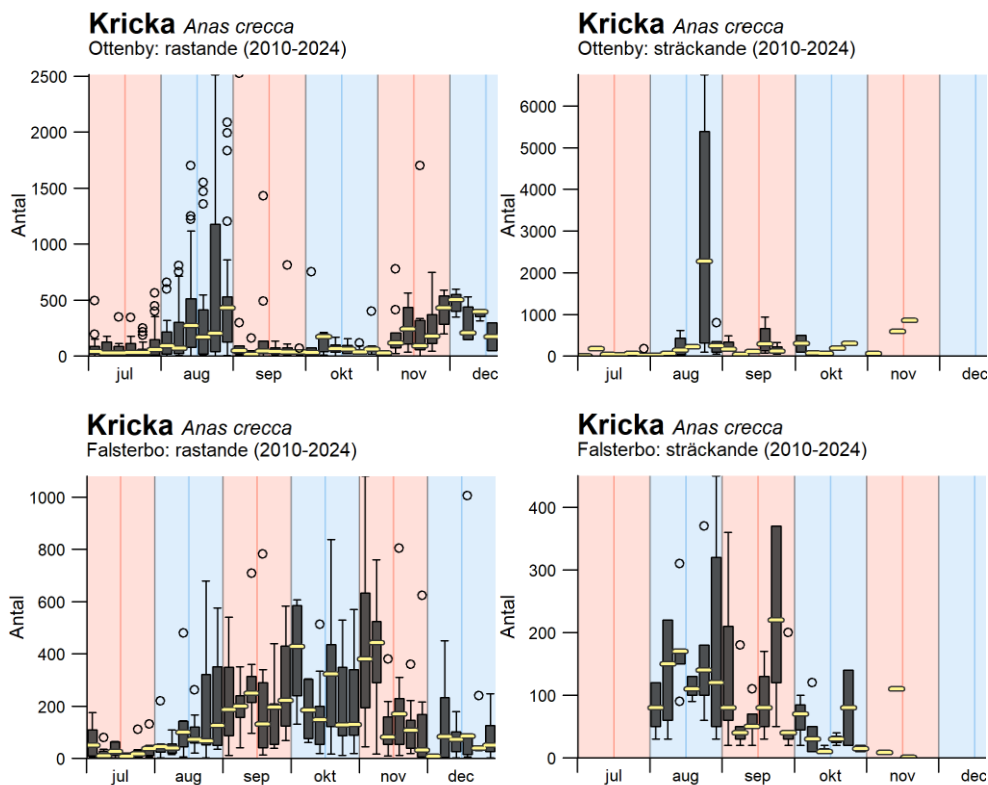
Figur: rastande och sträckande fåglar

Fig. 25. Tidsmönster i antalet inräknade krickor under rastning och sträck vid Ottenby (Öland) och Falsterbo (Skåne) under höstarna 2010–2024 fördelat på femdagarsperioder. Variationen mellan år inom femdagarsperioderna visas av boxdiagram (kvantiler) där medianen visas som gula streck och extremvärden som ofyllda prickar.

2025-12-12

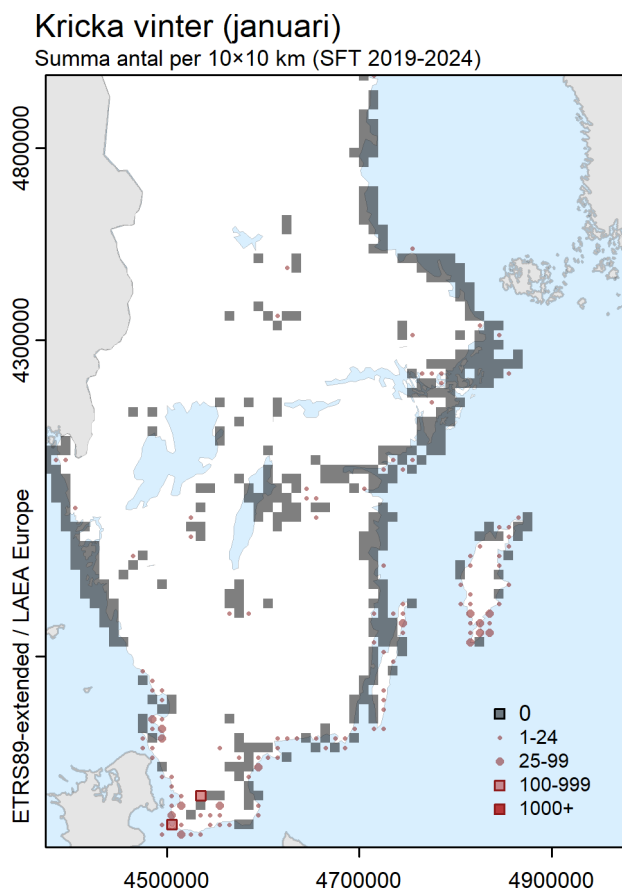
Figur: utbredningskarta vinter

Fig. 26. Vinterutbredningen för krickor i Sverige baserad på SFTs januariräkningar av sjöfågel under perioden 2019–2024. Förekomsten visas förenklat i ett (10×10 km) rutnät. Olika nyanser av rött visar förekomst, ju mörkare desto fler individer. Grå rutor är sådana som besökts i januari under perioden utan att arten observerats i dessa.

2025-12-12

Figur: trend häckningstid

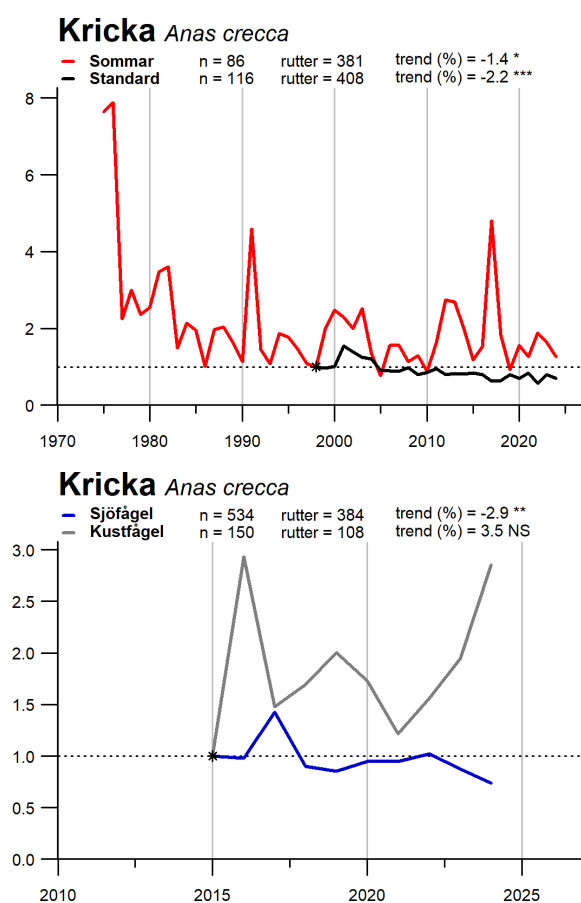

Fig. 27. Populationstrender för kricka under häckningstid baserat på data från Svensk Fågeltaxering. Översta panelen visar sommarpunkt- (röd) och standardrutterna (svart), nedre panelen visar sjöfågelrutterna (blå) och kustfågelrutterna (grå). Se Fig. 5 för ytterligare detaljer.

2025-12-12

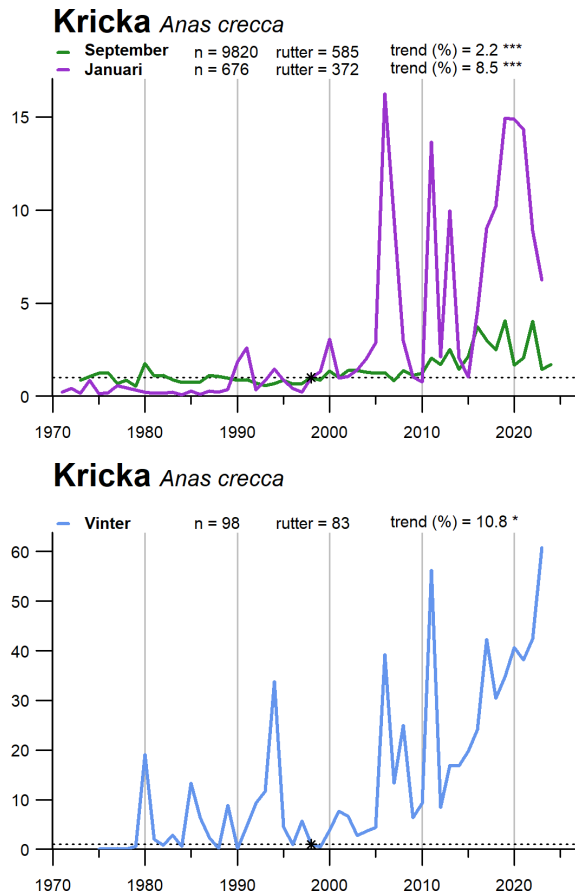
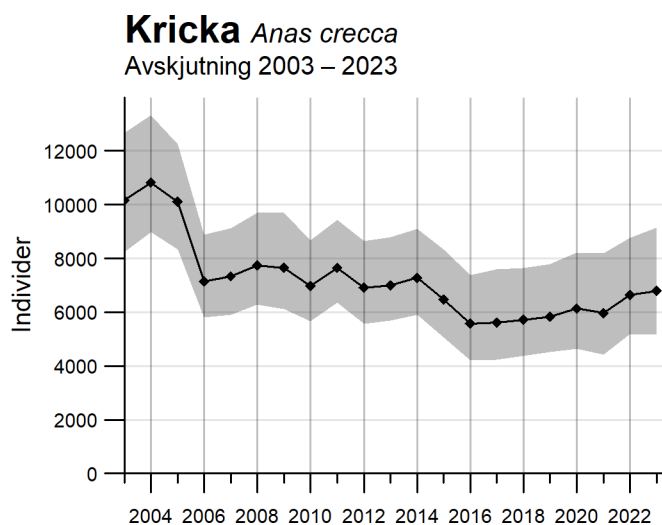
Figur: trend höst/vinter

Fig. 28. Populationstrender för kricka under höst (september) och vinter (januari), baserat på data från Svensk Fågeltaxering. Översta panelen visar sjöfågelräkningarna i september (grön) och januari (lila), undre panelen visar vinterpunkttrutterna (blå). Se Fig. 5 för ytterligare förklaringar.

Figur: avskjutning 2003–2023

2025-12-12

Fig. 29. Skattning av antalet skjutna krickor i Sverige per år under perioden 2003–2023, baserat på data från Svenska Jägarförbundet. Den svarta linjen med punkter anger det beräknade värdet av antalet skjutna fåglar per år, den grå ytan visar 95% kredibilitetsintervall för värdet.

Tabell: Avskjutning Norden

Tabell 5. Sammanställning av de senaste årens avskjutning inom Norden, baserat på respektive lands offentliga jaktstatistik. I Norges siffror ingår inte Svalbard. I Finlands siffror ingår inte Åland.

År	Sverige	Finland	Danmark	Norge
2019	5 835		82 044	1 560
2020	6 131	49 000	103 984	1 590
2021	5 966	68 100	91 958	1 370
2022	6 638	43 500	106 793	1 080
2023	6 789	52 000	75 026	1 280
2024		41 600	87 158	

Vigg *Aythya fuligula*

Förekomst		Rödlistning	
Sverige häckande (par)	76 000 (53 000 – 98 600)	Sverige (2020)	LC
Sverige vinter (ind.)	170 000 (135 000 – 210 000)	EU28 (2020)	VU A2bcde+3bcde+4bcde
EU häckande (par)	166 000 – 288 000	Europa (2020)	LC
Flyway population (ind.)	800 000 – 1 000 000	Globalt (2020)	LC

Vigg är en liten dykand som häckar i en mängd olika typer av vatten. Vanligast är den i mellanskärgården, men den häckar även längre ut i kustbandet samt i inlandet i vanliga sjöar och dammar. Den föredrar vatten med rik undervattensvegetation längs stränderna och häckar gärna i anslutning till kolonier av skratt- och fiskmåsar eller tärnor, där de kan bilda små kolonier. Oftast häckar de dock som solitära par. Vintertid bildar de stora flockar som kan bestå av tusentals individer. Födan består av små vattenlevande djur, musslor och maskar. Honan ruvar de 8–12 äggen i 22–25 dygn. Ungarna är flygga efter ca 9 veckor.

FÖREKOMST

Vigg häckar i stora delar av landet där det finns större vattenytor som havsvikar, slättsjöar eller fjällsjöar (Fig. 30). Den häckande populationen i Sverige uppskattas till 76 000 (53 000–98 600) par och utbredningen har en tydligt nordlig tyngdpunkt med nära 80% av beståndet i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län. I den södra delen av landet har vigg en östlig utbredning med ganska stora bestånd i Upplands och Stockholms skärgård.

Inom EU uppskattas det häcka 166 000–288 000 par (perioden 2013–2018) och fördelningen av populationen är relativt jämn i centrala till norra delarna av Europa: Tyskland och Nederländerna har omkring 20 000 häckande par vardera och i Finland häckar 56 300 (46 800–65 800) par. I Norge häckar ca 6500–9000 par. Flyway-populationen definieras som fåglar som häckar i norra och nordvästra Europa och övervintrar i västra Europa och är uppskattad till 800 000–1 000 000 individer (Fig. 31).

I Sverige övervintrar ca 170 000 (135 000–210 000) individer, huvudsakligen längs kusterna i landets sydöstra delar från Skåne till och med Uppland (Fig. 32).

TRENDER

Populationen av häckande vigg har varit mer eller mindre stabil sedan 1980-talet (Fig. 33). I Finland är det häckande beståndet kortsiktigt stabilt (2013–2024), men minskande långsiktigt (1986–2024). På Europeanivå är populationen stabil.

Den svenska övervintrande populationen ökade från 1970-talet fram tills millennieskiftet, men har därefter legat på en stabil nivå (Fig. 34).

JAKT

Jakttiden för vigg påbörjas 21.8 i hela landet (utom i gränsälvsområdet i Norrbotten där gäller kl.11.00 20.8) och pågår till 30.1.

Den årliga avskjutningen i Sverige har minskat under 2000-talet från ca 3000 individer per år till ca 2000 per år (Fig. 35). Orsaken till minskningen kan bero på minskad jakt av dykänder vid kust och skärgård (Bergqvist et al., 2025).

Avskjutningen i Danmark har legat på strax under 3000 vigg under de senaste åren (men 2019 sköts 4063 individer och 2020 sköts 3571 individer). På Åland är vigg en av de mest jagade sjöfågelarterna, även om statistik för avskjutningen saknas (personlig kommentar, David Ståhlman, Jakt- och viltenheten, Ålands landskapsregering). I övriga Finland skjuts däremot få vigg, endast ca 100–200 per år (Tabell 6). I Frankrike sköts ungefär 14 285 (6 347–22 224) vigg under säsongen 2013–2014.

FIGURER VIGG (FIG. 30–FIG. 35; TABELL 6)

Figur: utbredningskarta häckning

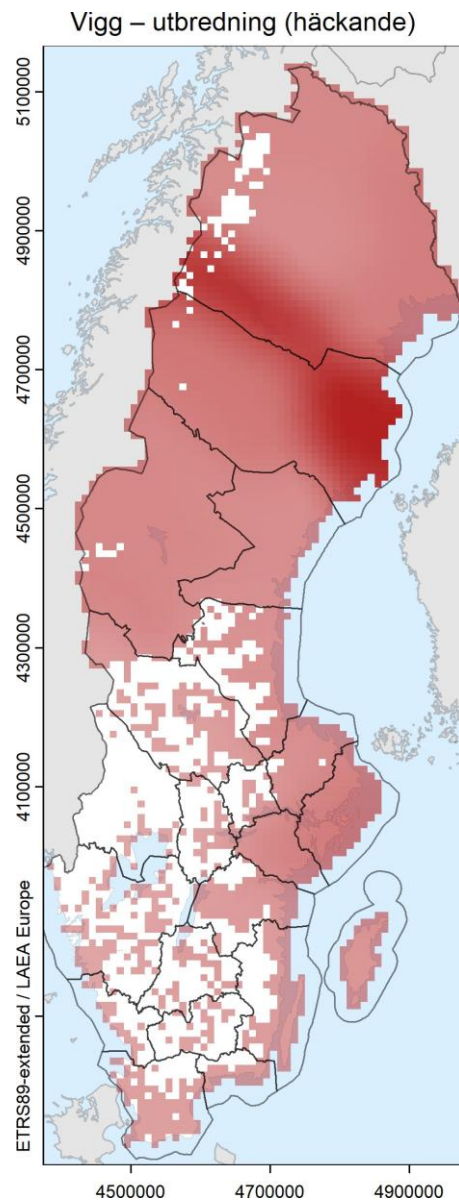

Fig. 30. Häckningsutbredningen för vigg i Sverige under tidsperioden 2013–2024.
Se Fig. 1 för ytterligare detaljer.

2025-12-12

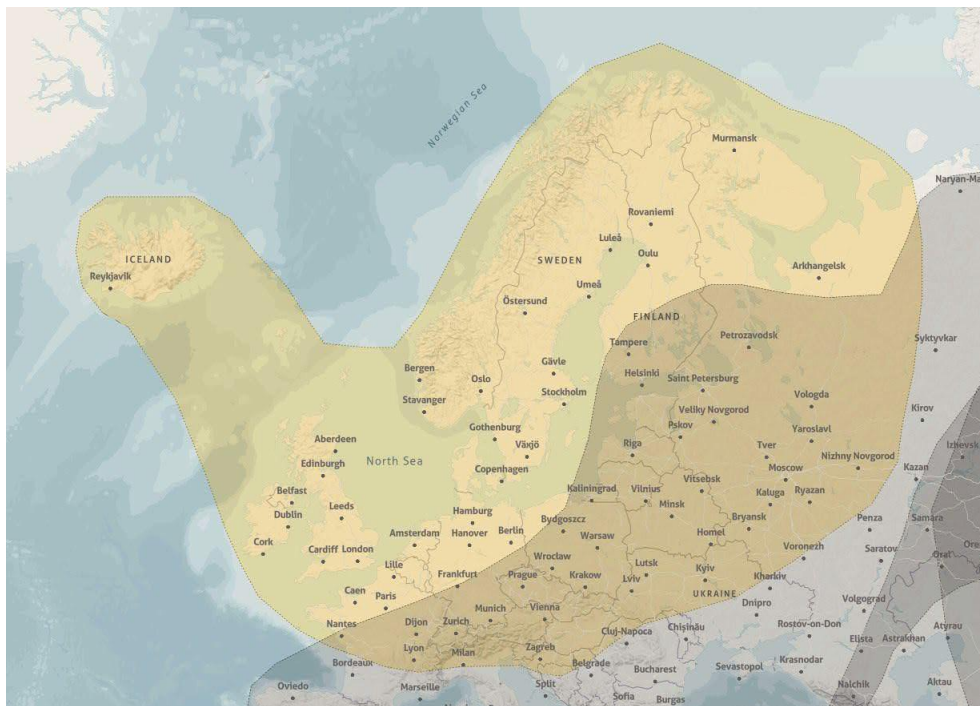
Figur: Utbredningskarta flyway

Fig. 31. Utbredningen (gult) för den bioregionala flyway-populationen av vigg som svenskhäckande fåglar är en del av. Grå områden representerar andra (och delvis överlappande) flyway-populationer som definieras av andra utbredningar och flyttningsmönster. Anpassad från Wetlands International (2025).

2025-12-12

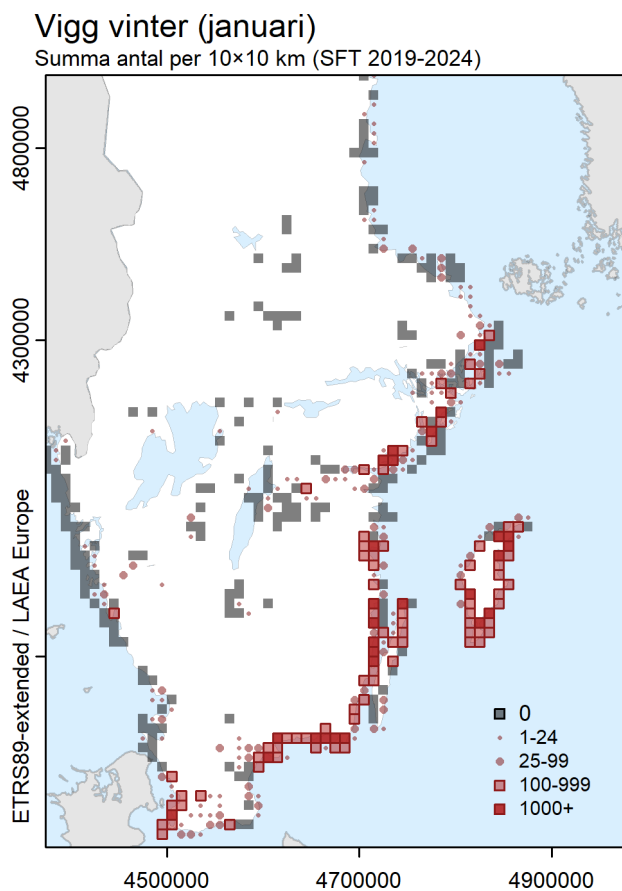
Figur: utbredningskarta vinter

Fig. 32. Vinterutbredningen för vigg i Sverige baserad på SFTs januariräkningar av sjöfågel under perioden 2019–2024. Förekomsten visas förenklat i ett (10×10 km) rutnät. Olika nyanser av rött visar förekomst, ju mörkare desto fler individer. Grå rutor är sådana som besökts i januari under perioden utan att arten observerats i dessa.

2025-12-12

Figur: trend häckningstid

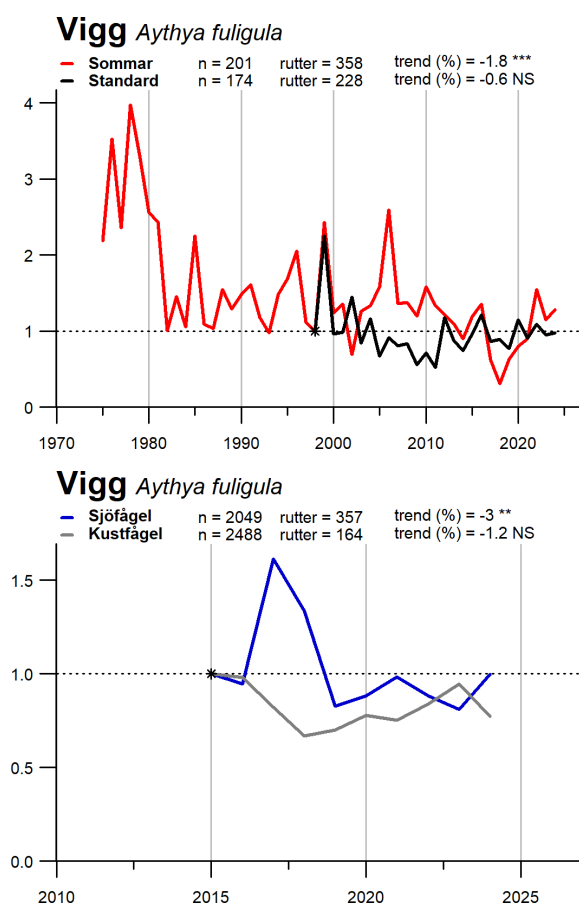

Fig. 33. Populationstrender för vigg under häckningstid baserat på data från Svensk Fågeltaxering. Översta panelen visar sommarpunkt- (röd) och standardrutterna (svart), nedre panelen visar sjöfågelrutterna (blå) och kustfågelrutorna (grå). Se Fig. 5 för ytterligare detaljer.

2025-12-12

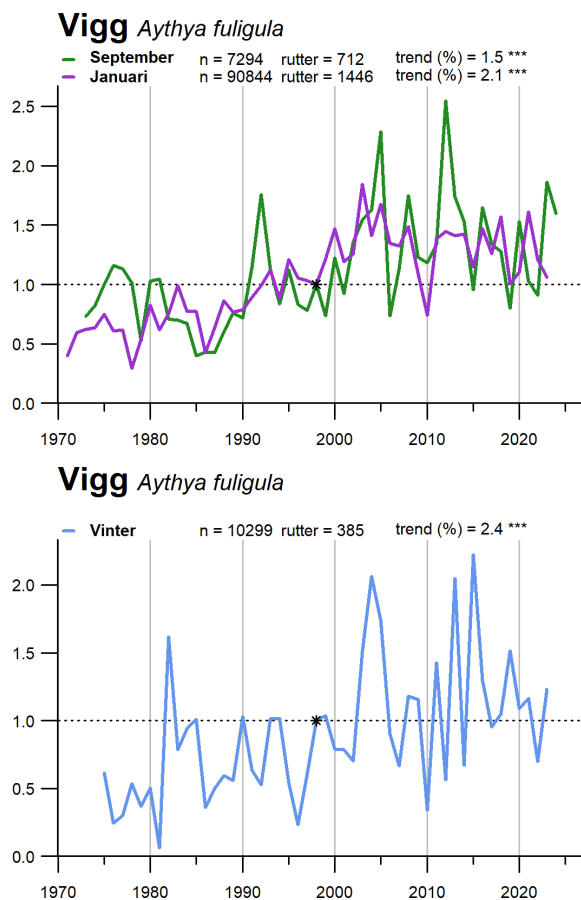
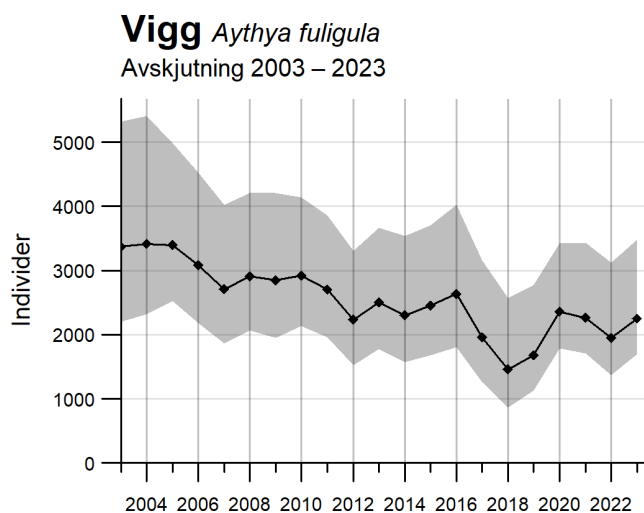
Figur: trend höst/vinter

Fig. 34. Populationstrender för vigg under höst (september) och vinter (januari), baserat på data från Svensk Fågeltaxering. Översta panelen visar sjöfågelräkningarna i september (grön) och januari (lila), undre panelen visar vinterpunkttrutterna (blå). Se Fig. 5 för ytterligare förklaringar.

Figur: avskjutning 2003–2023

2025-12-12

Fig. 35. Skattning av antalet skjutna viggas i Sverige per år under perioden 2003–2023, baserat på data från Svenska Jägarförbundet. Den svarta linjen med punkter anger det beräknade värdet av antalet skjutna fåglar per år, den grå ytan visar 95% kredibilitetsintervall för värdet.

Tabell: Avskjutning Norden

Tabell 6. Sammanställning av de senaste årens avskjutning inom Norden, baserat på respektive lands offentliga jaktstatistik. I Norges siffror ingår inte Svalbard. I Finlands siffror ingår inte Åland.

År	Sverige	Finland	Danmark	Norge
2019	1680		4063	
2020	2360	146	3571	
2021	2265	179	2771	
2022	1950	177	2600	
2023	2251	116	2899	
2024		140	2731	

2025-12-12

Alfågel *Clangula hyemalis*

Förekomst		Rödlistning	
Sverige häckande (par)	1 100 (900 – 1400)	Sverige (2020)	NT D1
Sverige vinter (ind.)	610 000 (540 000–670 000)	EU28 (2020)	NT A2bcde+3bcde+4bcde
EU häckande (par)	2200 – 3200	Europa (2020)	LC (minskande)
Flyway population (ind.)	1 600 000	Globalt (2018)	VU A4bce

Alfågel är en liten och kompakt, bentiskt födosökande dykand som häckar i fjällkedjan, främst i grunda och fisktomma högfjällssjöar. Alfåglar är opportunistiska i sina födoval och lever av alla möjliga vattenlevande smådjur. Under häckningstid, särskilt under tiden direkt efter ungarnas kläckning, är dock gälbladfotingen (*Polyartemia forcipate*) en viktig födokälla och alfågeln föredrar därför fisktomma vatten eftersom fiskar snabbt tömmer sjön på dessa. Bevisligen är dock fisk inte ett definitivt hinder för häckning, eftersom de under häckningstid kan förekomma relativt talrikt även i sjöar som innehåller röding (personlig kommentar, Martin Green). Under vintertid lever de främst av musslor, kräftdjur och andra bottenlevande djur. Boet placeras på marken i närheten av sjön (ibland på en liten holme, ibland på ”fastland”) och där lägger honan 6–9 ägg som kläcks efter ca 26 dagar.

FÖREKOMST AV HÄCKANDE ALFÅGLAR

Alfågel häckar från fjällbjörkszonen upp till högt belägna fjällsjöar och palsmyrar från Jämtlands län till och med Norrbottens län (Fig. 36). Sällsynt häckar även enstaka par längre söderut i skärgården. Den häckande populationen uppskattas till 1100 (900–1400) par och tillsammans med Finlands ca 1750 (1500–2000) par utgör de hela EU:s häckande bestånd. I Norge häckar 3000–7000 par. Flyway-population uppskattas till ca 1 600 000 individer varav de flesta häckar på den ryska tundran (Fig. 37).

FÖREKOMST AV ÖVERVINTRANDE ALFÅGLAR

Majoriteten av alfågarna av den europeiska–västsibiriska flyway-populationen (totalt ca 1 600 000 individer) övervintrar i södra Östersjön (se Haas, 2021). Vinterbeståndet av alfågel i södra Östersjön består i huvudsak av fåglar som häckar längre österut på den ryska tundran, medan den Sverige-häckande delen av populationen antas övervintra utanför Norges kust.

De övervintrande alfågarna inom svenskt territorium är koncentrerade till tre bankar i S Östersjön: Hoburgs bank söder om Gotland samt Norra och Södra Midsjöbankarna sydost om Öland (Fig. 38). En totalskattning av den svenska vinterpopulationen gjordes efter den nationella flyginventeringen (2019/20 och 2020/21) och uppgår till 610 000 (540000–670000) individer, där uppskattningen huvudsakligen är baserad på antalen vid dessa bankar (Norra Midsjöbanken: 130 000–185 000, Södra Midsjöbanken: 55 000–75 000; Hoburgs bank: 330 000–

2025-12-12

370 000). Även Hanöbukten håller vintertid ca 11 000–14 000 alfåglar. Vid Finngrundet i Gävlebukten räknades 4000–5000 alfåglar under flyginventeringen, men uppgifter från andra tillfällen antyder att många fler (10 000–15 000 individer) åtminstone vissa år övervintrar på lokalen.

Förutom de koncentrerade flockarna vid de nämnda havsbankarna så förekommer spridda mindre koncentrationer längs södra Sveriges kuster och flockar om övervintrande fåglar på över 1000 (ibland över 10 000) individer rapporteras på artportalen.se regelbundet från lokaler längs östkusten (t.ex. Stockholms skärgård, Gotland, Öland och Hanöbukten).

Det är dock sannolikt att de alfåglar som övervintrar i Östersjön fördelas olika från år till år mellan de länder som har kust i södra Östersjön, med högst antal i Sverige, Estland och Lettland men med höga siffror även i Polen, Tyskland, Litauen, Finland och Ryssland (IWC, 2025b). I Danmark övervintrar ca 44 500 alfåglar enligt den senaste skattningen 2023.

TRENDER

Även om ovanliga arter som alfågel är svåra att täcka ordentligt med standardiserade övervakningsprogram så visar SFT:s standardrutter och sjöfågelrutter att den häckande alfågelpopulationen är i minskning (Fig. 39). Även det norska beståndet bedöms minska. Finlands häckande population bedöms vara stabil åtminstone på kort sikt (2013–2024). Det svenska vinterbeståndet har en negativ trend enligt januariräkningarna och vinterpunktrutterna (Fig. 40). De kända hoten med potentiella effekter på populationsnivå är många och inkluderar habitatdegradering, låg reproduktion, oljespill vid viktiga övervintringsplatser och bifångst vid fiske (EBBA2).

Flyway-populationen som helhet bedöms dock vara stabil sedan ungefär tre decennier. Variationen mellan år i alfågelbestånden som övervintrar i Östersjön är emellertid inte välkänd på grund av svårigheten att inventera dem ute till havs. Den enda fungerande metoden som används är inventeringarna via flyg, men de är resurskrävande och genomförs därför inte årligen. Skillnaden i antal övervintrande på kända svenska ”hotspots” till havs mellan två år kan vidare bero på hur beståndet fördelat sig inom södra Östersjön. Eftersom många andra sjöfågelarters vinterutbredningar är i förändring så är det viktigt att kartlägga övervintringsområdena och göra tillförlitliga uppskattningar av flyway-beståndet (EBBA2).

VINDKRAFTENS PÅVERKAN PÅ ÖVERVINTRANDE ALFÅGEL

Vindkraftsparker till havs kan ha negativ påverkan hos övervintrande alfåglar (Petersen et al., 2018). Den större delen av populationen av alfåglar som uppträder i Europa övervintrar till havs i södra Östersjön och är särskilt koncentrerade till grunda utsjöbankar som kan vara attraktiva för att bygga vindkraftverk. Studier från Danmark jämförde antalet övervintrande alfåglar före och efter vindkraftsbyggnad och konstaterade att fortfarande efter 16–18 år har antalet

2025-12-12

alfåglar inte återkommit till nivåerna som fanns innan utbyggnaden (Petersen et al., 2018).

JAKT (FREDAD I SVERIGE)

I Sverige är alfågel fredad sedan 2021 och redan innan dess låg avskjutningen på en låg nivå: mellan 2010 och 2020 sköts ca 30 alfåglar per år och sedan mitten på 1990-talet har avskjutningen varit under 1000 fåglar per år. Även i Norge är alfågel sedan 2021 fredad från allmän jakt. I Danmark slutade alfågel att jagas under säsongen 2020/2021 (Christensen et al., 2021). I Finlands havsområden samt kobbar och skär skjuts fortfarande ett par hundra alfåglar årligen mellan 1.9 och 31.12 med en tillåten dygnskvot om fem fåglar per jägare (Tabell 7). På Åland är alfågel numera fredad och ingen jakttid. Tidigare på Åland jagades alfågel även under våren, men efter 2020 (då omkring 1500 alfågelhanar sköts under vårjakten) har ingen vårjakt beviljats efter påtryckningar från EU.

FIGURER ALFÅGEL (FIG. 36–FIG. 40; TABELL 7)

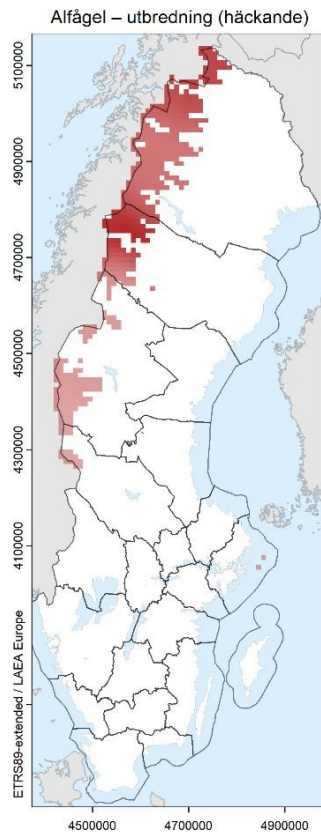
Figur: utbredningskarta häckning

Fig. 36. Häckningsutbredningen för alfågel i Sverige under tidsperioden 2013–2024. Se Fig. 1 för ytterligare detaljer.

2025-12-12

Figur: Utbredningskarta flyway

Fig. 37. Utbredningen (gult) för den bioregionala flyway-populationen av alfågel som svenskhäckande fåglar är en del av. Grå områden representerar andra (och delvis överlappande) flyway-populationer som definieras av andra utbredningar och flyttmönster. Anpassad från Wetlands International (2025).

2025-12-12

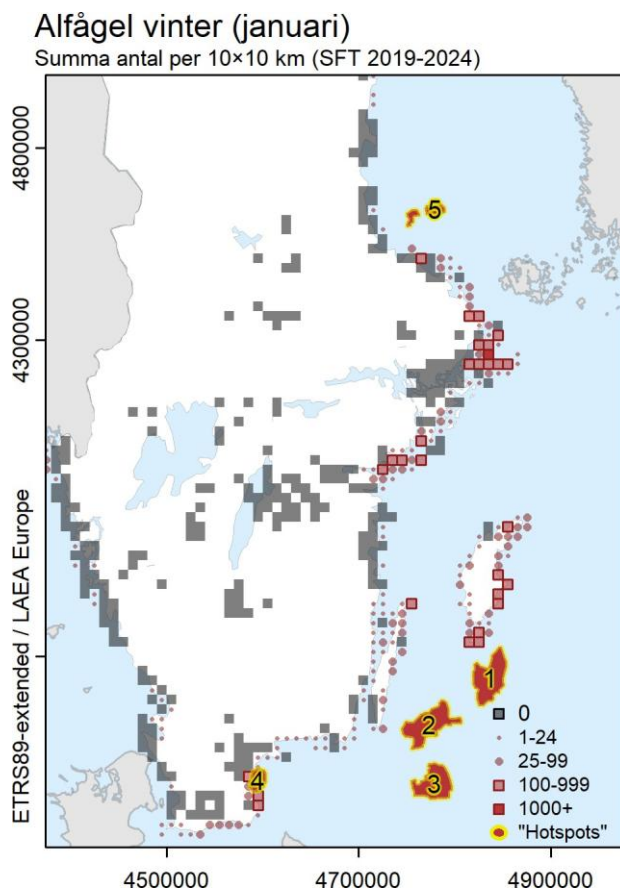
Figur: utbredningskarta vinter

Fig. 38. Vinterutbredningen för alfåglar i Sverige baserad på SFTs januariräkningar av sjöfågel under perioden 2019–2024. Förekomsten visas förenklat i ett (10×10 km) rutnät. Olika nyanser av rött visar förekomst, ju mörkare desto fler individer. Grå rutor är sådana som besökts i januari under perioden utan att arten observerats i dessa. De fem numrerade områdena (röda med gula kanter) representerar viktiga ”hotspots” för övervintrande alfåglar till havs (antal individer inom parentes): 1) Hoburgs bank (330 000–370 000), 2) Norra Midsjöbanken (130 000–185 000), 3) Södra Midsjöbanken (55 000–75 000), 4) Hanöbukten (11 000–14 000) och 5) Finngrundet (4000–5000).

2025-12-12

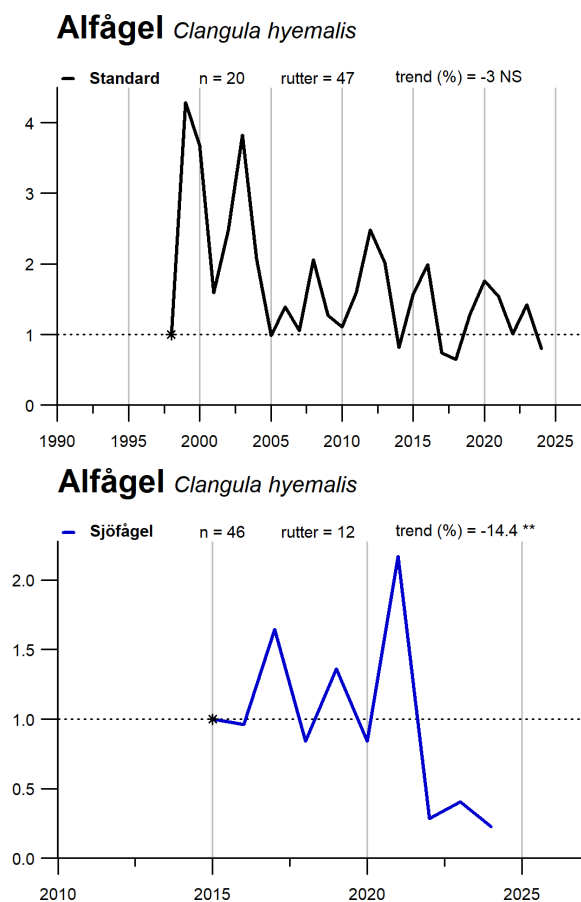
Figur: trend häckningstid

Fig. 39. Populationstrender för alfågel under häckningstid baserat på data från Svensk Fågeltaxering. Översta panelen visar standardrutterna (svart), nedre panelen visar sjöfågelrutterna (blå). Se Fig. 5 för ytterligare detaljer.

2025-12-12

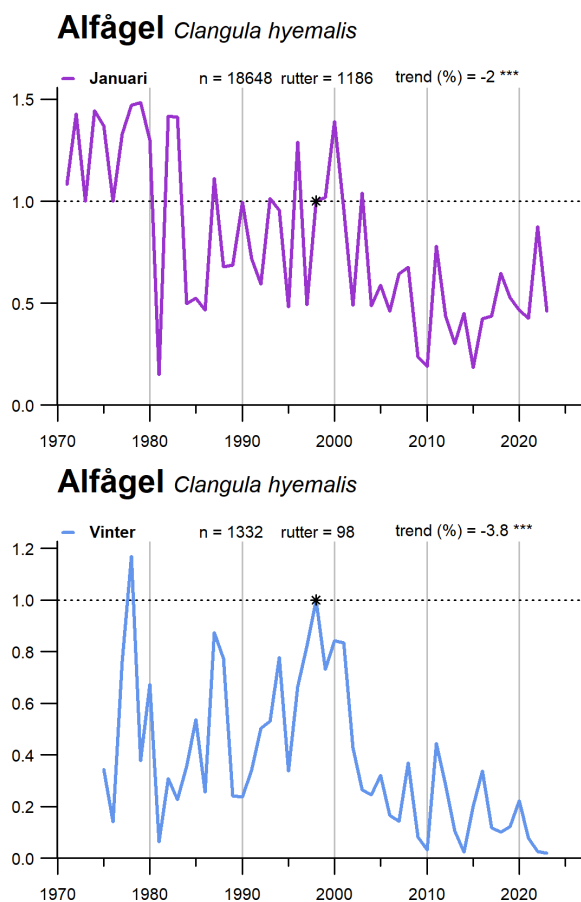
Figur: trend vinter

Fig. 40. Populationstrender för alfågel under vinter (januari), baserat på data från Svensk Fågeltaxering. Översta panelen visar sjöfågelräkningarna i januari (lila), undre panelen visar vinterpunktrutterna (blå). Se Fig. 5 för ytterligare förklaringar.

2025-12-12

Tabell: Avskjutning Norden

Tabell 7. Sammanställning av de senaste årens avskjutning inom Norden, baserat på respektive lands offentliga jaktstatistik. I Norges siffror ingår inte Svalbard. I Finlands siffror ingår inte Åland.

År	Sverige	Finland	Danmark	Norge
2019	10		965	-
2020	29	596	86	-
2021	0	424		-
2022	0	296		-
2023	0	229		-
2024		159		

Småskrake *Mergus serrator*

Förekomst		Rödlistning	
Sverige häckande (par)	16 000 (11 700 – 20 700)	Sverige (2020)	LC
Sverige vinter (ind.)	11 000 (8800 – 14 000)	EU28 (2020)	NT A2bcde+3bcde+4bcde
EU häckande (par)	44 600 – 73 900	Europa (2020)	LC
Flyway population (ind.)	100 000 – 160 000	Globalt (2020)	LC

Småskrake är en fiskätande dykand som håller till i större vatten. Boet placeras på marken nära vattnet, gärna på en plats som ger någon typ av skydd eller tak: i tät vegetation, bland stenblock, i bergsskrevor eller under sjöbodar. Honan lägger 6–12 ägg som ruvas i ca 30 dagar. Småskraken häckar sent (ungarna kläcks från omkring månadsskiftet juni/juli till början av augusti beroende på hur långt norrut i landet de häckar) och ungarna är flygga efter ungefär 10 veckor.

FÖREKOMST

Småskrake häckar över hela Sverige med störst koncentrationer längs kusterna, i skärgården och i de stora sjöarna (Fig. 41). Inlandspopulationen når högst tätheter i Norrlands inland nedom fjällkedjan. I Europa hör majoriteten av småskrakarna till den flyway-population (100 000–160 000 par) som häckar på Island, i Norden och västra Ryssland och övervintrar i centrala och västra Europa (Fig. 42). Den häckande populationen inom EU består huvudsakligen av Sveriges ca 16 000 (11 700–20 700) par och Finlands ca 33 000 (29 500–37 000) par. I Norge häckar 10 000–30 000 par.

Vinterpopulationen i Sverige uppskattas till ca 11 000 (8800–14 000) individer som håller till spritt längs kusterna i Sveriges södra halva, men med i särklass störst koncentration i Öresund. Milda vintrar kan enstaka individer påträffas ända upp till Ångermanlands kust (Fig. 43). Majoriteten av småskrakarna inom flyway-populationen övervintrar längs kusterna i Skandinavien och i södra Östersjön (t ex Tyskland, Polen och Lettland).

TRENDER

Trenden för det häckande beståndet i Sverige är i stort sett stabilt till svagt ökande, åtminstone på kort sikt (Fig. 44). Även trenden för hela flyway-populationen är positiv för referensperioden 2014–2023. Generellt sett går det ganska bra för de flesta fiskätande arterna (t.ex. skäggdopping, sillgrissla, fisk- och silvertärna) längs kusterna i Sverige (Haas, 2024). Lokala nedgångar förklaras bland annat av predation från mink och störningar från båtliv (en faktor som drabbar sent häckande arter mer än tidigt häckande arter). I både Danmark och Finland har man sett nedgångar under de senaste decennierna. I Finland bedöms dock populationen vara stabil kortsiktigt (2013–2024).

2025-12-12

Vinterpopulationen i Sverige ökar långsamt men signifikant (Fig. 45). Övervintringsområdet för småskrake har under flera decennier förskjutits norrut, med ökningsar vintertid i norra Sverige och Finland, som följd av mildare vintrar (Lehikoinen et al., 2013).

JAKT (FREDAD I SVERIGE)

Småskrake är sedan 2021 fredad från jakt. Liksom flera andra dykänder var småskrake en viktig art under skärgårdsjakten och kring 1990-talets början sköts fortfarande uppskattningsvis över 2500 småskrakar årligen, även om siffror från innan 1995 skattades annorlunda (de är generellt högre) och inte ska jämföras direkt med moderna siffror (Bergqvist et al., 2025). Därefter störtdök siffrorna och under andra halvan av 90-talet sköts enbart något hundratal om året, därefter kontinuerligt minskande tills det beslutades att den skulle fredas.

Även i Danmark och Finland (inklusive Åland) är småskrake fredad (i Finland sköts dock 32 oljeskadade fåglar 2023). I Norge jagas däremot småskrake 10.9–23.12 men siffror för avskjutningen redovisas endast summerat för små- och storskrake tillsammans (ca 1000–1500 per år under perioden 2019–2023).

FIGURER SMÅSKRAKE (FIG. 41–FIG. 45)

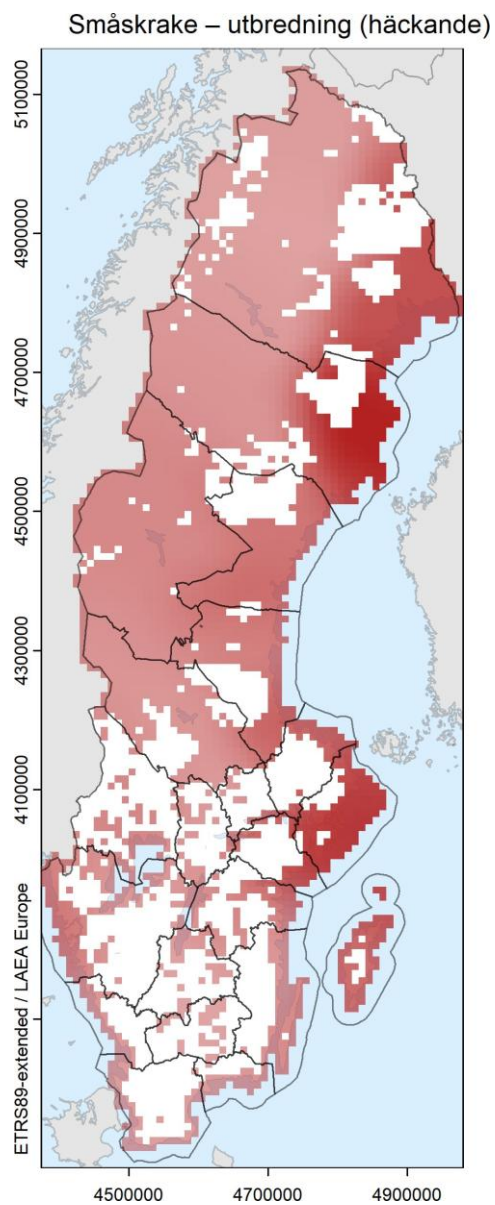
Figur: utbredningskarta häckning

Fig. 41. Häckningsutbredningen för småskrake i Sverige under tidsperioden 2013–2024. Se Fig. 1 för ytterligare detaljer.

2025-12-12

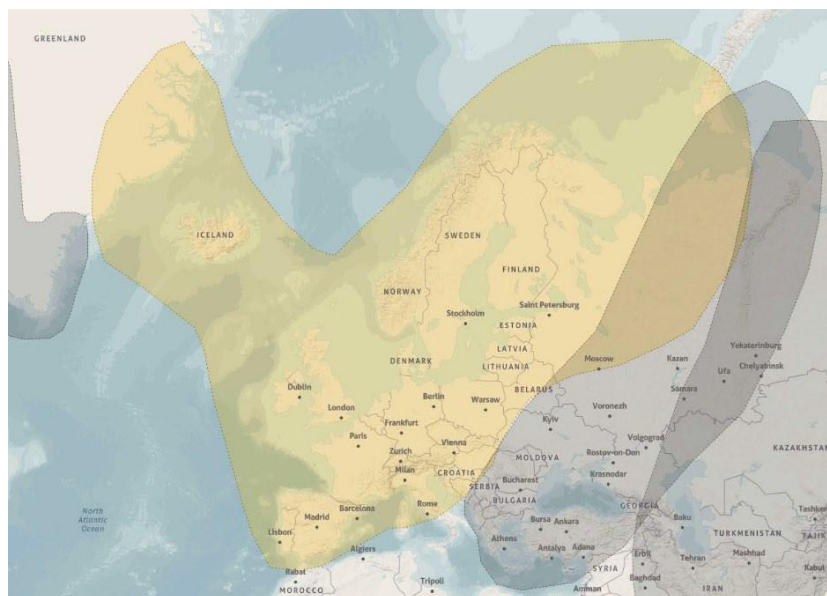
Figur: Utbredningskarta flyway

Fig. 42. Utbredningen (gult) för den bioregionala flyway-populationen av småskrake som svenskhäckande fåglar är en del av. Grå områden representerar andra (och delvis överlappande) flyway-populationer som definieras av andra utbredningar och flyttningsmönster. Anpassad från Wetlands International (2025).

2025-12-12

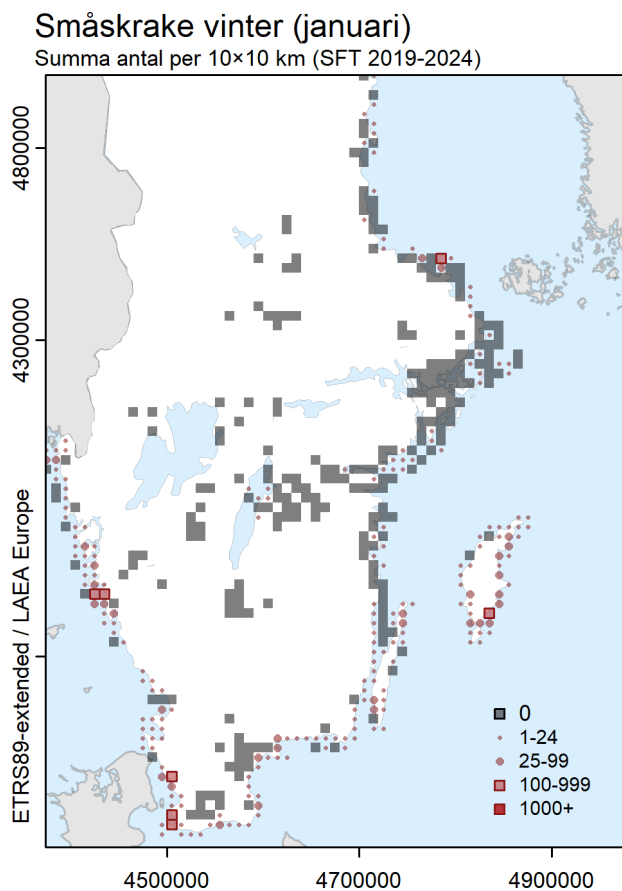
Figur: utbredningskarta vinter

Fig. 43. Vinterutbredningen för småskrakar i Sverige baserad på SFTs januariräkningar av sjöfågel under perioden 2019–2024. Förekomsten visas förenklat i ett (10×10 km) rutnät. Olika nyanser av rött visar förekomst, ju mörkare desto fler individer. Grå rutor är sådana som besökts i januari under perioden utan att arten observerats i dessa.

2025-12-12

Figur: trend häckningstid

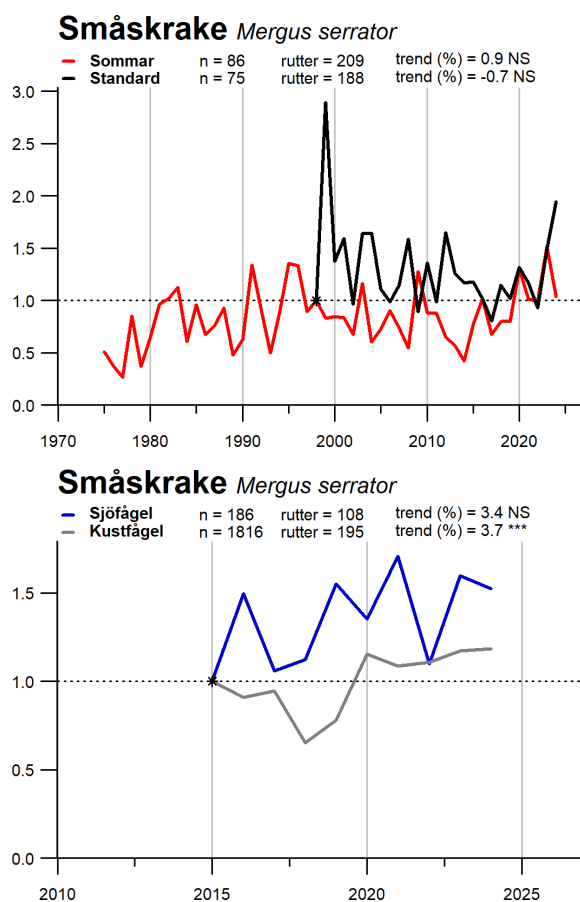

Fig. 44. Populationstrender för småskrake under häckningstid baserat på data från Svensk Fågeltaxering. Översta panelen visar sommarpunkt- (röd) och standardrutterna (svart), nedre panelen visar sjöfågelrutterna (blå) och kustfågelrutterna (grå). Se Fig. 5 för ytterligare detaljer.

2025-12-12

Figur: trend höst/vinter

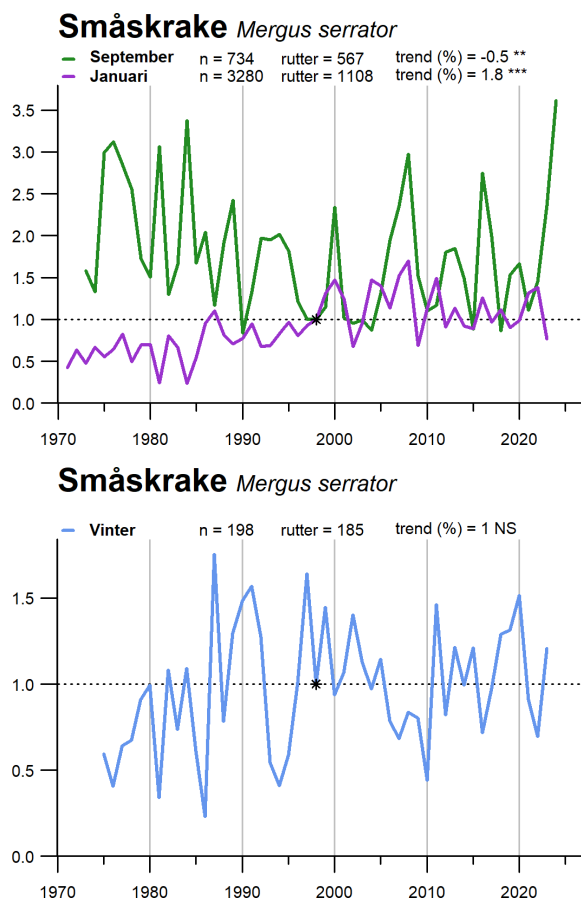

Fig. 45. Populationstrender för småskrake under höst (september) och vinter (januari), baserat på data från Svensk Fågeltaxering. Översta panelen visar sjöfågelräkningarna i september (grön) och januari (lila), undre panelen visar vinterpunkttrutterna (blå). Se Fig. 5 för ytterligare förklaringar.

Svärta *Melanitta fusca*

Förekomst		Rödlistning	
Sverige häckande (par)	8100 (5700 – 10 400)	Sverige (2020)	VU A2bce
Sverige vinter (ind.)	5300 (2300 – 9400)	EU28 (2020)	VU A2abcde
EU häckande (par)	11 000 – 24 000	Europa (2020)	VU A2abcde
Flyway population (ind.)	220 000 – 410 000	Globalt (2020)	VU A2abcde

Svärta är en stor, bentiskt födosökande dykand som lever främst av musslor, förutom de som häckar i inlandet som under häckningstid till stor del lever på vattenlevande insektslarver. Arten häckar sent på säsongen. Boet placeras i hög vegetation, ofta en bit från vattenkanten och ofta i närheten av häckande måsfåglar. Honan lägger 7–10 som ruvas i fyra veckor. Ungarna vaktas ofta i ”dagis” om flera kullar som kan bilda större flockar av ungfåglar.

FÖREKOMST

Svärta svenska bestånd består av 8100 (5700–10 400) par som häckar längs Östersjökusten, i Norrlands inland och i fjällen. Beståndet i Östersjön häckar från Norrbotten söderut till och med Stockholms skärgård och Gotland, samt även fåtaligt och sällsynt söderut ner till och med Blekinges skärgård (Fig. 46). Beståndet i fjällen består av minst 1200 par medan beståndet i norra Sveriges inland är fåtaligt. Populationen inom EU utgörs i stort sett av Sveriges och Finlands populationer, den senare uppskattas till 10 410 (5000–16 000) par. I Norge häckar ca 400–650 par.

Flyway-populationen häckar från Skandinavien ungefär till Tajmyrhalvön i Ryssland och övervintrar i Östersjön och västra Europa (Fig. 47; Dagys & Hearn, 2018) och uppskattas till totalt 220 000–410 000 individer. Sedan de tidigare underarterna sibirisk och amerikansk knölsvärta fördes till egna arter utgör den europeiska/sibiriska flyway-populationen (tillsammans med en <100 par reliktpopulation i Kaukasus) hela världspopulationen av svärta (Wetlands International, 2025).

Den övervintrande populationen i Sverige uppskattas till ungefär 5300 (2300–9400) individer som är starkt koncentrerade till Laholmsbukten i Halland/Skåne (Fig. 48; Haas, 2021). Resten av svärtorna inom flyway-populationen övervintrar huvudsakligen längs Östersjöns östliga och sydliga kuster, från Rigabukten till Pommernbukten (Fig. 47; Dagys & Hearn, 2018).

STATUS OCH TRENDER: HÄCKANDE POPULATIONEN

Svärta är rödlistad som VU på alla nivåer (Sverige, EU, Europa och globalt), delvis på grund av en långsiktig minskning av beståndet samt att den europiska populationen utgör världspopulationen. Men på kort sikt är beståndet något ökande längs kusterna enligt data från Svensk Fågeltaxering (Fig. 49). Bekämpning av mink kan lokalt ha positiva effekter på häckningsframgången hos svärta, men som

2025-12-12

helhet är orsaken till ökningen okänd. I fjällen är beståndet kortsiktigt stabilt men har minskat kraftigt sett i ett längre perspektiv. I Finland bedöms beståndet vara stabilt långsiktigt (1989–2023) medan den kortsiktiga populationsutvecklingen är osäker. I Norge var bedömningen 2015 att beståndet minskade.

I Sverige har antalet övervintrande samt rastande under hösten ökat under 2000-talet (Fig. 50). Flyway-populationen som helhet bedöms vara stabil eller något ökande under de senaste två decennierna, enligt vinterräkningarna som koordineras av IWC (IWC, 2025b; Wetlands International, 2025).

JAKT (FREDAD I SVERIGE)

Svärta är numera fredad i samtliga nordiska länder, efter det att Danmark beslutade sluta jaga svärta under säsongen 2020/21 (Christensen et al., 2021). Det enda landet som numera tillåter jakt på svärta inom EU är Frankrike och där är omfattningen oklar (Dagys & Hearn, 2018). Det är dock endast en bråkdel av flyway-populationen som övervintrar så långt söderut (IWC, 2025b).

2025-12-12

FIGURER SVÄRTA (FIG. 46–FIG. 50)

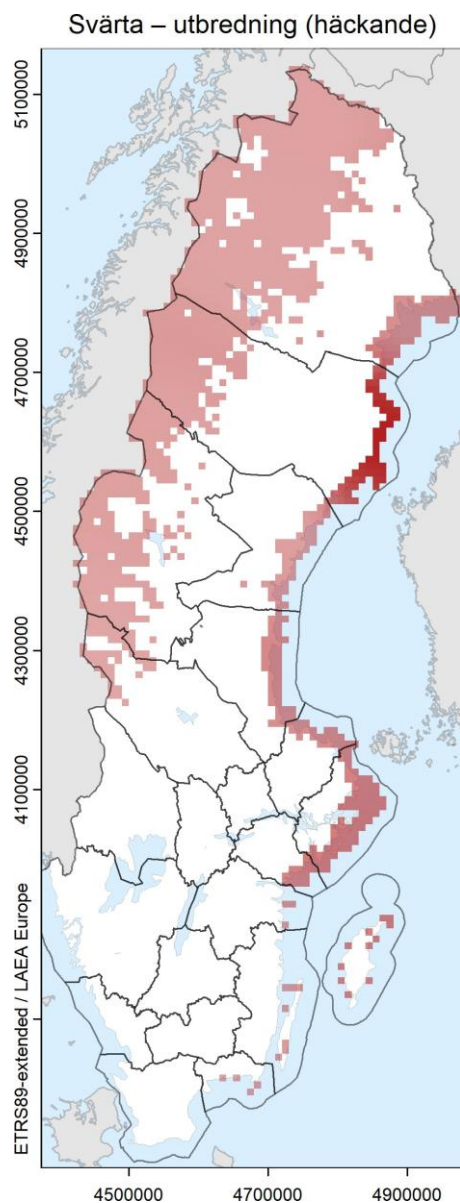
Figur: utbredningskarta häckning

Fig. 46. Häckningsutbredningen för svärta i Sverige under tidsperioden 2013–2024. Se Fig. 1 för ytterligare detaljer.

2025-12-12

Figur: Utbredningskarta flyway

Fig. 47. Utbredningen (gult) för den bioregionala flyway-populationen av svärta som svenskhäckande fåglar är en del av. Grå områden representerar andra (och delvis överlappande) flyway-populationer som definieras av andra utbredningar och flyttningsmönster. Anpassad från Wetlands International (2025).

2025-12-12

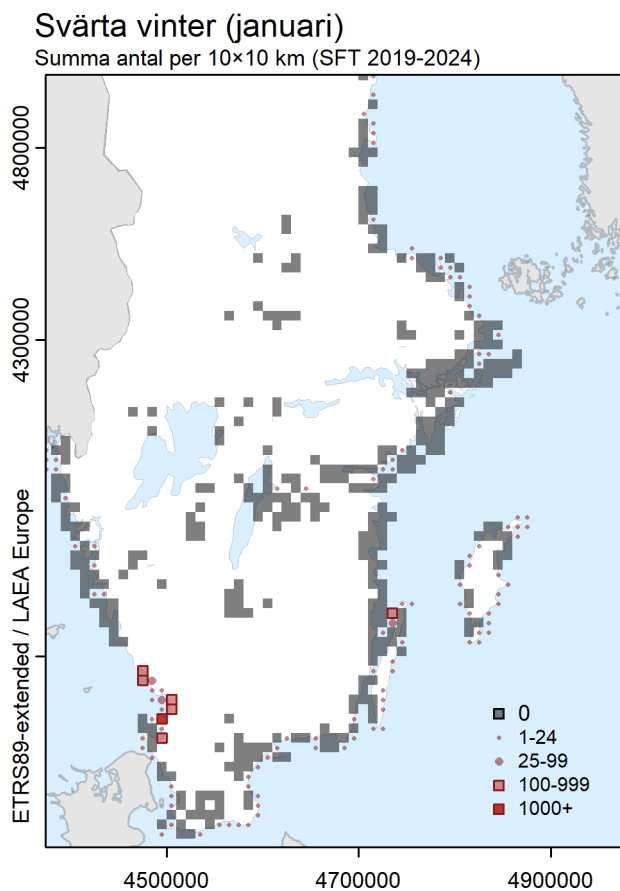
Figur: utbredningskarta vinter

Fig. 48. Vinterutbredningen för svärter i Sverige baserad på SFTs januariräkningar av sjöfågel under perioden 2019–2024. Förekomsten visas förenklat i ett (10×10 km) rutnät. Olika nyanser av rött visar förekomst, ju mörkare desto fler individer. Grå rutor är sådana som besökts i januari under perioden utan att arten observerats i dessa.

2025-12-12

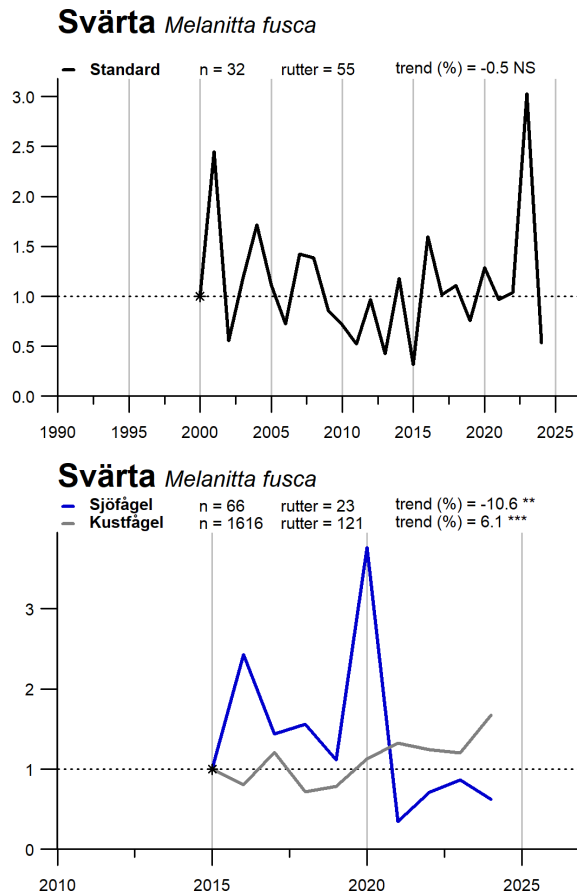
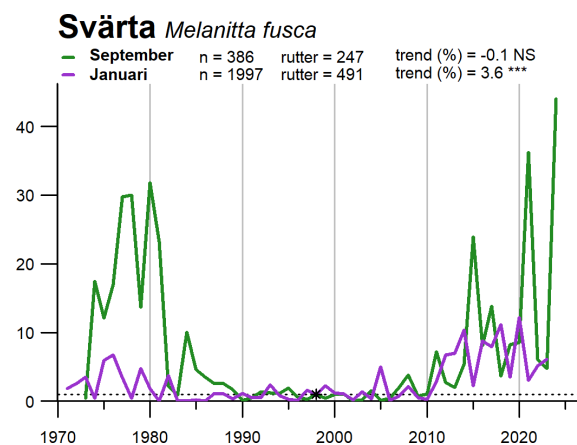
Figur: trend häckningstid

Fig. 49. Populationstrender för svärta under häckningstid baserat på data från Svensk Fågeltaxering. Översta panelen visar standardrutterna (svart), nedre panelen visar sjöfågelrutterna (blå) och kustfågelrutterna (grå). Se Fig. 5 för ytterligare detaljer.

Figur: trend höst/vinter

2025-12-12

Fig. 50. Populationstrender för svärta under höst (september) och vinter (januari), baserat på data från Svensk Fågeltaxering. Grafen visar sjöfågelräkningarna i september (grön) och januari (lila). Se Fig. 5 för ytterligare förklaringar.

Sjöorre *Melanitta nigra*

Förekomst		Rödlistning	
Sverige häckande (par)	5200 (3900 – 6500)	Sverige (2020)	LC
Sverige vinter (ind.)	26 000 (17 000 – 39 000)	EU28 (2020)	LC
EU häckande (par)	6000 – 9900	Europa (2020)	LC
Flyway population (ind.)	687 000 – 815 000	Globalt (2020)	LC

Sjöorre är en medelstor, bentiskt födosökande dykand som framför allt lever av olika kräftdjur, musslor och snäckor. I fjällen häckar de ofta i samma slags miljö som alfågel och bergand. Till skillnad från de arterna häckar däremot sjöorre även i sjöar i barrskogsregionen. Boet byggs nära vattnet, dolt under videbuskar eller enbuskar eller annan högvuxen vegetation. Honan lägger 6–9 ägg som ruvas i 6–7 veckor.

FÖREKOMST

Sjöorre häckar i sjöar i fjäll- och myrmarkssjöar i det norra lågfjällsområdet samt i sjöar i den övre barrskogsregionen (Fig. 51). Populationen uppskattas till ca 5200 (3900–6500) par där i stort sett 100% häckar i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län. Tillsammans med Finlands 1500 (1000–2000) par utgör de hela beståndet av häckande sjöorrar inom EU (6000–9900 par enligt Artikel 12 för perioden 2013–2018). I Norge häckar ca 635–1255 par. Flyway-populationen uppskattas till 687 000–815 000 individer och de flesta av dessa häckar i norra Ryssland österut mot centrala Sibirien (Fig. 52). Sedan amerikansk sjöorre betraktas som egen art utgör den europeiska/sibiriska flyway-populationen hela världsbeståndet.

Det svenska vinterbeståndet uppgår till ca 26 000 (17 000–39 000) individer som är spridda längs södra Sveriges kuster, med (likt svärta) en stor koncentration i Laholmsbukten (Fig. 53). Resten av flyway-beståndet övervintrar längs södra Östersjöns kuster (Danmark, Tyskland och Polen) samt längs kusterna i västra Europa (främst Nederländerna, Frankrike och Storbritannien) söderut ner till Marocko.

TRENDER

Det häckande beståndet i Sverige bedöms vara stabilt i ett korttidsperspektiv (2012–2024) men har minskat totalt sett under det senaste halvsekle (1980–2024), enligt de senaste skattningarna i rapporteringen för Artikel-12. Data från sjöfågelrutterna indikerar en kortsiktig minskning (Fig. 54). Även i Finland bedöms beståndet vara stabilt, medan beståndet i Norge bedöms ha minskat uppåt 50% sedan början av 1990-talet. Flyway-populationen som helhet bedöms vara stabil till ökande under de senaste decennierna.

2025-12-12

Som rastande under hösten samt som övervintrare i Sverige visar sjöorre på en kraftig ökning under 2000-talet, troligtvis som en effekt av mildare vintrar (Fig. 55).

JAKT

Jakttiden för sjöorre är 21.9–31.1 men avskjutningen ligger på endast något tiotal fåglar om året (Fig. 56). Sjöorre är ett exempel på en art som jagades mer innan 1990-talet då intresset för skärgårdsjakt var större (Bergqvist et al., 2015). I Danmark visar jakten på en nedgång på ca 25% under det senaste decenniet (Christensen et al., 2024), vilket också syns för den senaste femårsperioden (Tabell 8). I Norge jagas sjöorre, men endast i Østfold fylke (sydöstra Norge på gränsen till Sverige) och där skjuts omkring 1000 sjöorrar årligen (Tabell 8). I Finland är sjöorre fredad.

2025-12-12

FIGURER SJÖORRE (FIG. 51–FIG. 56; TABELL 8)

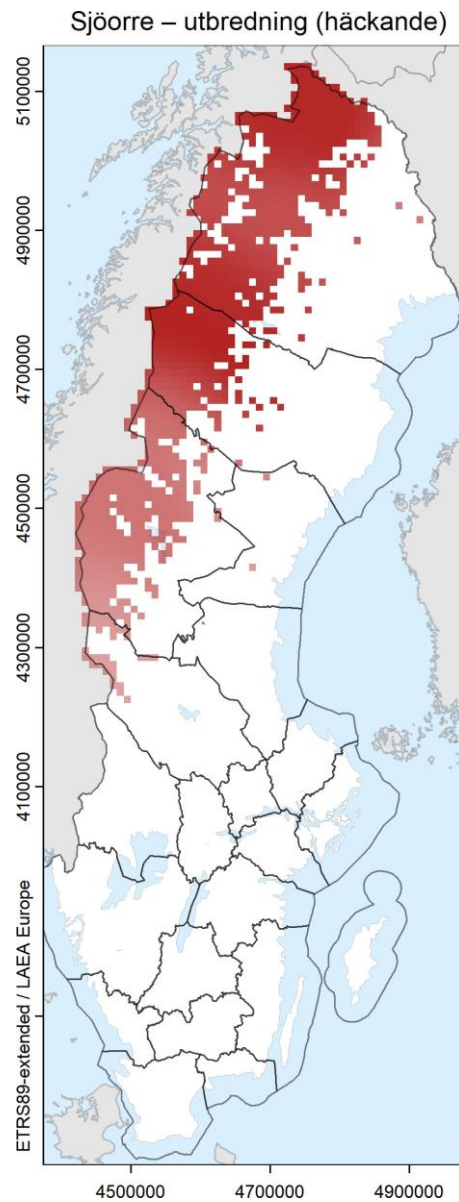
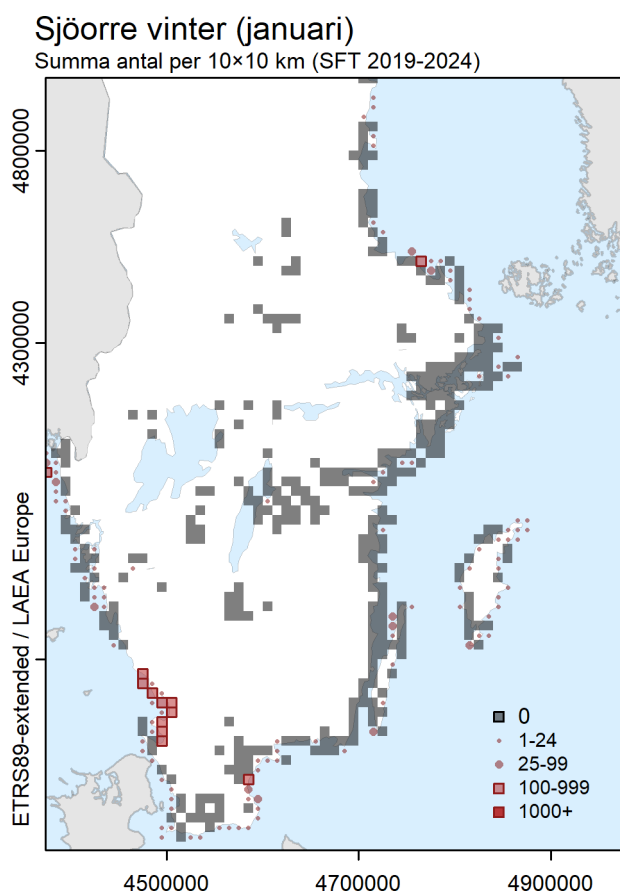
Figur: utbredningskarta häckning

Fig. 51. Häckningsutbredningen för sjöorre i Sverige under tidsperioden 2013–2024. Se Fig. 1 för ytterligare detaljer.

2025-12-12

Figur: Utbredningskarta flyway

Fig. 52. Utbredningen (gult) för den bioregionala flyway-populationen av sjöorre som svenskhäckande fåglar är en del av. Grå områden representerar andra (och delvis överlappande) flyway-populationer som definieras av andra utbredningar och flyttningssmönster. Anpassad från Wetlands International (2025).

Figur: utbredningskarta vinter

2025-12-12

Fig. 53. Vinterutbredningen för sjöorrar i Sverige baserad på SFTs januariräkningar av sjöfågel under perioden 2019–2024. Förekomsten visas förenklat i ett (10×10 km) rutnät. Olika nyanser av rött visar förekomst, ju mörkare desto fler individer. Grå rutor är sådana som besökts i januari under perioden utan att arten observerats i dessa.

Figur: trend häckningstid

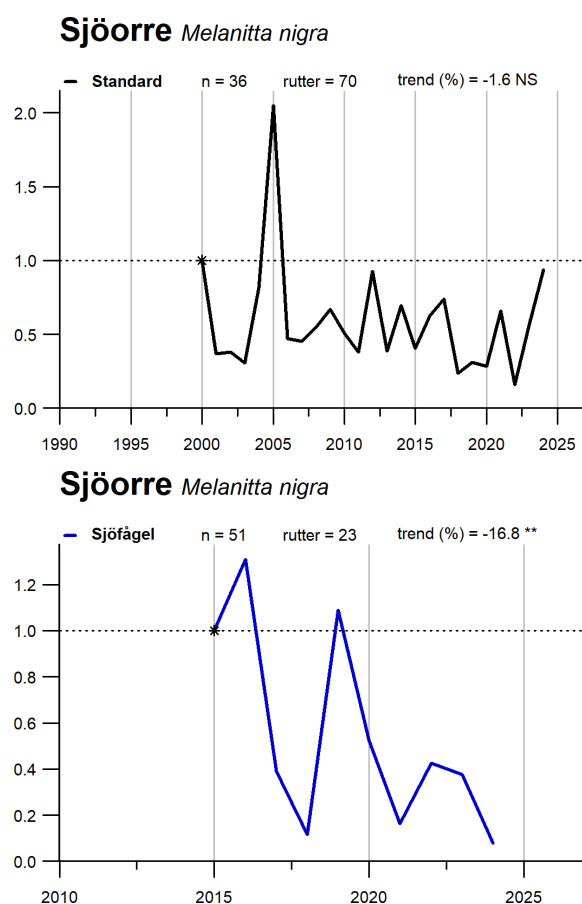

Fig. 54. Populationstrender för sjöorre under häckningstid baserat på data från Svensk Fågeltaxering. Översta panelen visar standardrutterna (svart), nedre panelen visar sjöfågelrutterna (blå). Se Fig. 5 för ytterligare detaljer.

2025-12-12

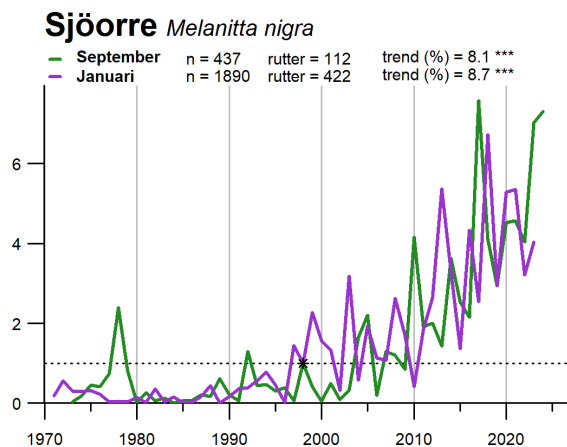
Figur: trend höst/vinter

Fig. 55. Populationstrender för sjöorre under höst (september) och vinter (januari), baserat på data från Svensk Fågeltaxering. Grafen visar sjöfågelräkningarna i september (grön) och januari (lila). Se Fig. 5 för ytterligare förklaringar

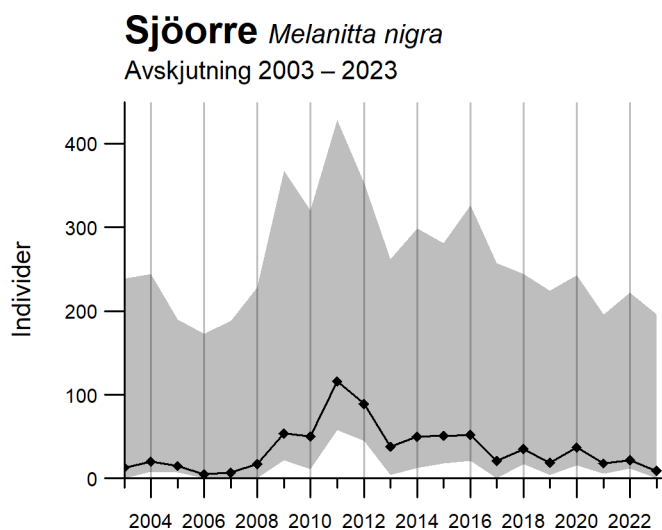
Figur: avskjutning 2003–2023

Fig. 56. Skattning av antalet skjutna sjöorrar i Sverige per år under perioden 2003–2023, baserat på data från Svenska Jägarförbundet. Den svarta linjen med punkter anger det beräknade värdet av antalet skjutna fåglar per år, den grå ytan visar 95% kredibilitetsintervall för värdet.

2025-12-12

Tabell: Avskjutning Norden

Tabell 8

År	Sverige	Finland	Danmark	Norge
2019	19		5 606	1 060
2020	37		6 115	1 470
2021	18		4 168	1 390
2022	22		3 229	1 030
2023	9		2 555	450
2024			2 540	

Fiskmås *Larus canus*

Förekomst		Rödlistning	
Sverige häckande (par)	99 000 (68 700 – 128 000)	Sverige (2020)	NT A2b
Sverige vinter (ind.)	70 000 (50 000 – 90 000)	EU28 (2020)	LC (minskande)
EU häckande (par)	221 000 – 318 000	Europa (2020)	LC
Flyway population (ind.)	1 400 000 – 2 000 000	Globalt (2020)	LC

Fiskmåsen är en allätare som söker sin föda patrullerandes över vattenytan, vadandes vid stränder och i grunda vatten, på åkrar eller gräsmarker. Födan består bland annat av fiskrens, kräftdjur, daggmaskar, frukter och bär. De äter även insekter, till exempel flygmyror som fångas i flykten. Boet är en grop i marken eller ett enkelt rede där bägge föräldrarna ruvar de 2–3 äggen i tre till fyra veckor. Ungarna är flygga efter fem veckor.

Fiskmåsar är inte kräsna när det gäller val av häckningsplats. Ibland häckar de i kolonier av skrattnåsar eller tärnor, men i jämförelse med skrattnåsar bildar fiskmåsar mer sällan större artrena kolonier, även om mindre kolonier inte är ovanliga. Oftast häckar paren solitärt, särskilt i inlandet, och de kan då lägga boet på alla möjliga typer av platser: på stenblock ute i vattnet, på grästuvor, på tak till byggnader eller uppe i träd.

FÖREKOMST

Fiskmås är en av de mest spridda fågelarterna i Sverige, med ett häckningsområde som täcker i stort sett hela landet (Fig. 57). Inom vart och ett av Sveriges län häckar minst 1000 par fiskmås, men vanligast är de längs kusterna samt inne i städer och samhällen, medan de häckar mindre tätt i skogslandet i Norrlands inland eller områden utan sjöar eller vattendrag (Ottosson et al., 2025).

Fiskmås förekommer nästan cirkumpolärt med fyra olika underarter. Fåglar som häckar i Sverige tillhör den flyway-population (ssp. *canus*) på ca 1.4–2 miljoner individer som häckar i centrala till norra Europa (Fig. 58). Utbredningen i Europa har en nordlig tyngdpunkt: inom EU häckar de flesta i Sverige (ca 99 000 par), Finland (69 000–76 600 par) och Estland (9000–10 000 par). I Norge häckar 90 000–125 000 par.

Populationen i Europa (ssp. *canus*) är kortdistansflyttare som främst övervintrar längs nordvästra Europas kuster (t.ex. Storbritannien, Nederländerna och Frankrike) och den södra delen av Östersjön. Vinterpopulationen i Sverige uppskattas till 70 000 (50 000–90 000) individer och fiskmåsen förekommer vintertid spritt i landets hela södra halva samt längs Norrlandskusten (Fig. 59).

Fåglar som tillhör den östligare flyway-populationen (ssp. *heinei*) och som häckar i Sibirien når Östersjön i mindre antal under senhöst och vinter.

TRENDER

Den häckande populationen i Sverige har varit stabil under 2000-talet, efter att ha haft en negativ utveckling mellan 1980 och 2000 (Fig. 60). Populationstoppen under 1980-talet sammanföll med ett utökat industriellt fiske med trål i Östersjön, som ger en ökad födoresurs då spillet är signifikant både vid tömning till havs och landning i hamn. Delorsaker till minskningen sedan den tiden kan vara minskad födotillgång genom minskat fiske (och därmed minskat spill), biologisk utarmning av jordbrukslandskapet och omläggning av sophanteringen. I Finland minskar det häckande beståndet svagt på kort sikt (2013–2024) medan den långsiktiga trenden (1986–2024) är svagt positiv.

Den övervintrande populationen fiskmåsar är stabil till ökande för perioden 1975–2024, enligt vinterpunktrutterna (Fig. 61). I den senaste rapporteringen till Artikel-12 angavs en rejäl ökning under perioden 1980–2024 samt en mindre minskning 2013–2024. Flyway-populationen bedöms däremot ha en svag minskning på både lång (1994–2023) och kort (2014–2023) sikt (IWC, 2025b; Wetlands International, 2025).

JAKT

I Sverige får fiskmås jagas under perioden 1.8–28(29).2 och då skjuts årligen strax under 5000 individer (Fig. 62). Avskjutningen har haft en negativ trend under 2000-talet. Utöver den allmänna jakten utförs skyddsjakt i kommunal regi från augusti till och med mars och där finns troligtvis ett mörkertal (Bergqvist et al., 2025).

I Norge är fiskmås fredad. I Danmark är fiskmås fredad sedan 1994, innan dess sköts ca 10 000 individer årligen (Aarhus Universitet, 2025). I Finland är fiskmås fredad, men åtminstone på Åland ges dispens för skyddsjakt.

FIGURER FISKMÅS (FIG. 57–FIG. 62)

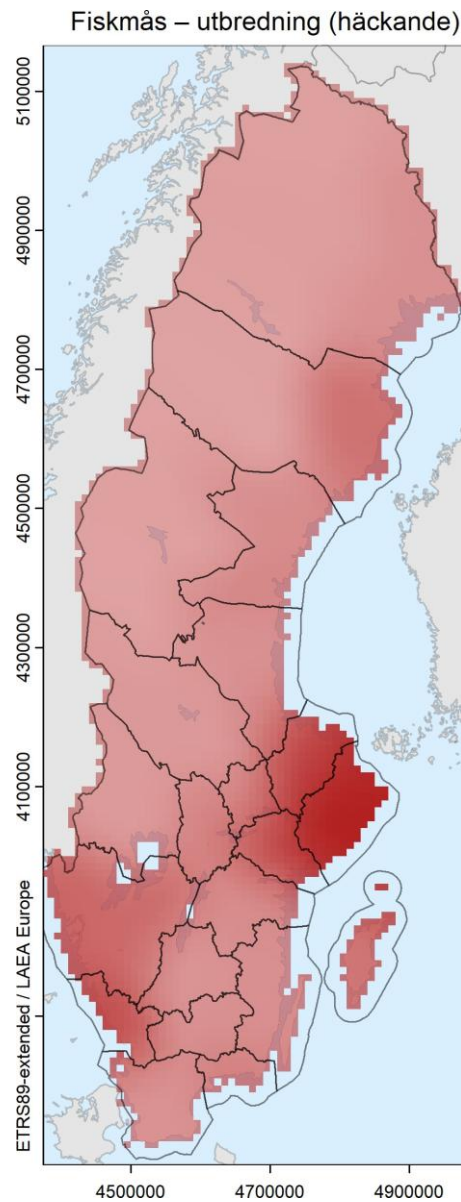
Figur: utbredningskarta häckning

Fig. 57. Häckningsutbredningen för fiskmås i Sverige under tidsperioden 2013–2024. Se Fig. 1 för ytterligare detaljer.

2025-12-12

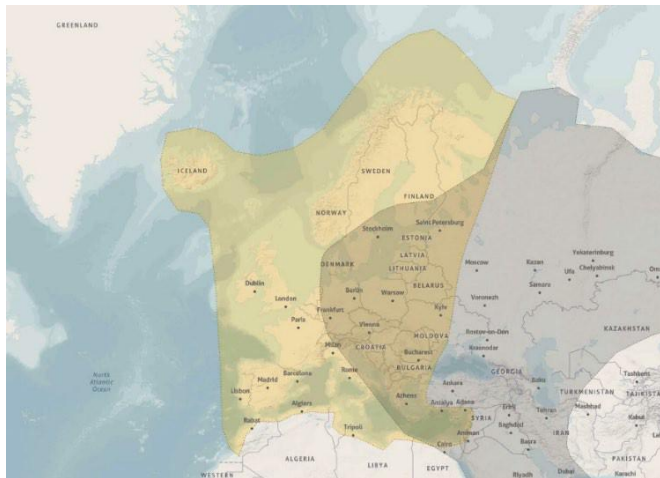
Figur: Utbredningskarta flyway

Fig. 58. Utbredningen (gult) för den bioregionala flyway-populationen av fiskmåsar (ssp. *canus*) som svenskhäckande fåglar är en del av. Det grå området representerar underarten *L.c. heinei* som har en delvis överlappande utbredning och flyttmönster. Anpassad från Wetlands International (2025).

2025-12-12

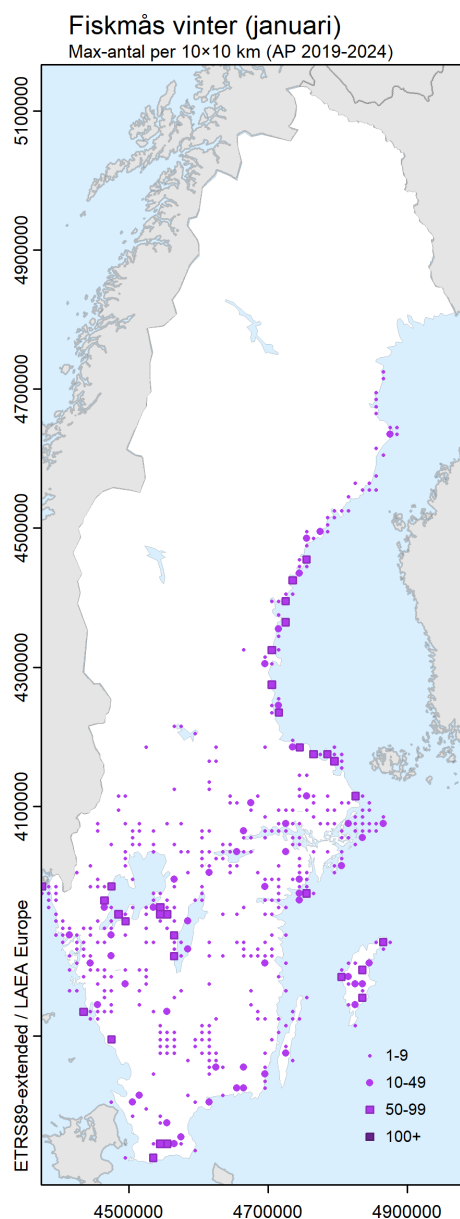
Figur: utbredningskarta vinter

Fig. 59. Utbredningen av övervintrande fiskmåsar baserat på observationer rapporterade till artportalen.se (Artdatabanken) i januari under perioden 2019–2024. Kartan visar det högsta inrapporterade antalet per 10x10 km ruta under den aktuella perioden.

2025-12-12

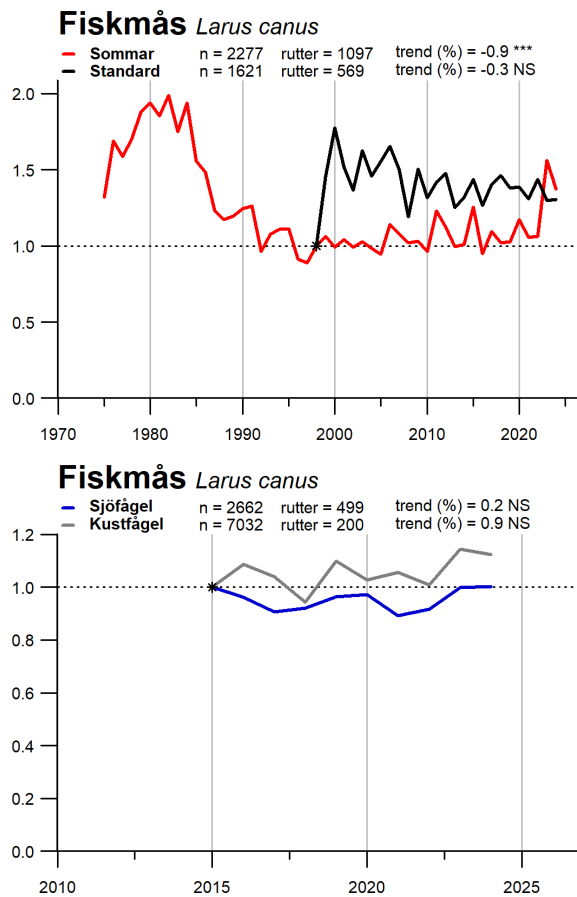
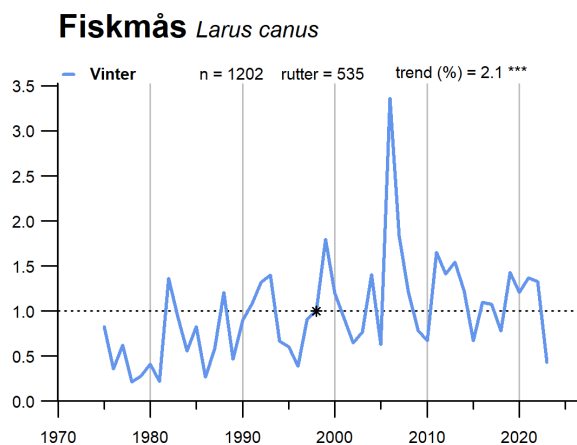
Figur: trend häckningstid

Fig. 60. Populationstrender för fiskmås under häckningstid baserat på data från Svensk Fågeltaxering. Översta panelen visar sommarpunkt- (röd) och standardrutterna (svart), nedre panelen visar sjöfågelrutterna (blå) och kustfågelrutterna (grå). Se Fig. 5 för ytterligare detaljer.

Figur: trend vinter

2025-12-12

Fig. 61. Populationstrender för fiskmås under vinter (januari), baserat på data från Svensk Fågeltaxerings vinterpunktrutter. Se Fig. 5 för ytterligare förklaringar

Figur: avskjutning 2003–2023

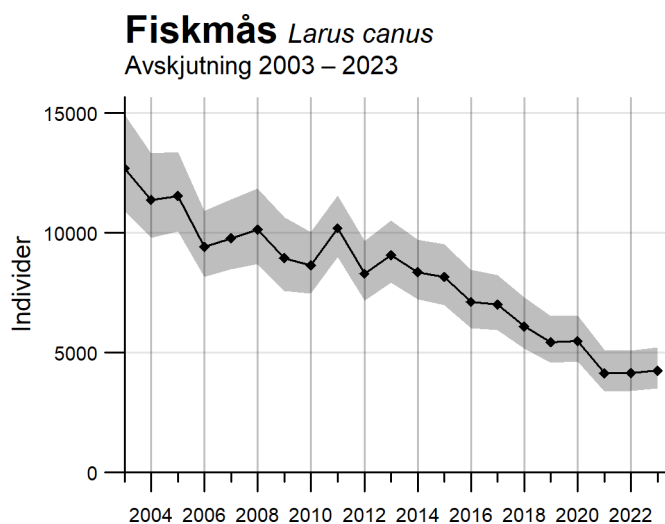

Fig. 62. Skattning av antalet skjutna fiskmåsar i Sverige per år under perioden 2003–2023, baserat på data från Svenska Jägarförbundet. Den svarta linjen med punkter anger det beräknade värdet av antalet skjutna fåglar per år, den grå ytan visar 95% kredibilitetsintervall för värdet.

Skrattmåsar *Chroicocephalus (Larus) ridibundus*

Förekomst		Rödlistning		
Sverige häckande (par)	92 000 (66 000 – 114 000)	Sverige (2020)	NT	A2abe
Sverige vinter (ind.)	20 000 (15 000 – 25 000)	EU28 (2020)	VU	A2abcde
EU häckande (par)	881 000 – 1 080 000	Europa (2020)	LC	
Flyway population (ind.)	2 500 000 – 3 400 000	Globalt (2020)	LC	

Skrattmåsar häckar helst i kolonier, ibland bestående av tusentals par, i näringsrika våtmarker eller slättsjöar (t.ex. Tåkern eller Hornborgasjön). Den häckar även längs kusterna hela vägen långt ut i skärgården. Vissa kolonier kan bestå under många år och studier har visat att häckande skrattnåsar kan vara ortstrogna, dvs de kommer tillbaka till samma häckplats år efter år (Bengtsson & Blomquist, 2001). Men kolonierna kan också visa en korttidsdynamik genom att plötsligt uppstå på en plats för att sedan försvinna igen efter något år. Stora skrattnåskolonier förbättrar förutsättningarna för andra häckande sjöfågelarter (t.ex. svarthalsad dopping och vigg) som utnyttjar måsarna för skydd mot rovdjur mm. Födan består bland annat av insekter, små kräddjur och maskar. De samlas ofta på åkrar som plöjs eller harvats i jakt på insekter och larver. De födosöker även ofta i luften där de fångar svärmande insekter som nattsländor eller flygmyror. Boet placeras på marken och de 1–3 äggen ruvas av bägge föräldrarna i ca tre veckor. Ungarna blir flygga efter 5–6 veckor.

FÖREKOMST

Den svenska häckande populationen uppskattas till 92 000 (66 000–114 000) par och är spridd över hela landet förutom i de högre fjälltrakterna (Fig. 63). Förekomsterna är koncentrerade till kolonier. Skrattnåsar är historiskt en sydostlig art som expanderade mot nordväst i Sverige först under det tidiga 1900-talet (Svensson et al., 1999).

I Europa har utbredningen fortsatt en östlig tyngdpunkt även om arten häckar över hela kontinenten. Inom EU häckar ungefär 881 000–1 080 000 par. I Norden är utbredningen sydostlig, den svenska populationen är i nivå med Finlands (ca 75 000 par) och Danmarks (ca 95 000 par) medan Norge har ca 6750–8000 par. Flyway-populationen uppskattas till 2 500 000–3 400 000 individer och utgörs av fåglar som häckar i centrala till norra Europa och övervintrar längs kusterna från Nordeuropa ner till Spanien, ibland ända ner till kusterna i Nordafrika (Fig. 64).

Den svenska vinterpopulationen uppskattas till 20 000 (15 000–25 000) individer och är koncentrerade till kusterna i sydligaste Sverige (Fig. 65). En studie i Malmö visade att de lokalt häckande skrattnåsarna övervintrade i Nordvästeuropa (Holland, Belgien och Storbritannien) medan de övervintrande fåglarna i Malmö bestod av fåglar med häckningsområden längre österut (Finland, Baltikum och Ryssland) (Bengtsson & Blomquist, 2001).

TRENDER

Det häckande svenska beståndet minskar kontinuerligt sedan flera decennier tillbaka och hade sin topp under 1970-talet (Fig. 66; Svensson et al., 1999). Även Norge ser minskande bestånd och i Finland bedöms beståndet vara stabilt eller något minskande på både kort (2013–2024) och lång (1986–2024) sikt. Flyway-beståndet som helhet minskar sedan några decennier.

Vinterbeståndet är på kort sikt stabilt eller något ökande och varierar med vintertemperaturen, vilket kan ses genom låga siffror under kalla vintrar som under 2002/2003 och 2010/2011 (Fig. 67). På lång sikt har vinterbeståndet däremot minskat vilket kan förklaras av den generella minskningen av häckande par jämfört med toppåren under 1970- och 1980-talen (Fig. 67).

JAKT (ENDAST SKYDDSJAKT)

Skrattmåsar är fredad i Sverige, men skyddsjakt tillåts året om vid anläggningar och jordbruksmark/odling om de orsakar skador samt på särskilt uppdrag av kommunala nämnder med ansvar för miljö- och hälsoskydd. Under de senaste åren (2021–2023) har några tiotal skjutna skrattmåsar per år rapporterats in till Svenska Jägarförbundet, men rapporteringen är frivillig och siffrorna ger troligtvis en stor underskattning av den verkliga avskjutningen (personlig kommentar av Göran Bergqvist, SJF).

I Norge är skrattmåsar fredad sedan 2007 (Birdlife Norge, 2007). I Danmark är skrattmåsar fredad sedan 1994, innan dess jagades de under hösten och vintern med en ungefärlig avskjutning på 10 000–30 000 individer (Aarhus Universitet, 2025). I Finland är skrattmåsar fredad.

FIGURER SKRATTMÅS (FIG. 63–FIG. 67)

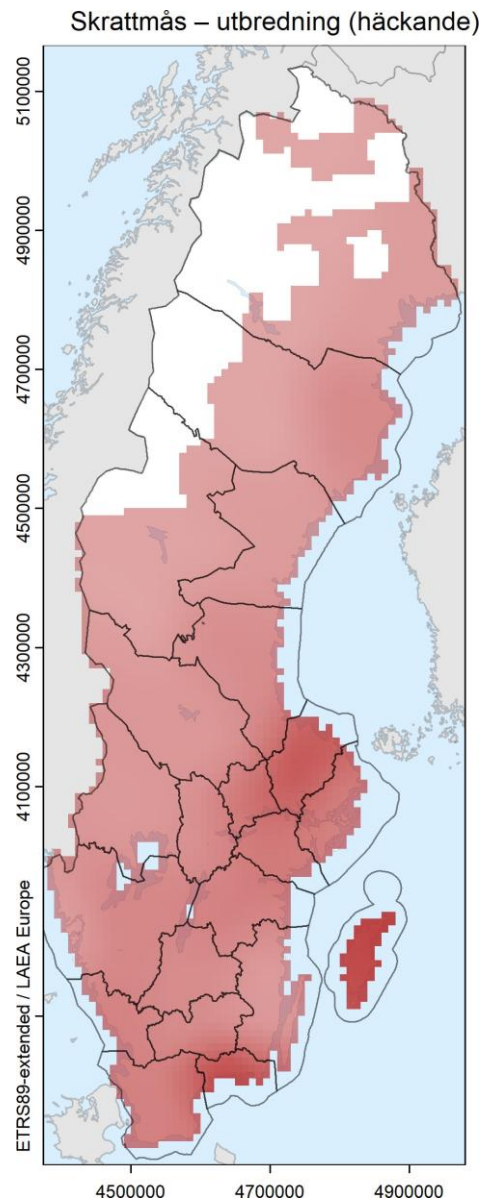
Figur: utbredningskarta häckning

Fig. 63. Häckningsutbredningen för skrattmås i Sverige under tidsperioden 2013–2024. Se Fig. 1 för ytterligare detaljer.

2025-12-12

Figur: Utbredningskarta flyway

Fig. 64. Utbredningen (gult) för den bioregionala flyway-populationen av skrattnås som svenskhäckande fåglar är en del av. Grå områden representerar andra (och delvis överlappande) flyway-populationer som definieras av andra utbredningar och flyttningsmönster. Anpassad från Wetlands International (2025).

2025-12-12

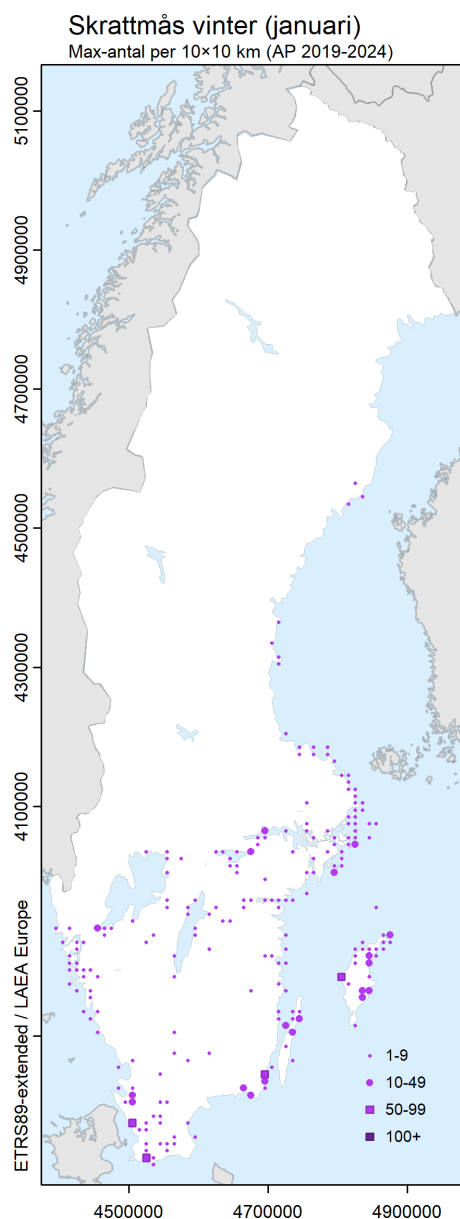
Figur: utbredningskarta vinter

Fig. 65. Utbredningen av övervintrande skrattmåsar baserat på observationer rapporterade till artportalen.se (Artdatabanken) i januari under perioden 2019–2024. Kartan visar det högsta inrapporterade antalet per 10x10 km ruta under den aktuella perioden.

2025-12-12

Figur: trend häckningstid (och vinter)

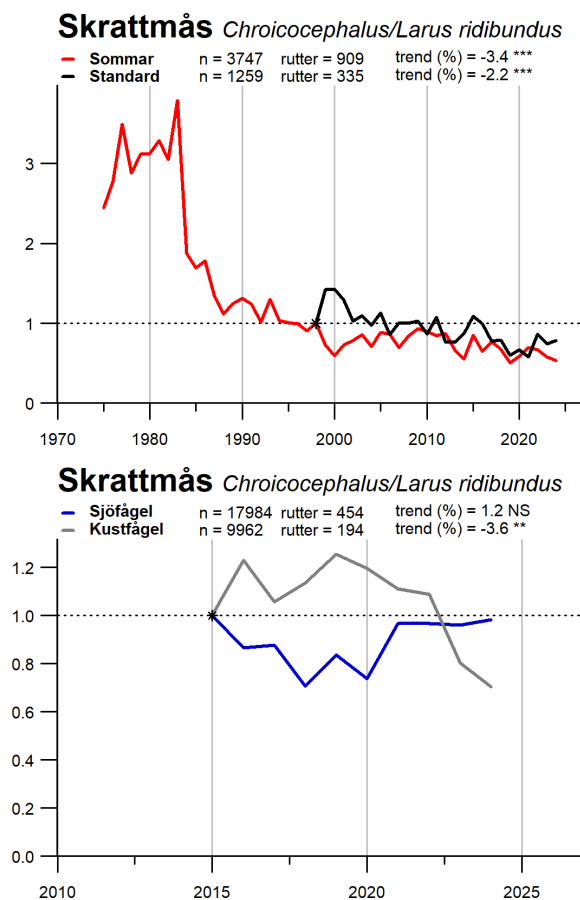

Fig. 66. Populationstrender för skrattnås under häckningstid baserat på data från Svensk Fågeltaxering. Översta panelen visar sommarpunkt- (röd) och standardrutterna (svart), nedre panelen visar sjöfågelrutterna (blå) och kustfågelrutterna (grå). Se Fig. 5 för ytterligare detaljer.

2025-12-12

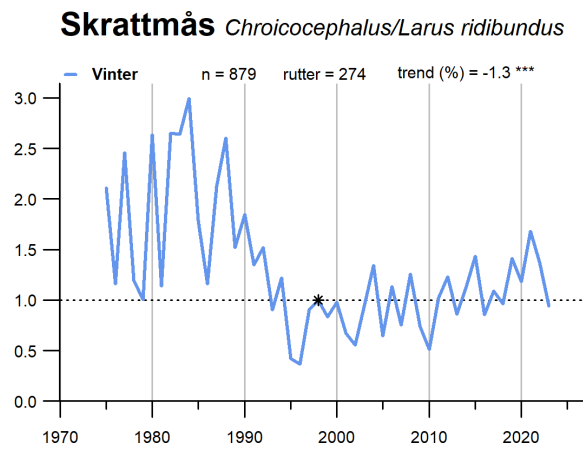
Figur: trend vinter

Fig. 67. Populationstrender för skrattnås under vinter (januari), baserat på data från Svensk Fågeltaxerings vinterpunktrutter. Se Fig. 5 för ytterligare förklaringar

Havstrut *Larus marinus*

Förekomst		Rödlistning	
Sverige häckande (par)	6600 (5200 – 7900)	Sverige (2020)	VU A2a
Sverige vinter (ind.)	4000 (2000 – 6000)	EU28 (2020)	NT A2bcde+3bcde+4bcde
EU häckande (par)	28 100 – 45 000	Europa (2020)	LC
Flyway population (ind.)	240 000 – 310 000	Globalt (2020)	LC

Havstruten häckar på trädlösa skär och småöar, där boet ofta placeras marken eller på stenblock. Söderut i Europa har det blivit vanligt att de häckar på hustak (EBBA2). Till skillnad från t.ex. gråtrut bildar de oftast inte egna kolonier av större storlek utan häckar oftast solitärt eller insprängt i blandkolonier med gråtrut och silltrut. Den är mindre benägen att söka föda på soptippar än gråtrut. Havstrut är världens största måsfågel och är en kraftfull predator och parasit vars föda till stor del består av fisk och fåglar/fågelungar. Letar ibland också mask på fält. De 1–3 äggen ruvas av bägge föräldrarna i 26–28 dygn, ungarna är flygga efter 7–8 veckor.

FÖREKOMST

Sveriges häckande population av havstrut uppgår till 6600 (5200 – 7900) par och har en jämn utbredning längs hela landets kuster samt i inlandet vid större sjöar och vattendrag (Fig. 68). De överlägset största koncentrationerna finns dock på västkusten – nästan 50% av beståndet häckar inom Västra Götalands län och där kan de bilda små kolonier ute i skärgården.

Den Europeiska flyway-populationen uppskattas till ca 240 000–310 000 individer som har en utbredning koncentrerad till Atlantkusten med tyngdpunkt på Norden (inklusive Island), Storbritannien och Frankrike (Fig. 69). I Norge häckar ca 43 000 par. Inom EU häckar ungefär 28 100–45 000 par (perioden 2013–2018), med de största populationerna i Storbritannien (ca 15 000 par), Sverige, Frankrike (ca 6000 par), Danmark (3200 par) och Irland (ca 3000 par). Finlands population består av ca 1200 par.

Huvudparten av Europas havstrutar flyttar inte långt under vintern, de flesta håller till längs kusterna i Nordvästeuropa och Storbritannien, även om en mindre andel fåglar kan söka sig ända ner till Spanien eller Marocko (Fig. 69). Inom Sverige uppskattas ca 4000 havstrutar tillbringa vintern, med en relativt jämn spridning längs kusterna, samt även till viss del vid andra större vatten (Fig. 70).

TRENDER: EN AV DE SNABBAST MINSKANDE ARTERNA I SVERIGE

Havstrut hör till de arterna som minskar kraftigast i Sverige, med en dramatisk nedgång under 2000-talet som fortsätter med samma takt och tydlighet även på kort sikt (Fig. 71). Även vintertid noteras en minskning, vilket inte är oväntat med tanke på att de rimligen till stor del består av nordiskt häckande fåglar (Fig. 72).

I Finland minskar havstrut också i snabb takt på både kort (2013–2023) och lång (1989–2023) sikt. I Norge ser man inte samma dramatiska minskning på nationell nivå, men en viss omfördelning i utbredning som karaktäriseras av minskningar i norr och ökningar i söder. Beståndet i Danmark bedöms beståndet vara stabilt kortsiktigt (2013–2024) och långsiktigt ökande (1980–2024). Flyway-populationen minskar under det senaste decenniet från att tidigare ha betraktats som stabilt. Populationen av havstrut i Europa har ökat sedan 1980-talet, på grund av en rik födokälla i form av spill inom fiskeindustrin, men efter att hårdare regleringar av fiskhanteringen införts inom EU under perioden 2015–2019 väntas havstrutspopulationen minska (EBBA2).

JAKT (ENDAST SKYDDSJAKT)

Allmän jakt på havstrut avskaffades 2021. Innan dess minskade den årliga avskjutningen nästan linjärt under 2000-talet, från en nivå runt 3000 individer till ca 500 individer (Fig. 73). Minskningen antas spegla minskande populationssiffror (Bergqvist et al., 2015). Skyddsjakt är fortfarande tillåtet från augusti till och med mars och de rapporterade siffrorna efter 2021 har legat på 100–150 individer årligen.

I Norge är havstrut fredad, men markägare i södra delen av landet (söder om Nordlands fylke) får samla ägg under tidig vår (Klima- og miljødepartementet, 2022).

I Danmark är havstrut fridlyst sedan säsongen 2014/2015, innan dess sköts ca 6000 individer per år (DCE, 2025). I Finland och på Åland är det allmän jakt förutom under häckningstid, samt skyddsjakt under det övriga året (Finlands viltcentral, 2025).

FIGURER HAVSTRUT (FIG. 68–FIG. 73)

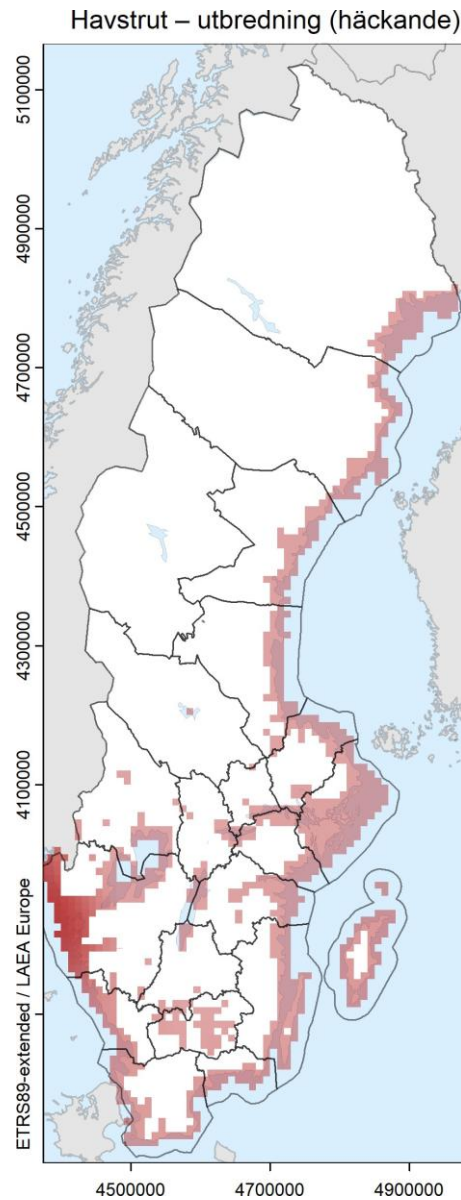
Figur: utbredningskarta häckning

Fig. 68. Häckningsutbredningen för havstrut i Sverige under tidsperioden 2013–2024. Se Fig. 1 för ytterligare detaljer.

2025-12-12

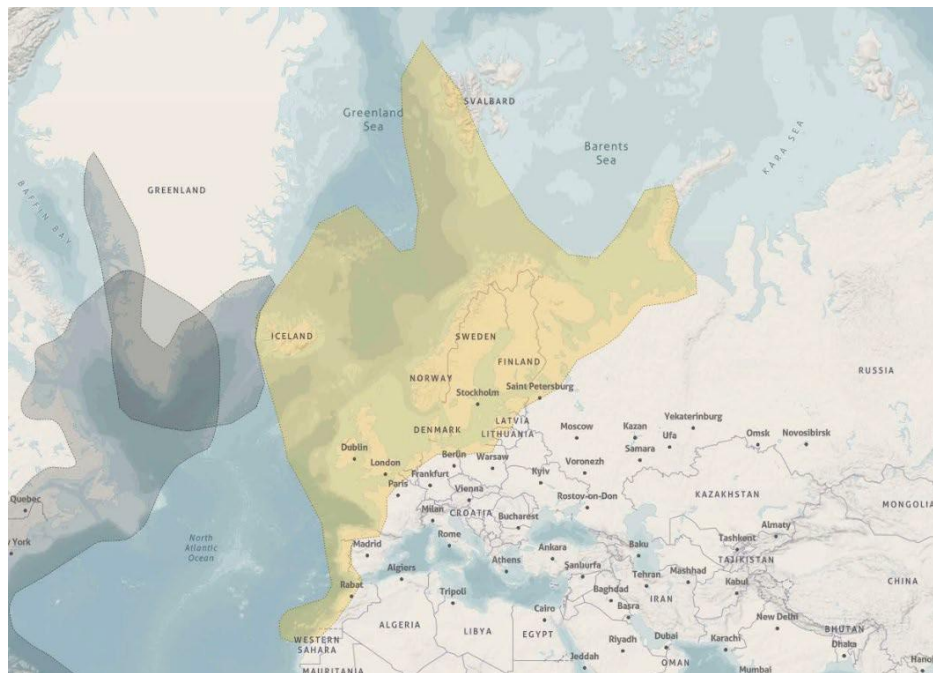
Figur: Utbredningskarta flyway

Fig. 69. Utbredningen (gult) för den bioregionala flyway-populationen av havstrut som svenskhäckande fåglar är en del av. Grå områden representerar andra (och delvis överlappande) flyway-populationer som definieras av andra utbredningar och flyttningssmönster. Anpassad från Wetlands International (2025).

2025-12-12

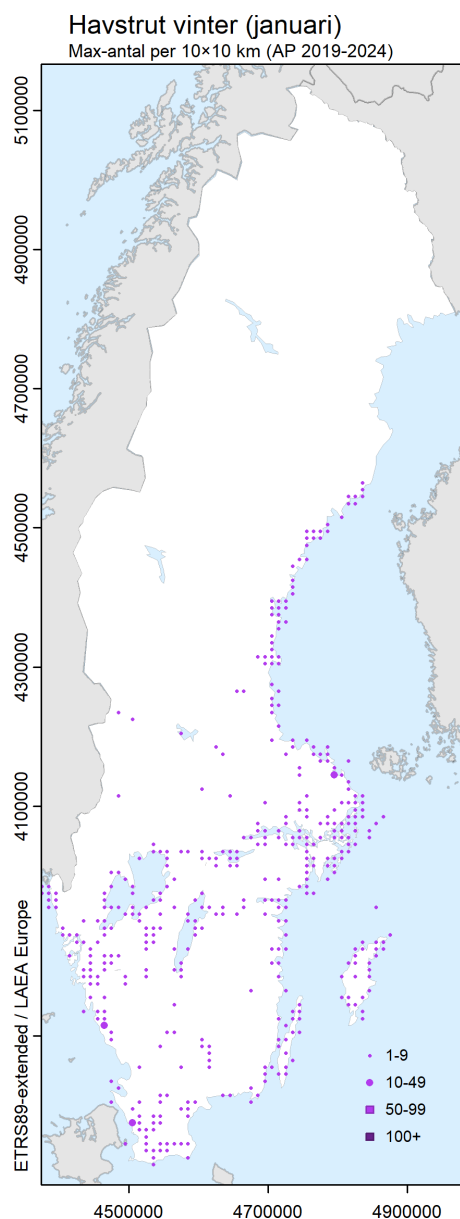
Figur: utbredningskarta vinter

Fig. 70. Utbredningen av övervintrande havstrutar baserat på observationer rapporterade till artportalen.se (Artdatabanken) i januari under perioden 2019–2024. Kartan visar det högsta inrapporterade antalet per 10x10 km ruta under den aktuella perioden. Figur: trend häckningstid (och vinter)

2025-12-12

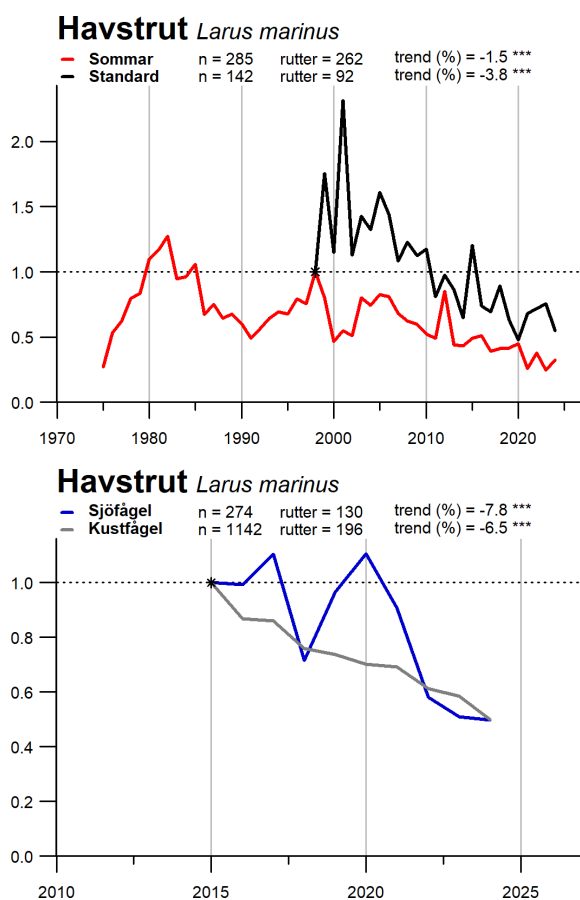

Fig. 71. Populationstrender för havstrut under häckningstid baserat på data från Svensk Fågeltaxering. Översta panelen visar sommarpunkt- (röd) och standardrutterna (svart), nedre panelen visar sjöfågelrutterna (blå) och kustfågelrutterna (grå). Se Fig. 5 för ytterligare detaljer.

Figur: trend vinter

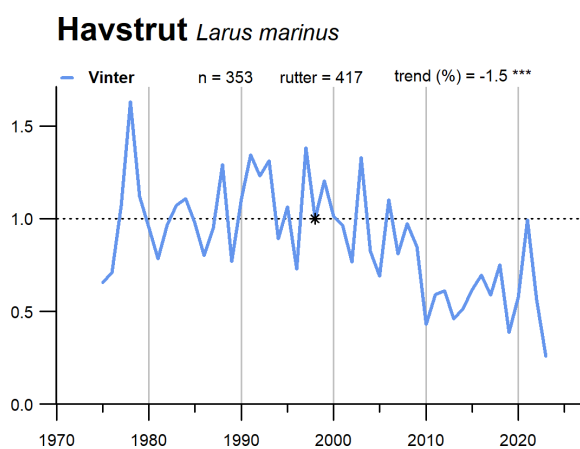

Fig. 72. Populationstrender för havstrut under vinter (januari), baserat på data från Svensk Fågeltaxerings vinterpunkttrutter. Se Fig. 5 för ytterligare förklaringar

2025-12-12

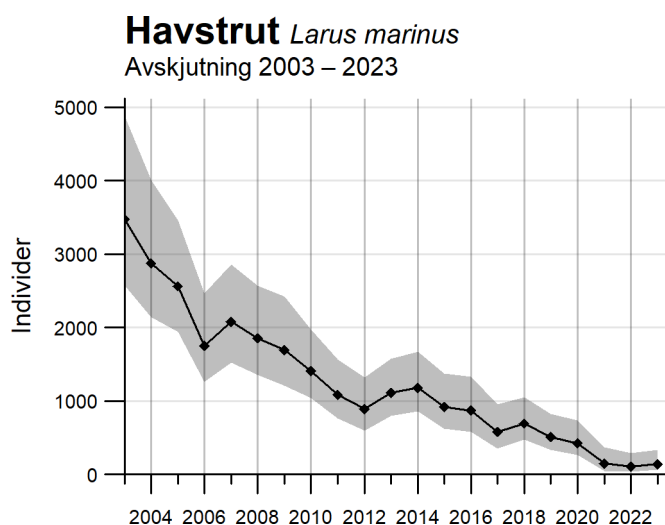
Figur: avskjutning 2003–2023

Fig. 73. Skattning av antalet skjutna havstrutar i Sverige per år under perioden 2003–2023, baserat på data från Svenska Jägarförbundet. Den svarta linjen med punkter anger det beräknade värdet av antalet skjutna fåglar per år, den grå ytan visar 95% kredibilitetsintervall för värdet. Notera att allmän jakt avskaffades 2021.

Gråtrut *Larus argentatus*

Förekomst		Rödlistning	
Sverige häckande (par)	45 000 (32 000 – 59 000)	Sverige (2020)	VU A2acde
Sverige vinter (ind.)	40 000 (30 000 – 50 000)	EU28 (2020)	VU A2bcde+3bcde+4bcde
EU häckande (par)	419 000 – 479 000	Europa (2020)	LC
Flyway population (ind.)	860 000 – 1 000 000	Globalt (2020)	LC

Gråtrutar häckar gärna i kolonier, både artrena och i blandkolonier med andra måsfåglar som silltrut, som ibland kan bestå av tusentals par. Solitärt häckande par är emellertid inte ovanliga, särskilt i inlandet där det snarare är det vanligaste. Boet placeras på marken på mer eller mindre trädfria klippor och skär längs kusterna, men även på till exempel hustak (EBBA2). Mer sällan placerar de boet direkt på stenblock ute i vattnet. Födomässigt är gråtrut den största generalisten bland trutarna och har varit historiskt varit positivt påverkad av öppna soptippar och spill från fiske. Letar ofta mask och insekter på nyplöjda åkrar. Den viktigaste födan i naturlig marin miljö är fisk och olika slags kräftdjur. De 2–3 äggen ruvas av bägge föräldrarna i 25–27 dygn, ungarna är flygga efter ca sex veckor.

FÖREKOMST

Inom Europa häckar två underarter av gråtrut med lite olika utbredningar och flyttningsmönster: *L.a. argentatus* (860 000–1 000 000 individer) häckar i Skandinavien, kontinentala Europa och Kolahalvön medan *L.a. argenteus* (ca 740 000–780 000 individer) häckar längs Västeuropas kuster, i Storbritannien och på Island (Fig. 75). Inom EU beräknas (för bägge underarterna tillsammans) totalt 419 000–479 000 par häcka (perioden 2013–2018), med generellt högre tätheter närmre kusterna.

I Sverige häckar ungefär 45 000 (32 000–59 000) par jämnt spridd längs Sveriges kuster – med koncentrationer på västkusten och i Stockholms skärgård – samt vid större vatten i inlandet (Fig. 74). Även inom övriga Norden finns stora häckande bestånd (ssp. *argentatus*): Danmark (ca 80 000 par), Norge (ca 72 000 par) och Finland (ca 21 000 par).

Vinterpopulationen uppskattas till 40 000 (30 000–50 000) individer som har en spridd utbredning i södra landet och längs Norrlandskusten (Fig. 76). De flesta svenska gråtrutar är kortdistansflyttare och merparten av beståndet som häckar i Norden övervintrar i södra Östersjön och längs kusterna i nordvästra Europa.

TRENDER

Gråtrut har minskat kontinuerligt sedan 1980-talet och fortsätter att minska även ur ett kortare tidsperspektiv (Fig. 77). Vintertid syns däremot en svag ökning på lång sikt (sedan 1970-talet) eller stabila nivåer på kort sikt (Fig. 78). Även i Danmark minskar gråtrut på kort sikt efter att tidigare ha ökat i och med att utbredningsområdet ökat i takt med spridningen av vanan att häcka på tak (DCE, 2025). Samma utveckling, med en sen minskning efter att tidigare ha ökat eller

varit stabil, ses också i Norge. Också i Finland minskar gråtrut långsiktigt (1989–2023), medan beståndet är stabilt kortsiktigt (2013–2024).

På flyway-nivå (bägge underarterna inom Europa tillsammans) minskar gråtrut under de senaste 20 åren efter att tidigare ha betraktats som stabil. Orsaken till populationsminskningarna tros vara en modernare sophantering samt mindre spill från fiskeindustrin, dvs samma orsaker som gjorde att populationerna nådde sina tidigare högstanivåer (EBBA2).

JAKT

I Sverige är det allmän jakt på gråtrut 1.8–31.3 och under den senaste femårsperioden har ca 2000 individer skjutits per år (Fig. 79; Tabell 9). De flesta gråtrutarna skjuts dock under skyddsjakt i kommunal regi vid soptippar och liknande och där finns troligtvis ett mörkertal (Bergqvist et al., 2025). Sedan 2000-talets inledning har den årliga avskjutningen minskat med ungefär 10 000 individer, vilket troligtvis speglar populationsnedgångar (Bergqvist et al., 2025).

I Norge är gråtrut fredad, men markägare i södra delen av landet (söder om Nordlands fylke) får samla ägg och dun under tidig vår (Klima- og miljødepartementet, 2022).

I Danmark är det allmän jakt på gråtrut från september till och med januari sedan säsongen 2018/2019 (innan dess fredad) och under perioden 2019–2024 rapporterades i snitt ungefär 8300 skjutna gråtrutar per år (Tabell 9).

I Finland och på Åland är det allmän jakt förutom under häckningstid (varierande startdatum från 1.3 och framåt för olika delar av landet), samt skyddsjakt under det övriga året. Undantaget är gråtrutskolonier som är fridlysta året runt (Finlands viltcentral, 2025). Statistik för avskjutningen i Finland (ej Åland) redovisas samlat för alla trutar tillsammans – mycket varierande siffror under perioden 2020–2024 från 3000 till 22 000 skjutna fåglar – men bör bestå mestadels av gråtrut bland annat eftersom silltrut är fridlyst och havstrutsbeståndet är mindre än 10% av gråtrutsbeståndet.

FIGURER GRÅTRUT (FIG. 74–FIG. 79; TABELL 9)

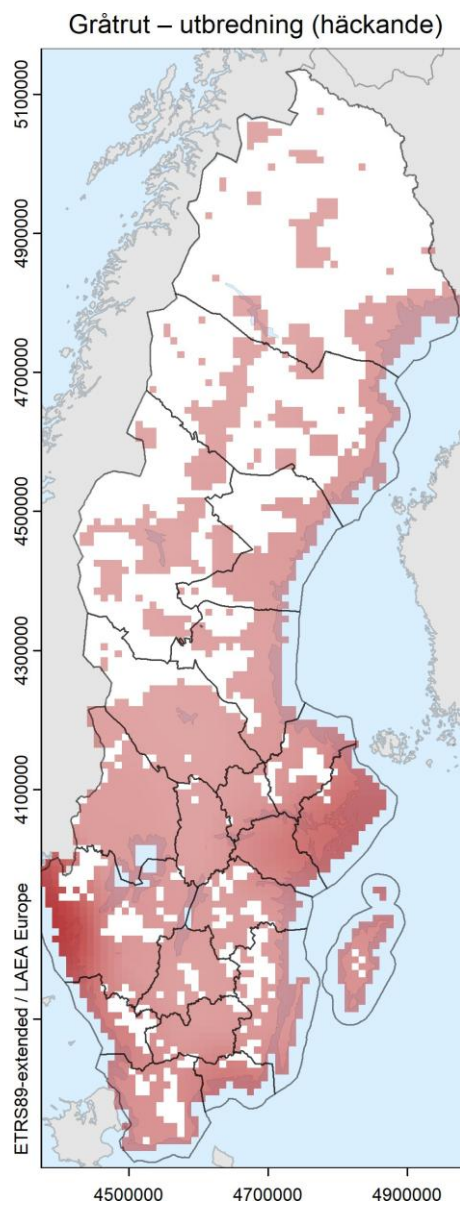
Figur: utbredningskarta häckning

Fig. 74. Häckningsutbredningen för gråtrut i Sverige under tidsperioden 2013–2024. Se Fig. 1 för ytterligare detaljer.

2025-12-12

Figur: Utbredningskarta flyway

Fig. 75. Utbredningen (gult) för den bioregionala flyway-populationen av gråtrut (ssp. *argentatus*) som svenskhäckande fåglar är en del av. Det grå området representerar underarten *L.a. argenteus* som har en delvis överlappande utbredning och flyttmönster. Anpassad från Wetlands International (2025).

2025-12-12

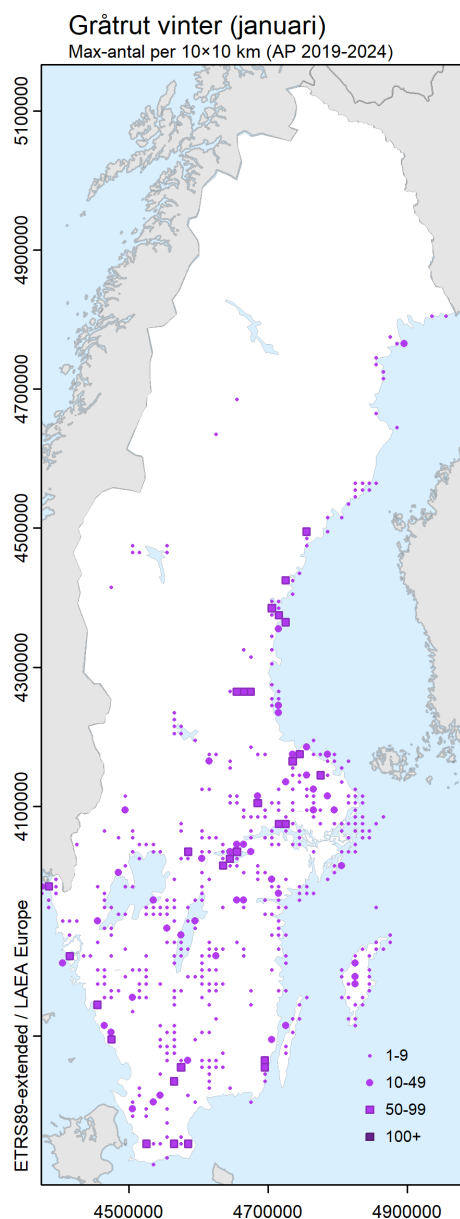
Figur: utbredningskarta vinter

Fig. 76. Utbredningen av övervintrande gråtrutar baserat på observationer rapporterade till artportalen.se (Artdatabanken) i januari under perioden 2019–2024. Kartan visar det högsta inrapporterade antalet per 10x10 km ruta under den aktuella perioden.

2025-12-12

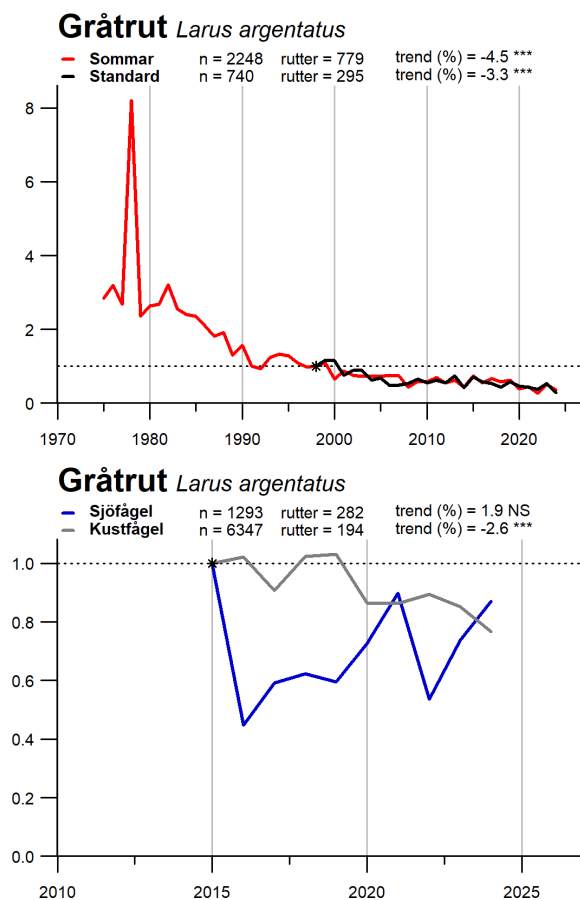
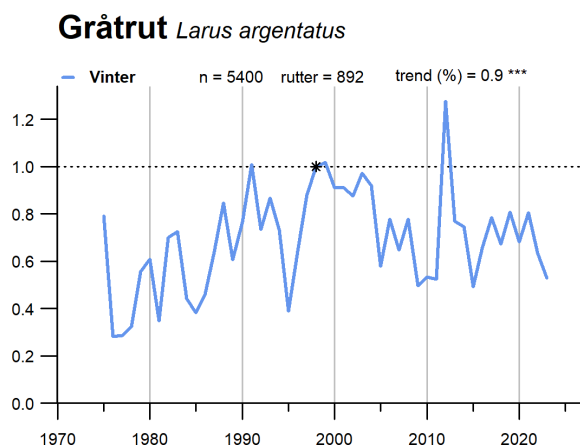
Figur: trend häckningstid

Fig. 77. Populationstrender för gråtrut under häckningstid baserat på data från Svensk Fågeltaxering. Översta panelen visar sommarpunkt- (röd) och standardrutterna (svart), nedre panelen visar sjöfågelrutterna (blå) och kustfågelrutterna (grå). Se Fig. 5 för ytterligare detaljer.

Figur: trend vinter

2025-12-12

Fig. 78. Populationstrender för gråtrut under vinter (januari), baserat på data från Svensk Fågeltaxerings vinterpunktrutter. Se Fig. 5 för ytterligare förklaringar

Figur: avskjutning 2003–2023

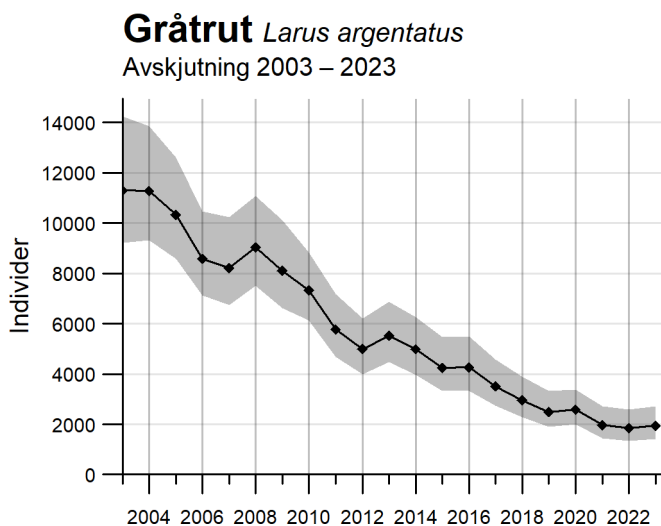

Fig. 79. Skattning av antalet skjutna gråtrutar i Sverige per år under perioden 2003–2023, baserat på data från Svenska Jägarförbundet. Den svarta linjen med punkter anger det beräknade värdet av antalet skjutna fåglar per år, den grå ytan visar 95% kredibilitetsintervall för värdet.

Tabell: Avskjutning Norden

Tabell 9. * Finland redovisar avskjutningen på trutar som en gemensam siffra för alla arter.

År	Sverige	Finland	Danmark	Norge
2019	2 492		10 677	
2020	2 576	8400*	12 160	
2021	1 967	12100*	4 128	
2022	1 844	22100*	8 753	
2023	1 943	5200*	7 844	
2024		3000*	6 379	

Referenser

- Aarhus Universitet (2025, 2025-11-13). Jagt- og vildtforvaltning i Danmark: Fauna. Hämtad 2025-12-11 från <https://fauna.au.dk/>
- Abrahantes, J.C., Aznar, I., Catalin, I., Kohnle, L., Mulligan, K.F., Mur, L., Stoicescu, A., van Houtum, A., & Zancanaro, G. (2025). European Food Safety Authority (EFSA): Avian influenza annual report 2023. *EFSA Journal*, 23(1), e9197. <https://doi.org/10.2903/j.efsa.2025.9197>
- Ahrens Ann, K., Selinka, H.-C., Wylezich, C., Wonnemann, H., Sindt, O., Hellmer Hartmut, H., Pfaff, F., Höper, D., Mettenleiter Thomas, C., Beer, M., & Harder Timm, C. (2023). Investigating Environmental Matrices for Use in Avian Influenza Virus Surveillance—Surface Water, Sediments, and Avian Fecal Samples. *Microbiology Spectrum*, 11(2), e02664-02622. <https://doi.org/10.1128/spectrum.02664-22>
- Artdatabanken, S. (2025a). Artfakta: alfågel (*Clangula hyemalis*). Hämtad 2025-12-11 från <https://artfakta.se/taxa/102108>
- Artdatabanken, S. (2025b). Artfakta: årta (*Spatula querquedula*). Hämtad 2025-12-11 från <https://artfakta.se/taxa/100007>
- Artdatabanken, S. (2025c). Artfakta: mink (*Neovison vison*). Hämtad 2025-12-11 från <https://artfakta.se/taxa/206031/information>
- Artdatabanken, S. (2025d). Artfakta: skedand (*Spatula clypeata*). Hämtad 2025-12-11 från <https://artfakta.se/taxa/102106>
- Artsdatabanken (2021). Norsk rødliste for arter 2021. Hämtad 2025-12-11 från <https://lister.artsdatabanken.no/rodlisteforarter/2021/>
- Authority, E.F.S., Influenza, E.U.R.L.f.A., Ducatez, M., Fusaro, A., Gonzales, J.L., Kuiken, T., Ståhl, K., Staubach, C., Terregino, C., & Kohnle, L. (2025). Unprecedented high level of highly pathogenic avian influenza in wild birds in Europe during the 2025 autumn migration. *EFSA Journal*, 23(11), e9811. <https://doi.org/10.2903/j.efsa.2025.9811>
- Bengtsson, K., & Blomquist, L. (2001). Origin, migration, and site fidelity of Black-headed Gulls *Larus ridibundus* ringed at Malmö. *Ornis Svecica*, 11(1–2), 59–77. <https://doi.org/10.34080/os.v11.22860>
- Bergqvist, G., Liljebäck, N., & Elmhagen, B. (2015). Trender i skattad avskjutning i Sverige 1939–2015. *Viltforum*, 1/2015.
- Bergqvist, G., Liljebäck, N., & Elmhagen, B. (2025). Årsrapport nationell avskjutning jaktåret 2023/2024. *Viltforum*, 1/2024.
- Birdlife Norge (2007, 2007-02-16). Ikke lenger jakt på krykkje og hettemåke! Hämtad 2025-12-11 från <https://www.birdlife.no/organisasjonen/nyheter/?id=126>
- Christensen, J.S., Hesselballe Hansen, T., Ambech Frænde Rasmussen, P., Nyegaard, T., Eskildsen, D.P., Clausen, P., Due Nielsen, R., & Bregnballe, T. (2022). *Systematisk oversigt over Danmarks fugle 1800-2019*. Dansk ornitologisk forening.
- Christensen, T.K., Balsby, T.S., Mikkelsen, P., & Mellerup, K. (2021). Vildtudbyttestatistik og vingeundersøgelsen for jagtsæsonerne 2019/20 og 2020/21. *Fagligt notat nr. 2024*|38.
- Christensen, T.K., Balsby, T.S., Mikkelsen, P., & Mellerup, K. (2024). Vildtudbyttestatistik og vingeundersøgelsen for jagtsæsonerne 2022/23 og 2023/24. *Fagligt notat nr. 2024*|38.
- Coffey, P., & Verspoor, R.S. (2025). Case study of the impact of an outbreak of high pathogenicity avian influenza (HPAI) on a seabird colony in

2025-12-12

- Flintshire, Wales, United Kingdom. *Bird Study*, 72(1), 89-97.
<https://doi.org/10.1080/00063657.2025.2464825>
- Dagys, M., & Hearn, R.c. (2018). *International Single Species Action Plan for the Conservation of the Velvet Scoter (Melanitta fusca) W Siberia & N Europe/NW Europe population*.
- DCE. (2025). *Nationalt Center for Miljø og Energi (DCE): vildtbestande og jagttider i Danmark – det biologiske grundlag for jagttidsrevisionen 2026*. Hämtad 2025-12-11 från Aarhus Universitet:
https://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Videnskabelige_rapporter_600-699/SR652.pdf
- Dessborn, L., Elmberg, J., Nummi, P., Pöysä, H., & Sjöberg, K. (2009). Hatching in dabbling ducks and emergence in chironomids: a case of predator-prey synchrony? *Hydrobiologia*, 636(1), 319-329.
<https://doi.org/10.1007/s10750-009-9962-y>
- EFSA. (2025). *Avian influenza overview June–September 2025 (EFSA-Q-2025-00190)*. EFSA Journal published by Wiley-VCH GmbH on behalf of European Food Safety Authority Hämtad 2025-12-11 från
<https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/9702#documents>
- Ekroos, J., Fox, A.D., Christensen, T.K., Petersen, I.K., Kilpi, M., Jónsson, J.E., Green, M., Laursen, K., Cervenc, A., de Boer, P., Nilsson, L., Meissner, W., Garthe, S., & Öst, M. (2012). Declines amongst breeding Eider *Somateria mollissima* numbers in the Baltic/Wadden Sea flyway. *Ornis Fennica*, 89(2), 81-90.
- European Environment Agency (2025). Article 12 web tool on population status and trends of birds under Article 12 of the Birds Directive. Hämtad 2025-12-11 från <https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12/>
- European Environment Agency (2026). Birds Directive reporting (Art. 12) - 2019-2024. Retrieved from <https://reportnet.europa.eu/public/dataflow/1438>
- FACE (2025). The European Federation for Hunting and Conservation (FACE). Hämtad 2025-12-11 från <https://www.face.eu/>
- Finlands viltcentral (2025). Suomen riistakeskus - Finlands viltcentral. Hämtad 2025-12-11 från <https://riista.fi/sv/>
- Fox, A.D., & Cristensen, T.K. (2018). Could falling female sex ratios among first-winter northwest European duck populations contribute to skewed adult sex ratios and overall population declines? *Ibis*, 160(4), 929-935.
<https://doi.org/10.1111/ibi.12649>
- Fox, A.D., Dalby, L., Christensen, T., Nagy, S., Balsby, T.J.S., Crowe, O., Clausen, P., Deceuninck, B., Devos, K., Holt, C.A., Hornman, M., Keller, V., Langendoen, T., Lehtikainen, A., Lorentsen, S.-H., Molina, B., Nilsson, L., Stipniece, A., Svenning, J.-C., & Wahl, J. (2016). Seeking explanations for recent changes in abundance of wintering Eurasian Wigeon (*Anas penelope*) in northwest Europe. *Ornis Fennica*, 93(1), 12–25.
<https://doi.org/10.51812/of.133884>
- Gaget, E., Johnston, A., Pavón-Jordán, D., Lehtikainen, A.S., Sandercock, B.K., Soutan, A., Božič, L., Clausen, P., Devos, K., Domsa, C., Encarnação, V., Faragó, S., Fitzgerald, N., Frost, T., Gaudard, C., Gosztonyi, L., Haas, F., Hornman, M., Langendoen, T., Ieronymidou, C., et al. (2022). Protected area characteristics that help waterbirds respond to climate warming. *Conservation Biology*, 36(4), e13877. <https://doi.org/10.1111/cobi.13877>
- Gaget, E., Pavón-Jordán, D., Johnston, A., Lehtikainen, A., Hochachka, W.M., Sandercock, B.K., Soutan, A., Azafzaf, H., Bendjedda, N., Bino, T., Božič, L., Clausen, P., Dakki, M., Devos, K., Domsa, C., Encarnação, V.,

- Erciyas-Yavuz, K., Faragó, S., Frost, T., Gaudard, C., et al. (2021). Benefits of protected areas for nonbreeding waterbirds adjusting their distributions under climate warming. *Conservation Biology*, 35(3), 834-845. <https://doi.org/10.1111/cobi.13648>
- Gardarsson, A., & Einarsson, A. (1997). Numbers and Production of Eurasian Wigeon in Relation to Conditions in a Breeding area, Lake Myvatn, Iceland. *Journal of Animal Ecology*, 66(4), 439-451. <https://doi.org/10.2307/5939>
- Gobbo, F., Fornasiero, D., De Marco, M.A., Zecchin, B., Mulatti, P., Delogu, M., & Terregino, C. (2021). Active Surveillance for Highly Pathogenic Avian Influenza Viruses in Wintering Waterbirds in Northeast Italy, 2020–2021. *Microorganisms*, 9(11), 2188.
- Green, M., Haas, F., & Lindström, Å. (2025). *Monitoring population changes of birds in Sweden. Annual report for 2024*. Hämtad 2025-12-11 från
- Guillemain, M., Aubry, P., Folliot, B., & Caizergues, A. (2016). Duck hunting bag estimates for the 2013/14 season in France. *Wildfowl*, 66, 126-141.
- Guillemain, M., Bertout, J.-M., Christensen, T.K., Pöysä, H., Väänänen, V.-M., Triplet, P., Schricke, V., & Fox, A.D. (2010). How many juvenile Teal *Anas crecca* reach the wintering grounds? Flyway-scale survival rate inferred from wing age-ratios. *Journal of Ornithology*, 151(1), 51-60. <https://doi.org/10.1007/s10336-009-0425-z>
- Gunnarsson, G., Elmberg, J., Sjöberg, K., Pöysä, H., & Nummi, P. (2004). Why are there so many empty lakes? Food limits survival of mallard ducklings. *Canadian Journal of Zoology*, 82(11), 1698-1703. <https://doi.org/10.1139/z04-153>
- Haas, F. (2021). *PM: Uppföljning av det marina områdesskyddets funktionalitet för övervintrande sjöfågel*. Lunds Universitet.
- Haas, F. (2024). *Faktablad för att bedöma indikator för god miljöstatus enligt havsmiljöförordningen: 1.2A Abundans av häckande sjöfåglar* Hämtad 2025-12-11 från
- He, K., Song, A., Zhang, Z., Ramdat, N., Wang, J., Wu, W., & Chen, X. (2023). Restored coastal wetlands with low degree of separation and high patch connectivity attract more birds. *Frontiers in Marine Science*, Volume 10 - 2023. <https://doi.org/10.3389/fmars.2023.1081827>
- Hirschfeld, A., Attard, G., & Scott, L. (2019). Bird hunting in Europe: an analysis of bag figures and the potential impact on the conservation of threatened species. *British Birds*, 112, 153 – 166.
- Holm, T.E., & Haugaard, L. (2013). Effects of a Danish action plan on reducing shotgun wounding of Common Eider *Somateria mollissima*. *Bird Study*, 60(1), 131-134. <https://doi.org/10.1080/00063657.2012.748715>
- Holopainen, S., Christensen, T.K., Pöysä, H., Väänänen, V.M., Rintala, J., & Fox, A.D. (2018). Associations between duck harvest, hunting wing ratios and measures of reproductive output in Northern Europe. *European Journal of Wildlife Research*, 64(6). <https://doi.org/10.1007/s10344-018-1227-5>
- Holopainen, S., Nummi, P., & Pöysä, H. (2014). Breeding in the stable boreal landscape: lake habitat variability drives brood production in the teal (*Anas crecca*). *Freshwater Biology*, 59(12), 2621-2631. <https://doi.org/10.1111/fwb.12458>
- Holopainen, S., Piironen, A., Kusack, J.W., Hobson, K.A., Ellis, M.B., Sørensen, I.H., Warrender, H., & Laaksonen, T. (2024). Broad geographic variation in age- and sex-dependent origin of harvested eurasian wigeon (*Mareca penelope*) revealed by stable-hydrogen ($\delta^2\text{H}$) isotope analyses of feathers.

- European Journal of Wildlife Research*, 70(5), 93.
<https://doi.org/10.1007/s10344-024-01849-5>
- Holopainen, S., Väänänen, V.-M., & Fox, A.D. (2020). Landscape and habitat affect frequency of artificial duck nest predation by native species, but not by an alien predator. *Basic and Applied Ecology*, 48, 52-60.
<https://doi.org/10.1016/j.baae.2020.07.004>
- Indykiewicz, P., Przymencki, M., Minias, P., Jakubas, D., Litwiniak, K., Zieliński, P., Janiszewski, T., Włodarczyk, R., Ledwoń, M., Nowakowski, J., Dulisz, B., Domańska-Blicharz, K., Świętoń, E., Śmietanka, K., Bukaciński, D., Bukacińska, M., Buczyński, A., Beuch, S., Chodkiewicz, T., Betleja, J., et al. (2025). Impact of highly pathogenic avian influenza virus (HPAIV) on Black-headed Gulls *Chroicocephalus ridibundus* population in Poland in 2023. *Avian Pathology*, 54(4), 498-511.
<https://doi.org/10.1080/03079457.2025.2467122>
- IWC (2025a). The International Waterbird Census (IWC): European Union Multispecies Trends. Hämtad 2025-12-11 från <https://iwc.wetlands.org/index.php/eumsi>
- IWC (2025b). IWC web tool: trend analysis for the AEWA Conservation Status Report 9th edition. Hämtad 2025-12-11 från <https://iwc-wi.shinyapps.io/csr9/>
- Keller, V., Herrando, S., Voříšek, P., Franch, M., Kipson, M., Milanesi, P., Martí, D., Anton, M., Klvaňová, A., Kalyakin, M.V., Bauer, H.-G. & Foppen, R.P.B. (2020). European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona
- Klima- og miljødepartementet (2022, 2022-01-28). Forskrift om jakt- og fangsttider samt sankning av egg og dun for jaktsesongene fra og med 1. april 2022 til og med 31. mars 2028. Hämtad 2025-12-11 från <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2022-01-21-128>
- Kuiken, T., & Cromie, R. (2022). Protect wildlife from livestock diseases. *Science*, 378(6615), 5-5. <https://doi.org/10.1126/science.adf0956>
- Larsson, K., & Tydén, L. (2005). Effects of oil spills on wintering Long-tailed Ducks *Clangula hyemalis* at Hoburgs bank in central Baltic Sea between 1996/97 and 2003/04. *Ornis Svecica*, 15(3), 161-171.
<https://doi.org/10.34080/os.v15.22740>
- Lehikoinen, A., Jaatinen, K., Vähätalo, A.V., Clausen, P., Crowe, O., Deceuninck, B., Hearn, R., Holt, C.A., Hornman, M., Keller, V., Nilsson, L., Langendoen, T., Tománková, I., Wahl, J., & Fox, A.D. (2013). Rapid climate driven shifts in wintering distributions of three common waterbird species. *Global Change Biology*, 19(7), 2071-2081.
<https://doi.org/10.1111/gcb.12200>
- Lehikoinen, A., Rintala, J., Lammi, E., & Pöysä, H. (2016). Habitat-specific population trajectories in boreal waterbirds: alarming trends and bioindicators for wetlands. *Animal Conservation*, 19(1), 88-95.
<https://doi.org/10.1111/acv.12226>
- Liljebäck, N., Bergqvist, G., Elmberg, J., Haas, F., Nilsson, L., Lindström, Å., & Månsson, J. (2021). Learning from long time series of harvest and population data: Swedish lessons for European goose management. *Wildlife Biology*, 2021(1), wlb.00733. <https://doi.org/10.2981/wlb.00733>
- Liljebäck, N., Sørensen, I.H., Haas, F., Sterup, J., Stålnäbb, A., & Månsson, J. (Unpublished data). Interannual and interspecific variation in hatching success for three seaduck in one breeding site in the Baltic Sea.

- Liljebäck, N., Sørensen, I.H., Sterup, J., Haas, F., Petersen, I.K., & Månsson, J. (2023). Prevalence of imbedded and ingested shot gun pellets in breeding sea ducks in the Baltic Sea—possible implications for future conservation efforts. *European Journal of Wildlife Research*, 69(4), 73. <https://doi.org/10.1007/s10344-023-01706-x>
- Luke (2025). Naturresursinstitutet i Finland (Luke) –jakten: statistik över antalet jägare och viltbytet. Hämtad 2025-12-11 från <https://www.luke.fi/sv/statistik/jakten>
- Länsstyrelsen i Kalmar (2024, 2024-06-20). Utökad skyddsjakt på Öland för att gynna markhäckande fåglar. Hämtad 2025-12-11 från <https://www.lansstyrelsen.se/kalmar/om-oss/nyheter-och-press/nyheter---kalmar/2024-06-19-utokad-skyddsjakt-pa-oland-for-att-gynna-markhackande-faglar.html>
- Månsson, J., Liljebäck, N., Buij, R., Moonen, S., & Elmberg, J. (2025). Regional differences in crippling rate in greylag geese Anser anser. *Wildlife Biology*, 2025(4), e01356. <https://doi.org/10.1002/wlb3.01356>
- Marchowski, D. (2021). Bycatch of Seabirds in the Polish Part of the Southern Baltic Sea in 1970–2018: A Review. *Acta Ornithologica*, 56(2), 139-158, 120.
- McLaughlin, A., Giacinti, J., Sarma, S.N., Brown, M.G.C., Ronconi, R.A., Lavoie, R.A., Eng, M.L., Enright, B., Lang, A.S., Rahman, I., Wight, J., Hargan, K.E., Mallory, M.L., Baak, J.E., Jones, M., Saunders, M., Dupuis-Smith, R., Elliott, K., Gilchrist, H.G., Hennin, H., et al. (2025). Examining avian influenza virus exposure in seabirds of the northwest Atlantic in 2022 and 2023 via antibodies in eggs. *Conservation Physiology*, 13(1). <https://doi.org/10.1093/conphys/coaf010>
- Netherlands Enterprise Agency (RVO) (2025). Hunting licence and rules on hunting. Hämtad 2025-12-11 från <https://business.gov.nl/regulation/hunting-licence/>
- Nordström, M., Högmänder, J., Nummelin, J., Laine, J., Laanetu, N., & Korpimäki, E. (2002). Variable responses of waterfowl breeding populations to long-term removal of introduced American mink. *Ecography*, 25(4), 385-394. <https://doi.org/10.1034/j.1600-0587.2002.250401.x>
- Nummi, P., Väänänen, V.M., Holopainen, S., & Pöysä, H. (2016). Duck-fish competition in boreal lakes - a review. *Ornis Fennica*, 93(1), 67-76.
- Olofsson, P., Larsson, K., Daleke, T., Flodin, L.-Å., Kristersson, M., Larsson, M., Larsson, R., & Olofsson, G. (2025). Population development of the Sandwich Tern *Thalasseus sandvicensis* in Sweden 2007–2023. *Ornis Svecica*, 35, 1-16. <https://doi.org/10.34080/OS.V35.26043>
- Olsen, B., Munster, V.J., Wallensten, A., Waldenström, J., Osterhaus, A.D.M.E., & Fouchier, R.A.M. (2006). Global Patterns of Influenza A Virus in Wild Birds. *Science*, 312(5772), 384-388. <https://doi.org/doi:10.1126/science.1122438>
- Ostolani, A., Waldenström, J., & Toor, M.v. (2024). *Effects of highly pathogenic avian influenza on the behavior and survival of black-headed gulls: a natural experiment from the 2023 outbreak in SE Sweden*. Paper presented at the 4th EOU Fledglings Meeting 2024, Prague, Czech Republic.
- Ottosson, U., Ottvall, R., Green, M., Gustafsson, R., Haas, F., Niklas, H., Lindström, Å., Nilsson, L., Mikael, S., Svensson, S., & Tjernberg, M. (2012). *Fåglarna i Sverige: antal och förekomst*. Swedish Ornithological Society.

- Ottosson, U., Wirdheim, A., Elmberg, J., Green, M., Gustafsson, R., Haas, F., Liljebäck, N., Lindström, Å., Nilsson, L., Ottvall, R., Svensson, M., Svensson, S., & Tjernberg, M. (2025). *Fåglarna i Sverige – antal och förekomst* (2:a uppl. ed.). Avium förlag, BirdLife Sverige.
- Ottvall, R. (2009). *Länsstyrelsen Kalmar län: Kan predatorkontroll vara ett verktyg för naturvården på öländska sjömarker?* Hämtad 2025-12-11 från
- Pärt, T. (2020). *Våtmarker i odlingslandskapet – restaurering och anläggning för ökad mångfald av våtmarksfåglar*. Hämtad 2025-12-11 från
- Pavón-Jordán, D., Clausen, P., Dagys, M., Devos, K., Encarnação, V., Fox, A.D., Frost, T., Gaudard, C., Hornman, M., Keller, V., Langendoen, T., Ławicki, Ł., Lewis, L.J., Lorentsen, S.-H., Luigujoe, L., Meissner, W., Molina, B., Musil, P., Musilova, Z., Nilsson, L., et al. (2019). Habitat- and species-mediated short- and long-term distributional changes in waterbird abundance linked to variation in European winter weather. *Diversity and Distributions*, 25(2), 225-239. <https://doi.org/10.1111/ddi.12855>
- Pearce-Higgins, J.W., Clewley, G., Bolton, M., Banyard, A.C., Falchieri, M., Lindley, P., & Atkinson, P.W. (2025). Assessing the vulnerability of wild bird populations to high pathogenicity avian influenza. *Bird Study*, 72(1), 5-19. <https://doi.org/10.1080/00063657.2025.2494164>
- Petersen, I.K., Mackenzie, M.L., & Scott-Hayward, L.A.S. (2018). *Long-term impacts on Long-tailed Duck distributions resulting from the construction of the Rødsand II and Nysted offshore wind farms, Denmark*. Hämtad 2025-12-11 från Aarhus University, DCE: <http://dce2.au.dk/pub/TR120.pdf>
- Plaza, P., Santangeli, A., Rosciano, N., Cancellario, T., Girardello, M., Wikelski, M., & Lambertucci, S.A. (2025). Wild Birds Affected by Highly Pathogenic Avian Influenza A (H5N1) Worldwide: Epidemiological Insights Into the Recent Panzootic. *Global Change Biology*, 31(10), e70523. <https://doi.org/10.1111/gcb.70523>
- Pöysä, H., Elmberg, J., Gunnarsson, G., Holopainen, S., Nummi, P., & Sjöberg, K. (2017). Habitat associations and habitat change: seeking explanation for population decline in breeding Eurasian wigeon *Anas penelope*. *Hydrobiologia*, 785(1), 207-217. <https://doi.org/10.1007/s10750-016-2922-4>
- Pöysä, H., & Paasivaara, A. (2021). Shifts in fine-scale distribution and breeding success of boreal waterbirds along gradients in ice-out timing and habitat structure. *Freshwater Biology*, 66(11), 2038-2050. <https://doi.org/10.1111/fwb.13812>
- Pöysä, H., & Väänänen, V.-M. (2018). Changes in the proportion of young birds in the hunting bag of Eurasian wigeon: long-term decline, but no association with climate. *European Journal of Wildlife Research*, 64. <https://doi.org/10.1007/s10344-018-1179-9>
- Przymencki, M., Beuch, S., Indykiewicz, P., Litwiniak, K., Bukaciński, D., Bukacińska, M., Zieliński, P., Betleja, J., Marchowski, D., Ledwoń, M., Bzoma, S., Buczyński, A., Wardecki, Ł., Bednarz, Ł., Flis, A., Łożyńska, H., Kusal, B., & Chodkiewicz, T. (2024). Mortality among scarce breeding gulls and terns during a highly pathogenic avian influenza (HPAI) H5N1 virus outbreak in Poland during 2023. *Bird Study*, 71(4), 326-335. <https://doi.org/10.1080/00063657.2024.2439131>
- Reinartz, R., Slaterus, R., Foppen, R., & Stahl, J. (2024). Update of the target list of wild bird species for passive surveillance of H5 HPAI viruses in the EU.

- EFSA Supporting Publications*, 21(4), 8807E.
<https://doi.org/10.2903/sp.efsa.2024.EN-8807>
- Roos, S., & Amcoff, M. (2010). Fågelfaunans utveckling i Uppsala läns skärgård efter införandet av jakt på mink.
- Rydell, J., Ottvall, R., Pettersson, S., & Green, M. (2017). *Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss – uppdaterad syntesrapport 2017*. Hämtad 2026-01-07 från <https://www.naturvardsverket.se/4ac252/globalassets/media/publikationer-pdf/6700/978-91-620-6740-3.pdf>
- Sharshov, K.A., Yurlov, A.K., Li, X.X., Wang, W., Li, L.X., Bi, Y.H., Liu, W.J., Saito, T., Ogawa, H., & Shestopalov, A.M. (2017). Avian influenza virus ecology in wild birds of Western Siberia. *Avian Research*, 8.
<https://doi.org/10.1186/s40657-017-0070-9>
- Shemmings-Payne, W., De Silva, D., Warren, C.J., Thomas, S., Slomka, M.J., Reid, S.M., James, J., Banyard, A.C., Brown, I.H., & Ward, A.I. (2024). Repeatability and reproducibility of hunter-harvest sampling for avian influenza virus surveillance in Great Britain. *Research in Veterinary Science*, 173, 105279. <https://doi.org/10.1016/j.rvsc.2024.105279>
- Shimmings, P., & Øien, I.J. (2015). Bestandsestimater for norske hekkefugler. In: NOF-Rapport 2015-2.
- SR Västerbotten (2025, 2025-08-09). ”Sistminken” på Holmön död – då blomstrar fågellivet. Hämtad 2025-12-11 från <https://www.sverigesradio.se/artikel/sistminken-pa-holmon-dod-da-blomstrar-fagellivet>
- SSB (2025, 2024-10-30). Statistisk sentralbyrå (SSB): statistikk om småvilt- og rådyrjakt. Hämtad 2025-12-11 från <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/jakt/statistikk/smavilt-og-radyrjakt>
- Stallknecht, D.E., Carter, D.L., Blake-Bradshaw, A.G., Mastro, N.M., Highway, C.J., Feddersen, J.C., Webby, R., Cohen, B., Sullivan, J.D., & Poulson, R. (2024a). Influenza A Virus Antibodies in Ducks and Introduction of Highly Pathogenic Influenza A(H5N1) Virus, Tennessee, USA. *Emerg Infect Dis*, 30(12), 2647-2650. <https://doi.org/10.3201/eid3012.241126>
- Stallknecht, D.E., Carter, D.L., Sullivan-Brügger, L., Link, P., Ferraro, E., McCarty, C., Davis, B., Knutsen, L., Graham, J., & Poulson, R.L. (2024b). Highly Pathogenic H5N1 Influenza A Virus (IAV) in Blue-Winged Teal in the Mississippi Flyway Is Following the Historic Seasonal Pattern of Low-Pathogenicity IAV in Ducks. *Pathogens*, 13(11).
<https://doi.org/10.3390/pathogens13111017>
- SVA (2025, 2025-03-07). Fågelinfluensa - Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA). Hämtad 2025-12-11 från <https://www.sva.se/djurhaelsa/djursjukdomar-aoe/sjukdomar/faagelinfluensa/>
- Svensson, S., Svensson, M., & Tjernberg, M. (1999). *Svensk fågelatlas*. Sveriges ornitologiska förening.
- SVT Västerbotten (2023, 2023-07-31). Fågellivet runt Holmön exploderar när minken försvunnit: ”Det är underbart”. Hämtad 2025-12-11 från <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vasterbotten/fagellivet-runt-holmon-exploderar-nar-minken-forsvunnit>
- Tremlett, C.J., Cleasby, I.R., Bolton, M., & Wilson, L.J. (2024). Declines in UK breeding populations of seabird species of conservation concern following the outbreak of high pathogenicity avian influenza (HPAI) in 2021–2022.

2025-12-12

- Bird Study*, 71(4), 293-310.
<https://doi.org/10.1080/00063657.2024.2438641>
- van Roomen, M., Reneerkens, J., Citegetse, G., Crowe, O., Gueye, K., Langendoen, T., Dodman, T., Meise, K., & Schekkerman, H.e. (2025). *East Atlantic Flyway Assessment 2023. The status of coastal waterbird populations and their sites. Wadden Sea Flyway Initiative p/a CWSS.*
- van Toor, M.L., Kharitonov, S., Švažas, S., Dagys, M., Kleyheeg, E., Müskens, G., Ottosson, U., Žydelis, R., & Waldenström, J. (2021). Migration distance affects how closely Eurasian wigeons follow spring phenology during migration. *Movement Ecology*, 9(1), 61. <https://doi.org/10.1186/s40462-021-00296-0>
- Vikström, T., Eskildsen, D.P., Jørgensen, M.F., & Ali, N.Y. (2022). *Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark 1975-2021. Årsrapport for Punkttællingsprogrammet.* Dansk Ornitologisk Forening.
- Waldenström, J., van Toor, M., Lewis, N., Lopes, S., Javakhishvili, Z., Muzika, D., Fouchier, R.A.M., & Brouwer, A. (2022). Active wild bird surveillance of avian influenza viruses, a report. *EFSA Supporting Publications*, 19(12), 7791E. <https://doi.org/10.2903/sp.efsa.2022.EN-7791>
- Wetlands International (2025). Waterbird Populations Portal. Hämtad 2025-12-11 från wpp.wetlands.org
- Wood, K.A., Brides, K., Durham, M.E., & Hearn, R.D. (2021). Adults have more male-biased sex ratios than first-winter juveniles in wintering duck populations. *Avian Research*, 12(1), 51. <https://doi.org/10.1186/s40657-021-00286-1>
- Žydelis, R., Bellebaum, J., Österblom, H., Vetemaa, M., Schirmeister, B., Stipnice, A., Dagys, M., van Eerden, M., & Garthe, S. (2009). Bycatch in gillnet fisheries – An overlooked threat to waterbird populations. *Biological Conservation*, 142(7), 1269-1281. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2009.02.025>
- Åhl, M., Elmhagen, B., & Bergqvist, G. (2020). Survey of methods for harvest reporting of game species in Europe. *Viltforum*, 5/2020.
- Öst, M., Lehtikoinen, A., & Jaatinen, K. (2022). Top-down effects override climate forcing on reproductive success in a declining sea duck. *Oikos*, 2022(3), e08762. <https://doi.org/10.1111/oik.08762>